

LIETUVOS TEISĖS UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
KRIMINOLOGIJOS KATEDRA

MINDAUGAS BEINARAVIČIUS
(baudžiamosios teisės ir kriminologijos studijų programa)

TEMA
**„NUSIKALTIMO AUKOS IR NUSIKALTĖLIO INTERAKCIJA
TURTINIŲ NUSIKALTIMŲ SRITYJE“**
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc. dr. Rokas Uscila

Vilnius, 2006

TURINYS

Įvadas	3
1. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos turtinių nusikaltimų srityje samprata	6
2. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos turtinių nusikaltimų srityje turinys	17
3. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija turtinių nusikaltimų srityje Lietuvoje	25
4. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos turtinių nusikaltimų srityje tyrimas ir jo rezultatai	41
Išvados	53
Panaudota literatūra	55
Santrauka	60
Résumé	61
Priedai	62
I priedas	62
II priedas	67
III priedas	70

Ivadas

Temos aktualumas

Nusikalstamumas – kiekvienos civilizuotos valstybės opi problema, kuriai spręsti skiriami didžiuliai ekonominiai, laiko ir žmoniškieji resursai. Jei pritaršime minčiai, kad nusikalstamumas egzistuos tol, kol egzistuos žmonija¹, neabejotinas atrodys ir teiginys, jog visada egzistuos nusikalstamą veiką padariusio asmens ir nusikaltimo aukos konflikto sprendimo klausimas. Šiuo metu šios problemos sprendimo variantas teisinėje plotmėje prastas: egzistuoja „situacija, kai galiojantys nacionaliniai įstatymai tinkamai neužtikrina nei nusikaltimo aukos, nei nusikaltėlio teisių, teisėtų interesų, jų poreikių. Nei teisėsaugos, nei kitos valstybinės institucijos nebegali efektyviai organizuoti savo veiklos vykdydamos pavestas funkcijas, įgyvendindamos nurodytus uždavinius – išspręsti, išnagrinėti nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio konfliktą“².

Kita vertus, teisinėje sistemoje egzistuoja baudžiamosios justicijos absoliutinimas, padarant ją prima ratio valstybėje kylančių problemų sprendimo priemone - įstatymų leidėjo teisinėje sąmonėje žiojėja kompleksinio, sisteminio požiūrio į teisę ir visuomenę spraga, suponuojanti konstruktyvių pokyčių ir teigiamų iškilusių problemų sprendimo rezultatų stoką, tame tarpe ir nusikalstamą veiką padariusio asmens ir nusikalstamos veikos aukos konflikto neišsprendimą ar netinkamą, nevisešką išsprendimą.

Rašyti magistro baigiamąjį darbą šia tema mane paskatino tiesioginis nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio tarpusavio santykių stebėjimas dirbant Rokiškio rajono policijos komisariate Nusikaltimų tyrimo skyriuje.

Tyrimo objektas: nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija iki nusikalstamos veikos padarymo, nusikalstamos veikos darymo metu ir po nusikalstamos veikos padarymo, taip pat interakcijos struktūra bei dinamika.

Darbo tikslas: išnagrinėti nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos teorinius pagrindus bei nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakciją turtinių nusikaltimų srityje.

Darbo uždaviniai:

- pateikti nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos sampratą;
- išanalizuoti interakcijos šalių sampratą;
- išnagrinėti interakcijos šalių santykių pobūdį atskirose interakcijos stadijose,

¹ Bluvšteinas J. Kriminologija. Vilnius: Pradai, 1994. P 38.

² Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija: viktimologinis aspektas. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. P. 4.

- išanalizuoti nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos turinį turtinių nusikalstamų veikų srityje.

Darbo hipotezės:

- nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija turtinių nusikaltimų srityje yra specifinė asmenų sąveika, savo pobūdžiu besiskirianti nuo kitų rūšių nusikaltimų srityje egzistuojančios asmenų sąveikos.

Tyrimo šaltiniai

- tarptautiniai, regioniniai ir Lietuvos Respublikos teisės aktai;
- mokslinė literatūra (baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso teisės, kriminologijos, viktimologijos, sociologijos ir kita);
- baudžiamosios bylos.

Tyrimo metodika:

- Apklausa – buvo bandyta susisiekti ir apklausti 150 turtinių nusikaltimų aukų ir 150 nusikalstamą veiką padariusių asmenų, o apklausta 108 nusikaltimo aukos ir 74 nusikaltėliai. Kiti asmenys arba dėl įvairių priežasčių nesutiko kalbėti apie patirtą viktiminį įvykį ar padarytą nusikalstamą veiką, arba su jais buvo negalima susisiekti (kai kurie asmenys šiuo metu atlieka bausmes laisvės atėmimo vietose, kiti asmenys išvykę į užsienį ir pan.);
- Dokumentų analizė – magistrantas rinko duomenis iš 150 atsitiktine tvarka atrinktų 2004-2006 metais Rokiškio rajono apylinkės teisme išnagrinėtų baudžiamųjų bylų dėl turtinių nusikalstamų veikų padarymo;
- Lyginamasis metodas – naudotas lyginant tarptautinius, regioninius ir Lietuvos Respublikos teisės aktus bei mokslines idėjas nagrinėjamoju klausimu.
- Bendrieji loginiai pažinimo metodai (apibendrinimas, dedukcija, indukcija ir kt.)

Darbo naujumas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos tema rašė nemažai užsienio šalių autorių: minėtini H.Hentingo, H. Schultzo, H. Goppingerio, M.E.Wolfgango, H.Garfinkelio, S.Schaferio, S.Milgramo, T.D. Miethe, A.Pokorny, H.Vosso, J.Hepburno, E.Driverio, L.V.Franko, N.Mandelio, Y. Eliavo, S.F.Landau, D.Chappellio, J.Jameso, J.Chaplando, M.Maguire ir kitų autorių darbai.

Lietuvoje nusikaltėlio ir nusikaltimo aukos interakcijos temą įvairiais aspektais nagrinėja R.Uscila. Paminėtini ir kiti autoriai, kurių darbai nors ir nėra konkrečiai skirti nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos problematikai, tačiau analizuojami įvairūs

interakcijos šalių – nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio – teoriniai ir praktiniai aspektai: G.Babachinaitė, V.Justickis, A.Dabšys, S.Jazukonis, V.Piesliakas ir kiti.

Magistro baigiamajame darbe nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija nagrinėjama sistemiškai, atliekant tyrimą turtinių nusikalstamų veikų srityje, pirmą kartą interakcijos šalių sąveika nagrinėjama ir iš aukos ir iš nusikaltėlio pozicijų, kas leidžia tiksliau atskleisti interakcijos turinį.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, keturi skyriai, išvados, literatūros sąrašas santraukos lietuvių ir užsienio kalbomis bei priedai.

1. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos turtinių nusikaltimų srityje samprata

Sociume asmenys egzistuoja kaip įvairių socialinių santykių dalyviai, tarpusavyje susieti įvairiais ryšiais. Visuomenę sudaro atskiri individai, turintys savo poreikius, norus, tikslus. Ieškodami būdų šiems norams, poreikiams, tikslams patenkinti ir įgyvendinti individai įvairiais būdais sąveikauja su kitais asmenimis: normindami savo veiksmus, bendrindami savo tikslus, veiksmus, ieškodami bendraminčių, partnerių, dalyvaudami įvairiuose sandoriuose ir pan. Taigi visuomenė susideda iš bendraujančių ir veikiančių vieni kitus individų, asmuo čia egzistuoja ne „šalia kitų“, o „su kitais“ - susaistytas įvairiais ryšiais.

Visuomenėje žmonių santykius reguliuoja įvairios elgesio taisyklės – socialinės normos (moralės, paprotinės, visuomeninių organizacijų, estetikos ir kitos). Svarbiausius žmonių santykius reguliuoja ne bet kokios socialinės normos, tačiau teisės normos, kurių vykdymas užtikrinamas valstybės prievarta. „Teisės pažeidimas –tai teisei priešinga, kalta asmenų ar organizacijų veika, kuria padaroma žalos įstatymo saugomoms piliečių teisėms, teisėtiems interesams arba apskritai teisinei tvarkai“³; „tai asmens naudojimasis subjektinėmis teisėmis sąmoningai atsisakant vykdyti pareigas, kurių vykdymą įstatymas laiko būtina asmens naudojimosi subjektinėmis teisėmis visuomenėje legalumo sąlyga“⁴. Visi teisės pažeidimai pagal pavojingumo visuomenei laipsnį skirstomi į nusikaltimus, baudžiamuosius nusižengimus ir kitokius nusižengimus⁵.

Nusikaltimą analizuoti galime per nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio sąveiką visuomenėje.

Tarptautinių žodžių žodynuose pateikiamos šios termino interakcija [lot. *inter* – tarp + lot. *actio* – veiksmas, vykdymas] reikšmės:

1. dviejų ar daugiau asmenų tarpusavio sąveika, supratimas ir grįžtamasis poveikis⁶;
2. susidūrimas dviejų ar daugiau akcijų, veiksmų, siekimų⁷.

³ Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: „Justitia“, 2004. P. 431.

⁴ Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: „Justitia“, 2004. P. 432.

⁵ Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: „Justitia“, 2004. P. 435.

⁶ Bendorienė A., Bogušienė V. ir kt. Tarptautinių žodžių žodynas. - Vilnius: Alma littera, 2004. P.416.

Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas. - Vilnius: Žodynas, 2001. P.416.

⁷ Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas. - Vilnius: Žodynas, 2001. P.416.

(Pažymėtina, kad šios antrosios termino „interakcija“ reikšmės kiti autoriaus analizuoti lietuvių kalba išleisti tarptautinių žodžių žodynai nepateikia)

Interakcijos sąvoka grindžiama interakcionizmo socialinės psichologijos teorija, teigianti, kad socialinius ir psichologinius procesus, reiškinius lemia tik vienu žmonių poveikis kitiems ir kad tik šiuo požiūriu reikia aiškinti asmeninių santykių esmę, kilmę ir raidą⁸. Interakcionizmo teorinius pagrindus padėjo amerikiečių filosofas, sociologas bei socialinis psichologas Georgeas Herbertas Meadas. G.H.Meado laikomas simbolinio interakcionizmo atstovu. Pagrindinės G.H.Meado teorijos idėjos yra šios:

1. asmenybė visuomenėje formuojasi kaip socialinės sąveikos produktas. Žmogus visuomenėje egzistuoja ne tiek kaip substancija, kiek kaip procesas - mes bendraujame, sąveikaujame su kitais asmenimis įvairiuose santykiuose (šeiminiuose, kaimynystės, darbinuose ir t.t.), perimame kitų žmonių nuostatas, savąsias perteikiame kitiems ir būtent per šią sąveiką konstruojasi mūsų "Aš";
2. tarpasmeninės sąveikos tipai yra dviejų rūšių: 1. simbolinė sąveika (ši sąveika tarp asmenų vyksta naudojant reikšminius ženklus), ir 2. nesimbolinė sąveika. Nesimbolinė sąveika yra būdinga visiems gyviems organizmams, o simbolinė – tik žmonėms;
3. sąmoninga komunikacija tarp individų atsiranda per socialinį procesą. Šio proceso metu bendravimas ženklais internalizuojamas į atskiro individo elgesį ir per tai asmenys tampa „efektyviais“ visuomenės nariais;
4. komunikacija per ženklus nėra vienpusė - individas ne tik prisitaiko prie kitų asmenų nuostatų, bet taip pat ir keičia jas. Individas priima kitų nuostatas savo atžvilgiu ir jas interpretuoja savaip, todėl jo reakcija yra ne tiesioginė, o skirtinga, ir tai savo ruožtu veda į tolimesnius pokyčius socialinės sąveikos procese;
5. socialinis procesas yra pirminis individo atžvilgiu. Bendrija, kurioje žmogus bendradarbiauja su kitais, kai vieno individo veiksmas yra stimulus kito atsakui yra pirminė asmeniui. Negalima sakyti, kad pirma ateina individai, o po to bendrija, nes individai atsiranda pačiame bendrijos egzistavimo procese. Jeigu nebūtų proceso, kurio dalis yra individas, nebūtų ir paties individo. Žmogiškas individas įmanomas todėl, kad yra socialinis procesas, kuriame jis gali sąmoningai funkcionuoti.
6. nuostata - socialinės reakcijos dalis. Simbolis egzistuoja tik sąryšyje su atsaku, su nuostata. Anot G.H.Meado, individas neturės žodžių, jei nebus atitinkamų atsakymų. Mūsų prigimtyje yra ne tik simboliai, bet ir atsakas į juos. Žmogus,

⁸ Vaitkevičiūtė V. Tarpautinių žodžių žodynas. - Vilnius: Žodynas, 2001. P.416.

kuris duoda tam tikrą ženklą, kartu priima nuostatą tų, kurie į jį atsilies. Jis žino, ką tas simbolis reiškia⁹.

Daug G.H.Meado iškeltų teorinių idėjų perėmė, apibendrino ir išplėtojo Herbertas Blumeris. H.Blumeris susistemino interakcionizmo teorijos pagrindines idėjas, pavadindamas jas esminiais įvaizdžiais. H.Blumeris teigė, kad žmonės į išorinio pasaulio poveikį reaguoja ne tiesiogiai, o juos veikiančiam faktoriui suteikdami apibrėžtą prasmę ir asmenys pirmiausia reaguoja būtent į tas prasmes (arba kitaip – simbolius), o ne į išorinio pasaulio stimulus¹⁰. Kitaip tariant, individai veikia atsižvelgdami į tai, kokią reikšmę jiems turi objektai įvykiai, žmonės.

Reikšmės atsiranda ne tiesiogiai iš asmens ar daikto, o atsiranda socialinės sąveikos kontekste. Reikšmės yra modifikuojamos ir išnagrinėjamos per interpretacijos procesą, kuris yra asmens atsakas į sutiktą objektą. Šie procesai įmanomi dėl žmogiško sugebėjimo “priimti kito vaidmenį“, naudoti ir kurti reikšminius simbolius. Žmonės sąveikauja atsižvelgdami į konkrečią situaciją, jos ypatybes. Kai žmonės apibrėžia vienodai socialinę situaciją, tampa socialine grupe¹¹.

Interakcionizmo teoriją plėtojo C.H.Cooley, S.Strykeris, K.Plummeris, N.Denzinas, J.M. Charonas, H.D.Duncanas, R.S. Perinbanayagamas ir kiti¹².

Apibendrintai teigtina, kad interakcionizmas siekia aiškinti individo elgesį iš visuomenės (kuri suvokiama kaip tarpusavio santykių visuma) pozicijų, o ne remiantis individualiais išpūdžiais, poreikiais, interesais, tyrinėti visus įvairialypius simboliais grindžiamus individo ryšius su daiktais, gamta, kitais žmonėmis, žmonių grupėmis ir visa visuomene¹³.

Georgui Herbertui Meadui padėjus interakcionizmo teorijos pagrindus interakcionistinės idėjos pradėjo skleistis ne tik sociologijoje, tačiau beveik visuose socialiniuose moksluose, tame tarpe ir kriminologijoje.

Kriminologijoje interakcionistinės idėjos pradėjo reikštis tuo, kad į nusikaltimo auką nustojama žiūrėti kaip į absoliučiai pasyvų nusikaltimo objektą, o ji pradeda vertinti kaip subjektas, t.y. asmuo nusikalstamoje veikoje užimantis tam tikrą vaidmenį ir netgi nusikalstamos veikos genezėje įdedantis tam tikrą daugiau ar mažiau svarbų „indėlį“. Pradedama pastebėti, kad egzistuoja atvejai, kai pati auka „išsiugdo“ ar „užsiaugina“ nusikaltėlį, atvejai, kai auka „provokuoja“ nusikaltimą arba savo gyvenimo būdu „sudaro sąlygas“ nusikaltimo padarymui ar

⁹ The Internet Encyclopedia of Philosophy. George Herbert Mead (1863-1931).

<http://www.iep.utm.edu/m/mead.htm>; prisijungimo laikas: 2006-06-05

¹⁰ Symbolic Interactionism. Sociology 319, 2000. <http://uregina.ca/~gingrich/f100.htm>; prisijungimo laikas: 2006-06-05.

¹¹ Leonavičius J. Sociologijos žodynas. Vilnius: „Academia“, 1993. P 166.

¹² Ten pat

¹³ Leonavičius J. Sociologijos žodynas. Vilnius: „Academia“, 1993. P 165.

„palengvina“ nusikalstamos veikos padarymą“ savo veiksmais ar žodžiais skatindama nusikaltėlių subjektyviai pateisinti savo elgesį (kai nusikaltėlis neteisingai suvokia ir interpretuoja aukos elgesį) ir t.t.

Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos terminą į viktimologijos doktriną įtraukė vokiečių kriminologas (emigravęs į JAV) Hansas von Hentigas¹⁴.

1941 m. publikuotame Hanso von Hentingo straipsnyje „Pastabos apie nusikaltėlio ir aukos interakciją“ autorius pirmą kartą priešpastato nusikaltimo „sudėtinės dalis“ – auką ir nusikaltėlį, pristatydamas dinaminę nusikaltimo ir nusikalstamo elgesio koncepciją, pagal kurią nusikaltimo auka suprantama ne kaip pasyvus nusikaltimo objektas, o kaip aktyvus viktimizacijos proceso subjektas. Autorius pabrėžė, kad yra daug atvejų, kai nusikaltimo auka yra viena iš nusikaltimo faktorių. „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio tarpusavio santykiai tikriausiai atitinka santykius tarp grobuonių ir žolėdžių gyvūnų. Santykių tarp grobuonies ir žolėdžio gyvūno gyvūnų pasaulyje ir tarp nusikaltimo aukos bei nusikaltėlio esminis skirtumas yra tas, kad grobuoniui savo grobį tenka susimedžioti pačiam, tuo tarpu, kai nusikaltimo auka daugeliu atvejų pati aktyviai vilioja nusikaltėlį... Jei mes laikome, kad yra prigimtiniai nusikaltėliai, tai yra ir prigimtinės aukos“.

H.Hentigas teigė, jog nusikalstamos veikos genezėje aukos vaidmuo yra labai įvairus, t.y. nuo pasyvaus vaidmens iki aktyvios sąveikos su skriaudėju: „Iš tiesų, yra daug atvejų, kai nusikaltimo auka neprisideda arba mažai prisideda prie nusikaltimo. Tačiau, kita vertus, mes dažnai stebime realų abipusiškumą tarp nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio, žudiko ir nužudytojo, apgaviko ir apgautojo“¹⁵.

H.Hentigas 1948 m. išleistos knygos „Nusikaltėlis ir jo auka“ dalyje, pavadinta „Nusikaltimo aukos prisidėjimas prie nusikaltimo genezės“, kritikuoja tuo metu kriminologijos moksle vyraujančią požiūrį į nusikaltėlius, kaip nieko nesiskiriančius vienas nuo kito, t.y. požiūrį, kad visi nusikaltėliai yra vienodi, „užminkyti iš tos pašios tešlos“. Kiekvieną nusikaltėlį reikia analizuoti kaip individualizuotą tam tikrais požymiais individualybę.

Tačiau vien tik nusikaltėlio ar jo asmenybės analizės nepakanka, siekiant atskleisti konkrečios nusikalstamos veikos priežastis. Reikalingas visapusiškas nusikaltėlio ir jo aukos vaidmenų nusikaltime tyrimas. H.Hentigo pasiūlymas yra žiūrėti į nusikaltimo auką ir nusikaltėlį kaip į dinamišką ir „dvejopą“ mokslo objektą ir skirti vienam ir kitam vienodai dėmesio.

¹⁴ Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija: viktimologinis aspektas. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. P 12.

¹⁵ Hentig H. Remarks on the Interaction of Perpetrator and Victim // Nr. 31 Journal of Criminal Law and Criminology. 1941. P 303.

Į nusikaltimo auką ir nusikaltėlį H.Hentigas žiūri kaip į vienas kitą papildančius partnerius. Daugelyje atvejų auka formuoja, „auklėja“ nusikaltėlį ir užbaigia jo tapsmą; tyliai sutinka būti auka; kooperuojasi su nusikaltėliu ir jį provokuoja. „Įstatymas reglamentuoja tam tikrus rezultatus ir galutinius veiksmus, kurie veda iki tų rezultatų. Šia prasme, įstatymas padaro aiškų skirtumą tarp veikiančio ir kenčiančio. Stebėdami situacijos vystymąsi, daugeliu atvejų mes skelbiame auką esantį tą asmenį, kuris provokuoja, kooperuoja, įkvepia ir tyliai sutinka su nusikaltimu. Nusikaltimo auka yra viena iš nusikaltimą lemiančių veiksnių“.¹⁶

H.Hentigas nagrinėjo ir stengėsi išsiaiškinti ne tik kaip, bet ir kiek nusikaltimo auka prisideda prie nusikaltimo genezės. Autorius neigė vienareikšmį, „klasikinį“ požiūrį į nusikaltėlį ir jo auką, kaip į grobuonį ir pasyvų grobį, ir atkreipė dėmesį, kad santykis tarp aukos ir nusikaltėlio turi būti atidžiai analizuojamas.

Autorius teigė, jog „dauguma nusikaltimų yra nukreipti prieš konkretų individą, jo gyvenimą, nuosavybę, arba jo seksualinio apsisprendimo laisvę. Dėl praktinių priežasčių galutinė socialiai nepageidautinų žmogaus veiksmų <...> išraiška yra apibrėžiama kaip nusikalstama veika, ir jos vykdytojas yra traktuojamas kaip asmuo, atsakingas už ją“¹⁷. Galima sakyti, kad nusikalstamos veikos ir jos ribų įtvirtinimas baudžiamajame įstatyme yra konvencionalaus pobūdžio, tai daroma „dėl praktinių priežasčių“.

Tuo pačiu metu kaip ir H.Hentigas aukos problemą į naują lygmenį iškėlė ir viktimologijos įkūrėju laikomas B.Mendelsonas. Autorius įveda į viktimologijos mokslą tokias sąvokas kaip „kriminalinė pora“, „kandidatas į aukas“, „savanoriška“ auka“, „auka-provokatorius“, „auka-agresorius“ ir t.t. B.Mendelsono įtaka interakcionistinei nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio sampratai, pasireiškė aukos indėlio viktimizacijos procese svarbos išskyrimu ir pabrėžimu, jog tas indėlis gali būti ne tik ne mažesnis nei nusikaltėlio, o netgi žymiai didesnis.

Tarp praktikų, atkreipusių dėmesį į nusikaltimo aukos ne mažesnę nei nusikaltėlio svarbą nusikaltimo genezėje buvo amerikiečių mokslininkas A.V.Allen. 1926 m. šis mokslininkas perskaitė pranešimą, kuriame pastebėjo: „Kada įvyksta nusikaltimas, mes sučiumpam kaltininką ir siunčiam pas jį psichiatrą, kad jį ištirtų. Manome, kad analogiškas tyrimas turėtų būti pravestas ir kai kurių aukų atžvilgiu. Tai duotų didžiulę naudą tiek praktikai, tiek mokslui“.

Hanso von Hentigo paskelbtos idėjos padarė didelę įtaką ir buvo plėtojamos psichologiniu aspektu šveicarų mokslininko Henrio Ellenbergerio darbuose. Autorius labai

¹⁶ Hentig H. Criminal and His Victim: Studies in the Sociobiology of Crime The Victim's Contribution to the Genesis of the Crime. – 1948. P 436.

¹⁷ Hentig H. Criminal and His Victim: Studies in the Sociobiology of Crime The Victim's Contribution to the Genesis of the Crime. – 1948. P 438.

detaliai analizuoja sampratą „nusikaltėlis-auka“, atkreipdamas dėmesį į daugelį atvejų, kai asmuo gali, priklausomai nuo situacijos, tapti auka arba nusikaltėliu, o po to atitinkamai – nusikaltėliu arba auka, arba nusikaltėliu ir auka vienu metu. Dabartiniais terminais kalbant H.Ellenbergeris tyrinėjo inversijos tarp nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio atvejus.

1956 m. vokiečių kriminologas H.Schultzas pateikė nusikaltimo sampratą, parentą nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio tarpasmeniniais santykiais.¹⁸

Kitas autorius E.A.Fattah atkreipė dėmesį nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio vaidmenis nusikaltime ir visas aukas suklasifikavo atsižvelgiant į jų „indėlių“ ir atsakomybę nusikalstamoje veikoje:

1. Troškimų ir norų „vedama“ auka. Ši asmuo nori tapti nusikaltimo auka ir trokšta viktiminio įvykio. E.A.Fattah kaip pavyzdį nurodo merginą, kuri yra kelios dienos ar mėnesiai iki amžiaus, nuo kurio leidžiami lytiniai santykiai, ir norėdama patenkinti savo seksualinius instinktus, įvairiais būdais ragina suaugusį asmenį seksualiniams santykiams su ja.
2. Laisvai ir sąmoningai „sutinkanti“ auka. Ši auka neužima aktyvaus vaidmens nusikalstamoje veikoje, tačiau tampa tokia dėl savo asocialaus ar net nusikalstamo elgesio;
3. „Nesutinkanti“ auka. Tai gali būti tiek visiškai nekalta auka, tiek ir provokuojanti ar rizikingai besielgianti auka.

S.Schafer aukas suskirstė remiantis santykiu auka-nusikaltėlis ir jos vaidmeniu šiame santykiyje bei atsakomybe nusikalstamoje veikoje taip:

1. Aukos, neturinčios jokių santykių su nusikaltėliu ir esančios tik nusikaltimo objektais;
2. Provokuojančios aukos, kurios savo elgesio išprovokuoja agresiją prieš jas;
3. Inicijuojančios konfliktą aukos;
4. Biologiškai silpnos aukos (tiek protiškai, tiek fiziškai);
5. Socialiai silpnos, pažeidžiamos aukos, nežinomos ar pašalintos iš visuomenės;
6. Autoaukos, tokiomis tapę, pavyzdžiui vartodamos narkotine ar toksines medžiagas, savižudžiai ir pan.
7. Politinės aukos, tokiomis tapo dėl savo politinių įsitikinimų ar pažiūrų.¹⁹

¹⁸ Римван Д.В. “Криминальная виктимология. Санкт-Петербург: “Питер”, 2002. P 27.

¹⁹ Cario R. Victimologie. De l'effraction du lien intersubjectif à la restauration sociale. Paris: L'Harmattan, 2000. P 96-134.

Nusikaltėlio ir aukos interakcija įvairiais aspektais taip pat nagrinėjo H.Goppingeris, M.E.Wolfgangas, S.Milgramas, V.I.Polubinskij, B.V.Sidorovas, T.D.Mietheo, A.Pokorny, H.Garfinkelis, H.Vossas, J.Hepburnas, E.Driveris, S.Nortonas ir kiti²⁰.

Interakciją nagrinėjant viktimologiniu aspektu dėmesį reikia koncentruoti į nusikaltimo auką, jos veiksmus, vaidmenį viktimizacijos procesuose, sąveiką, tarpusavio ryšius bei „inversiją“ su kitomis interakcijos šalimis.²¹

Norint atskleisti nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakciją, reikia visų pirma išsiaiškinti, kas yra arba ką galima ir reikia laikyti nusikaltimo auka, nusikaltėliu, t.y. kas laikytina interakcijos šalimis.

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne terminas „auka“ apibrėžiamas kaip:

1. nuo kokios nors nelaimės nukentėjęs ar žuvęs žmogus ar
2. nuostolis ar žala prisiimti ko nors labui. Taigi žodyne pateiktos abi minėtos žodžio „auka“ reikšmės.

Viktimologijos moksle terminas auka apibrėžiamas kaip asmuo, kuris patiria socialinę žalą, nuostolių dėl neigiamo poveikio jo sveikatai, turtui bei aplinkai²². Viktimologijoje aukos terminas yra abstrakčiausias ir apima visas įmanomas asmenų, patyrusių neigiamų socialinių padarinių, kategorijas.²³ B.Mendelsonas, kuris laikomas vienu viktimologijos mokslo pradininkų, pateikė plačią aukos sampratą: auka – tai asmuo, kuris individualiai ar kolektyviai patyrė neigiamas pasekmes, determinuotas įvairaus pobūdžio veiksnių: psichinių, psichologinių, ekonominių, politinių ir socialinių, o taip pat ir gamtinių²⁴. Taigi galima kalbėti apie ligų, stichinių nelaimių, nelaimintų atsitikimų, karo, politines, o taip pat įvairių teisės pažeidimų aukas ir t.t. Iš to seka, kad auka asmuo gali tapti tiek dėl gamtinių (stichinės nelaimės, ligos), tiek dėl socialinių (teisės pažeidimai, kt.) priežasčių.

Asmenys, tapę aukomis dėl nusikaltimo padarymo, vadinami nusikaltimų aukomis. Būtent nusikaltimo aukos samprata ir yra svarbi nagrinėjant interakciją tarp konflikto šalių nusikalstamos veikos padaryme.

Viktimologija ne tik konstatuoja, kad yra asmenys, kurie tampa nusikaltimų aukomis, tačiau ir analizuoja, kaip ir koku mastu aukos patiria bet kokių formų žalą: fizinę

²⁰ Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija: viktimologinis aspektas. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. P. 12-18.

²¹ Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija: viktimologinis aspektas. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. P. 19.

²² Uscila R. Viktimologijos pagrindai. - Vilnius: Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, 2005. P. 37.

²³ Ten pat.

²⁴ Robert Cario. Victimologie. De l'effraction du lien intersubjectif à la restauration sociale. Paris: L'Harmattan, 2000. P. 29.

(kūno sužalojimus), ekonominę, emocinę. Viktimologijos mokslas teigia, jog nėra prigimtinės aukos, o taip pat ir prigimtinio nusikaltėlio. Konkretaus subjekto tapimas auka nėra neišvengiamas procesas, tačiau neišvengiama tai, kad tam tikras skaičius subjektų taps nusikaltimų aukomis.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13 str. įtvirtinta nuostata, jog asmuo atsako pagal baudžiamąjį kodeksą, jeigu jam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję šešiolika metų, o kodekse numatytais atvejais (t.y. už nužudymą, sunkų sveikatos sutrikdymą, išžaginimą, seksualinį prievartavimą, vagystę, plėšimą, turto prievartavimą ir t.t.) – keturiolika metų; asmeniui, kuriam iki minėtos veikos padarymo nebuvo suėję keturiolika metų, Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka gali būti taikomo auklėjamojo poveikio ar kitos priemonės²⁵. Kodekso 17 str. 2 d. numato, kad asmuo, teismo pripažintas nepakaltinamu, neatsako pagal kodeksą už padarytą pavojingą veiką, tačiau jam gali būti taikomos įstatyme numatytos priverčiamosios medicinos priemonės.

Galime daryti išvadą, kad baudžiamąja teisine prasme asmuo nebus laikomas padaręs nusikalstamą veiką, nors jei ir jo padaryta veika atitiktų baudžiamajame įstatyme numatytus visus kitus nusikalstamos veikos požymius, jeigu šis asmuo yra nesulaukęs įstatymo numatyto amžiaus, nuo kurio kyla baudžiamoji atsakomybė, arba teismas šį asmenį pripažins nepakaltinamu. Toks asmuo gali būti laikomas „asmeniu, padariusiu pavojingą veiką“²⁶.

Taigi iškyla klausimas, ar galima nusikaltėlio ir nusikaltimo aukos interakcijos nagrinėjimo galimybė, jei baudžiamąja teisine prasme asmuo, padaręs pavojingą veiką, „nusikalstamos veikos nepadarė“, arba kitaip sakant - veika neturi nusikaltimo statuso, o asmuo – nusikaltėlio (baudžiamąja teisine prasme)²⁷.

Kalbant apie nusikaltėlį, baudžiamojo proceso teisės normose vartojama ne šioji sąvoka, tačiau kiti terminai: „įtariamasis“²⁸, „kaltinamasis“²⁹, „nuteistasis“, „išteisintasis“³⁰. Kyla

²⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13 str. // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741

²⁶ Išvada darytina lingvistiškai analizuojant Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, 13 str. 3 d. (asmeniui, kuriam iki šiame kodekse numatytos pavojingos veikos padarymo nebuvo...), 17 str. 2 d. (Asmuo, teismo pripažintas nepakaltinamu, neatsako pagal šį kodeksą už padarytą pavojingą veiką...).

²⁷ Juk tik nusikalstamos veikos sudėtis yra vienintelis ir pakankamas pagrindas traukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn.

²⁸ Įtariamasis yra ikiteisminio tyrimo dalyvis. Įtariamuoju laikomas asmuo, sulaikytas įtariant, kad jis padarė nusikalstamą veiką, arba asmuo, apklausiamas apie veiką, kurios padarymu jis įtariamasis, arba į apklausą šaukiamas asmuo, kuriam yra surašytas <...> pranešimas apie įtarimą. (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 21 str. 1 d., 2 d.)

klausimas, ar galima vadinti įtariamąjį ar kaltinamąjį nusikaltėliu. Juk įtariamuoju gali būti pripažintas ir asmuo, neturįs nieko bendra su padaryta veika, dėl kurios jis įtariamasis, tačiau tokiu pripažintas dėl ikiteisminio tyrimo institucijos pareigūno suklydimo ar gautos informacijos klaidingumo. Asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu³¹. Taigi lyg ir formuotūsi išvada, kad asmenį vadinti nusikaltėliu galima tik po to, kai jo atžvilgiu yra priimtas apkaltinamasis nuosprendis ir jis yra įsiteisėjęs. Tačiau kita vertus, nusikaltėliu toks asmuo tapo ne dėl teismo nuosprendžio priėmimo, o dėl to, kad padarė nusikalstamą veiką. Manau, kad asmuo tampa nusikaltėliu nuo to momento, kai padaro nusikalstamą veiką, tačiau jis oficialiai pripažįstamas nusikaltėliu tik įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu.

Kitas klausimas, analizuojant interakciją tarp nusikaltėlio ir nusikaltimo aukos, yra šis: ar galima nusikaltimo auka ar nusikaltėliu laikyti juridinį asmenį (kai kuriose valstybėse nukentėjusiuoju gali būti pripažįstamas ir juridinis asmuo³²) ir jei taip, tai ar galima interakcija tarp fizinio ir juridinio asmens.

Nusikaltimo auka galėtų būti laikomas ir juridinis asmuo, tačiau šis asmuo kaip toks neturi aukos savybių³³. Integratyvi auka atsiranda ten, kur nusikalstamų veikų, tame tarpe ir nukreiptų prieš žmonių grupę, padaryta žala betarpiškai materializuojasi asmenims, sudarantiems tokią grupę. Trumpiau sakant integratyviai aukai yra būtina „gyva siela“, ko neturi organizacija, įmonė ir pan. Taigi integratyvi auka – tai ne bet kuri, o turinti tam tikrus bruožus žmonių bendruomenė:

1. visi asmenys, sudarantys grupę, turi turėti bent vieną bendrą savybę, sąlygojančią grupės viktimiškumą (pvz., genocido atveju – tautybė);
2. visa bendruomenė turi turėti bendrą (integratyvų) viktimiškumą

²⁹ Kaltinamasis yra nagrinėjimo teisme dalyvis. Kaltinamuoju laikomas asmuo, dėl kurio <...> yra prokuroro priimtas kaltinamasis aktas arba prokuroro pareiškimas nubausti asmenį teismo baudžiamojo įsakymo tvarka, taip pat asmuo, prieš kurį teisme nagrinėjama byla privataus kaltinimo ar pagreitinto proceso tvarka²⁹. (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 22 str. 1 d., 2 d.)

³⁰ Kaltinamasis, dėl kurio yra priimtas apkaltinamasis nuosprendis, tampa nuteistuoju, o kaltinamasis, dėl kurio yra priimtas išteisinamasis nuosprendis, tampa išteisintuoju. (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 22 str. 4 d.)

³¹ Lietuvos Respublikos konstitucijos 31 str. // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

³² Žr. Ancelis P., Jazukonis S. Nukentėjusiojo sąvoka Lietuvos ir kitų valstybių baudžiamajame procese. // Jurisprudencija: mokslo darbai. Vilnius, 2002, T. 35 (27). P. 102.)

³³ Римван Д.В. Криминальная виктимология. Санкт-Петербург: Питер, 2002. P 36.

3. vidinė bendrijos struktūra, ją sudarantys vaidmenys turi būti tokie, kuriems esant bendrijos viktimizacija negalima kitaip, kaip žalos padarymu betarpiškai visiems arba daugeliui jos narių³⁴.

Tačiau viktimologijoje auka suprantama ne tik kaip atskiras asmuo, tačiau ir kaip įvairiose integracijos formose esanti žmonių bendruomenė. Kai kurie autoriai su tuo nesutinka ir šį prieštaravimą sieja su viktimologijos objekto kaip mokslo išskyrimo būtinybe: „žmonių bendruomenė tam tikroje integracijos formoje nusikaltimų aukos vaidmeny realiai neegzistuoja, kadangi tokiu atveju aukoms būtų galima priskirti visa, kas įmanoma, netgi visą visuomenę. Tai daro viktimologijos mokslą be ribų ir faktiškai be objekto. Žmonių bendruomenė kokioje nors integracijos formoje jeigu ir galėtų būti pripažinta auka, tai tik ne kriminalinės viktimologijos moksle“³⁵. Taigi žmonių bendruomenės kokioje nors integracijos formoje pripažinimas auka galima viktimologijoje, kuri savo objektą apibrėžia plačiai (ne tik kaip mokslą apie nusikaltimų aukas).

Kalbant apie nusikaltėlio – juridinio asmens galimybę, pastebėtina, kad pagal Lietuvos Respublikos baudžiamuosius įstatymus baudžiamosios atsakomybės subjektas gali būti ne tik fizinis asmuo, tačiau ir juridinis asmuo. Juridinio asmens sąvoką pateikia Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises ir pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme.

Juridinis asmuo atsako už fizinio asmens padarytą nusikalstamą veiką tik tuo atveju, jeigu nusikalstamą veiką juridinio asmens naudai arba interesais padarė fizinis asmuo, veikęs individualiai ar juridinio asmens vardu. Darytina išvada, kad juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė yra išvestinė iš fizinio asmens baudžiamosios atsakomybės. Nenustačius fizinio asmens, neįmanoma juridinio asmens atsakomybė. Tiesa, gali būti, kad yra nustatytas fizinis asmuo, padaręs veiką, tačiau jis nepakaltinamas, todėl baudžiamojon atsakomybėn netrauktinas. Tokiu atveju nubaudžiamas tik juridinis asmuo³⁶.

Analizuojant nusikaltėlio ir aukos interakciją juridinio asmens laikymas viena interakcijos šalių netelpa į interakcijos kaip termino ribas. Manau, jog interakcijos analizė galima tik tarp „gyvų“ subjektų. Priešingu atveju pats terminas „interakcija“ įgautų visiškai kitą prasmę ir taptų tarsi be ribų.

Analizuojant nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakciją būtina atsižvelgti ir į nusikaltimo aukos ir nusikaltimą padariusio asmens asmenybes apibūdinančius požymius,

³⁴ Рирвман Д.В. Криминальная виктимология. Санкт-Петербург: Питер, 2002. Р 35.

³⁵ Рирвман Д.В. Криминальная виктимология. Санкт-Петербург: Питер, 2002. Р 36.

³⁶ Piesliakas.V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2006. P. 314.

kadangi šių požymių atskleidimas įtakoja tiklesnį nusikaltimo tikslų, motyvų bei priežasčių nustatymą.

Taigi apibendrinami galime teigti, jog patyrusį ar nukentėjusį nuo nusikalstamos veikos asmenį tiksliau apibūdina nusikaltimo aukos terminas, o asmenį, padariusį nusikaltimą – nusikaltėlio terminas, kadangi visi kiti nagrinėti terminai apibūdina tik tam tikrą asmens pusę ar tam tikras savybes, arba nurodo asmens buvimo baudžiamojo proceso dalyviu faktą ir pan.

2. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos turinys

Nusikaltėlio ir aukos interakcija – tai sąveika tarp asmenų, pasireiškianti visuomenėje.

R. Uscila, pateikia tokį nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos apibrėžimą: „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija – tai dviejų ar daugiau asmenų dinaminė sąveika iki viktiminio įvykio, viktiminio įvykio metu bei po jo, kuomet jų veiksmai (neveikimas) yra nukreipiami vienas kito ar/ir aplinkinių atžvilgiu, patiria tarpusavio ir grįžtamuosius poveikius tiek vienas iš kito, tiek iš aplinkos“.

Taigi šiame apibrėžime matome esminius interakcijos tarp nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio požymius:

1. Tai sąveika tarp dviejų ar daugiau asmenų;
2. Tai ne bet kokia, tačiau dinaminė, kintanti sąveika;
3. Ši sąveika pasireiškia tiek iki nusikalstamos veikos padarymo (iki viktiminio įvykio), tiek nusikalstamos veikos darymo metu (viktiminio įvykio metu), tiek po nusikalstamos veikos padarymo (po viktiminio įvykio);
4. Sąveikaujant svarbūs ir kiti asmenys, aplinkiniai (veiksmai (neveikimas) yra nukreipiami vienas kito ar/ir aplinkinių atžvilgiu);
5. Sąveikaujant įtaką daro asmenis supanti aplinka (asmenys patiria tarpusavio ir grįžtamuosius poveikius tiek vienas iš kito tiek iš aplinkos);
6. Sąveikos metu atlikti veiksmai (neveikimas) sukuria „grįžtamuosius poveikius“.

Ši sąveika tarp asmenų gali būti labai įvairi, tiek akivaizdi, tiek išoriškai „užslėpta“ ir sunkiai nustatoma. Sąveika tarp nusikaltėlio ir nusikaltimo aukos atsiskleidžia per tiesioginius ir netiesioginius jų ryšius: socialinius ryšius (giminystės, draugystės, šeiminius, darbo ir pan.), amžių, lytį, pomėgius, psichologinius tarpusavio ryšius, jausmus, mintis ir t.t.

Analizuojant nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakciją, nusikaltimo auka nagrinėjamas ne kaip pasyvus nusikalstamos veikos objektas, tačiau kaip atliekantis tam tikrą vaidmenį nusikalstamos veikos genezėje subjektas. Santykis tarp nusikaltėlio ir nusikaltimo aukos išreiškiamas ne kaip „subjektas-objektas“, o kaip „subjektas-subjektas“. Abi interakcijos šalys yra aktyvūs subjektai, nusikalstamos veikos genezėje atliekantys tam tikrus veiksmus. Ši subjekto-subjekto santykio išraiška ir suvokimas turi didžiulę reikšmę tiek nusikalstamos veikos planavimo, ruošimosi ar vykdymo stadijose (reikšmės suvokimas iš vienos pusės suponuoja nusikalstamą veiką darančio asmens atitinkamą situacijos įvertinimą ir galimo nusikaltimo aukos pasipriešinimo galimybės numatymą, iš kitos pusės – nusikaltimo aukos suvokimą save kaip

aktyvų viktiminės situacijos dalyvų ir asmenų, galintį šią situaciją įtakoti). Visose interakcijos stadijose analizuojami abiejų šalių pozicijos, veiksmai, psichiniai išgyvenimai, mintys, jausmai, ryšiai ir pan., bei šių veiksmų sąveikos.

Kalbant apie nusikaltėlio ir aukos interakciją iškyla klausimas nuo kurio momento chronologiniu aspektu galima interakciją analizuoti – nuo nusikalstamos veikos darymo pradžios (juk nusikalstama veika trunka ilgesnį ar trumpesnį laiko tarpą), po nusikalstamos veikos padarymo, ar į tai „įskaičiuoti“ ir kurį nors laiką dar prieš nusikalstamą veiką. Šiuo klausimu viktimologijoje išsiskiria dvi pagrindinės nuomonės. Vieni teigia, kad interakcija turi būti nagrinėjama neperžengiant baudžiamųjų įstatymų ribų, tiksliau tariant, nuo nusikaltimo padarymo momento ir tik tiek, kiek tai yra susiję su įrodinėjimo dalyku (siaurąja prasme), kiti teigia, kad interakcija turi būti nagrinėjama ir atskleidžiama daug plačiau, būtent taip, kaip ji suprantama viktimologijoje (plačiąja prasme).³⁷

Nagrinėjant interakciją remiantis antrąja pozicija, sąlygiškai išskiriamos trys nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos stadijos:

1. Laikotarpis iki nusikalstamos veikos padarymo (ikiviktiminis laikotarpis);

Laikotarpis iki nusikalstamos veikos padarymo yra specifinis, kadangi interakcijos šalys egzistuoja dar tik kaip potencialus nusikaltėlis ir potenciali auka. Šiuo laikotarpiu negalima daryti išvados, kad vienokie ar kitokie asmenų tarpusavio santykiai nulems nusikaltimo padarymą. Nusikaltimo padarymas nėra determinuotas kokių nors aplinkybių ar asmenų tarpusavio ryšių ar santykių. Nuolatiniai konfliktai tarp asmenų, asocialus gyvenimo būdas ar kitokios socialiai neigiamos aplinkybės jokia būdu dar nereiškia, kad bus įvykdytas nusikaltimas. Tam tikri santykiai ar aplinkybės tik gali pasižymėti asmens viktimiškumo laipsnio „didinimu“, t.y. esant tam tikroms sąlygoms egzistuoja didesnė tikimybė asmeniui tapti nusikaltimo auka. „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija, kaip ir viktiminės situacijos charakteristika, yra tokia unikali, kad galime tik spėlioti, kokie padariniai kils“³⁸.

„Viktimizacijos procesai nagrinėjami makro lygmeniu, kai viktimizacijos procesai yra akivaizdūs ir apie jų absoliutų išvengimą būtų utopiška kalbėti. Tačiau situacija iš esmės keičiasi analizuojant pavienių asmenų viktimizaciją, kuri galėjo įvykti arba neįvykti, t.y. mikro lygmenį. Juk nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijai

³⁷ Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija: viktimologinis aspektas. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. P 22.

³⁸ Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija: viktimologinis aspektas. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. P 20.

atsirasti nebūtinai ilgalaikiai, tęstiniai, nepertraukiami šios sąveikos dalyvių ryšiai. Atskirais atvejais pakanka tik vieno vienintelio kontakto, susitikimo. Šis savo ruožtu gali būti pirmas ir paskutinis³⁹.

Žiūrint retrospektyviai, t.y. jau po nusikalstamos veikos padarymo, tiriant nusikaltėlio ir aukos interakciją, analizuojamas nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio santykių „vystymosi“ iki pat viktiminio įvykio procesas. Analizuojami konflikto etapai, „kulminaciniai momentai“. Konflikto, nesutarimų etapai išreiškiami per tam tikrą laiko vienetą. Pabrėžtina, kad negalima viktiminio įvykio sieti tik su konkrečiu konfliktu. Svarbi ir potencialią nusikaltimo auką ir potencialų nusikaltėlį supanti aplinka: tiek makro (visuomenėje esanti asmenų ekonominė, socialinė padėtis, asmenų bendras kultūros lygis, tradicijos, taip pat ir moraliniai ir teisiniai žmonių elgesio reguliatoriai) tiek mikro (t.y. tarpasmeniniai ryšiai) lygmeniu.

Siekama atskleisti nusikalstamos veikos tikslus, motyvus, priežastis. Tai padaryti be jokios abejonės yra labai sudėtinga: sudėtinga pasakyti ar asmuo padarė veiką įtakotas konflikto, įvykusio tarp jo ir aukos prieš pat nusikaltimą, ar tas konfliktas buvo tik dingstis „išlieti“ susikaupusį pyktį ar pavydą ir pan.

Antra vertus, šiuos kažkada buvusius konfliktus ar asmenų emocijas būsenas, jausmus vienas kitam, yra itin sudėtinga nustatyti dėl pačių asmenų nenoro apie tai pasakoti, kadangi šie dalykai gali būti intymūs ir asmeniškai, susiję su asmens privačiu gyvenimu. Be to auka gali bijoti, kad atskleidus tam tikras detales, pvz., teisėsaugos pareigūnams, apie jo santykius su nusikaltėliu, nusikaltėlis gali „keršyti“ arba nukentėti aukos įvaizdis visuomenės ar gyvenamosios vietovės bendruomenės akyse ir pan. Be to šis nenoras gali būti susijęs ir su nepasitikėjimu teisėsauga, kitomis institucijomis.

Manau, jog klausimas, kokie konkretūs asmenų tarpusavio santykiai ar veiksmai tiesiogiai įtakojo susikaltimo padarymą, yra itin sudėtingas. Laiko aspektu yra labai sunku nustatyti, kada prasidėjo tarp asmenų nesutarimai ir kokį „įnašą“ tie nesutarimai turėjo nusikalstamos veikos padarymo dingsčiai. O galbūt nusikaltimo padarymo dingstis visiškai nesusijusi su kokiais nors neigiamo pobūdžio tarpasmeniniais santykiais? Šis klausimas ypač aktualus turtinių nusikalstamų veikų atveju. Ar tam, kad nusikalstamu būdu patenkintum savo vienokį ar kitokį materialinio pobūdžio siekimą reikalingi kokie nors neigiamo pobūdžio santykiai su būsimąja auka,

³⁹ Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija: viktimologinis aspektas. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. P 19.

kitaip tariant – ar būsimas nusikaltėlis aukų ieško tarp asmenų, su kuriais turi kokių nors „nesuvestų sąskaitų“.

Magistranto nuomone, tarpasmeninių santykių svarba nusikalstamos veikos genezei priklauso nuo nusikalstamos veikos pobūdžio. Smurtinių nusikalstamų veikų atveju tarpasmeninių santykių svarba ryški (tačiau be jokios abejonės negalime atmesti ir atvejų, kai nusikalstamos veikos priežastis yra visiškai „menka“ ir kilusi prieš pat nusikalstamos veikos įvykdymą), tačiau, pavyzdžiui, turtinių nusikaltimų atveju, kuris susijęs su tam tikrų materialinių pasikeitimų noru ar patenkinimu (turtinių nusikaltimų atvejais), kai nusikalstamos veikos pagrindinis tikslas yra ne kito asmens sveikatos sutrikdymas ar net nužudymas, o pasipelnymas, tarpusavio santykių reikšmė, neabejotinai, mažesnė.

Pažymėtina, kad dažnai, ypač smurtinių nusikalstamų veikų atveju, vaidmenys „potenciali auka“ ir „potencialus nusikaltėlis“ galimi abejoms interakcijos šalims, t.y. neaišku, kuris asmuo taps nusikaltimo auka, o kuris asmeniu, padariusi nusikaltimą. Taip pat galima vaidmenų pasikeitimo situacija – aukos ir nusikaltėlio inversija⁴⁰. Inversijai (ypatingai smurtinių nusikaltimų atveju) būdingi šie veiksniai⁴¹:

- a. Interakcijos šalis sieja glaudūs, kasdieniniai, dažniausiai konfliktiški arba priešiški (tiek epizodiniai, tiek nuolatiniai tęstiniai) tarpusavio santykiai;
- b. Interakcijos šalis sieja giminystės, draugystės, partnerystės arba šeiminiai ryšiai;
- c. Interakcijos šalys gyvena viename bute ar name, kartu veda ūkį, arba juos sieja kaimynystė;
- d. Tiesioginis priežastinis ryšys tarp asmens patirto viktiminio įvykio ir jo paties neteisėto arba kitokio pobūdžio veiksmų, kurie buvo skatinamojo pobūdžio;
- e. Viena ar abi interakcijos šalys piktnaudžiauja alkoholiniais gėrimais. Viktiminio įvykio metu būna apsvaigusi nuo alkoholio, ir tai daro tam tikrą įtaką visos situacijos atomazgai;
- f. Interakcijos šalių vaidmenys nėra nuolatiniai, statiški. Jie labai sparčiai kinta. Tas pats individas gali pasižymėti labai sudėtingais socialiniais vaidmenimis.

Pabrėžtina, kad šioje stadijoje gali būti atvejų, kai teisei priešingus veiksmus gali vienpusiškai daryti tik potenciali nusikaltimo auka: šmeižia, įžeidinėja,

⁴⁰ Nusikaltėlio ir aukos inversija – tai procesas, kurio metu poliškai pasikeičia asmens vaidmuo arba padėtis

⁴¹ Uscila R. Aukos ir nusikaltėlio inversija: viktimologinė analizė. Vilnius: „Jurisprudencija“. P 45.

<http://www.mruni.lt/lt/juri.htm>

žemina asmenį ar šio asmens artimuosius, šantažuoja ir pan. Šie veiksmai gali būti atliekami tiek prieš patį asmenį, tapsiantį nusikaltėliu, tiek prieš jam artimus žmones ar asmens turta. Šie veiksmai gali būti ir nepriešingi teisei, tačiau tam asmeniui ypatingai skaudūs (pvz., santuokinė neištikimybė).

Ikiviktiminio laikotarpio stadijoje galimos situacijos (pvz., nusikaltimų asmens seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui atveju), kai tarp potencialios nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio joks išoriškas konfliktas neegzistuoja, tarp asmenų (per ilgesnį ar trumpesnį laiką) esantys santykiai yra nekonfliktiški, daugiau ar mažiau neutralaus pobūdžio ir nusikalstama veika suplanuojama „eksromptu“ (beabejo šioje situacijoje galima nusikaltėlio tam tikra draugiškumo imitacija).

Galima ir tokia situacija, kai beveik jokie ryšiai tarp asmenų neegzistuoja, nusikaltimas suplanuojamas per labai trumpą laiką (pavyzdžiui, plėšimo atveju, nusikaltėlis savo auką gali pasirinkti visiškai atsitiktinai ir itin greitai – tokiu atveju interakcija tarp šių asmenų ikiviktiminėje stadijoje itin sunkiai vizualiai fiksuojama, tačiau nereiškia, kad per tą trumpą laiką tarp nusikaltėlio ir jo aukos nesiformuoja tam tikri neįsisąmoninti santykiai (pvz., supratimas, kad būtent šis asmuo yra pažeidžiamas, kad pasipriešinimas itin sunkiai tikėtinas ir pan.)

2. *Nusikalstamos veikos darymo stadija (viktimizacijos laikotarpis);*

Šioje interakcijos tarp nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio stadijoje potencialaus nusikaltėlio ir potencialios aukos sąveika pasiekia ir peržengia ribinį tašką: padaroma veika, baudžiamajame įstatyme apibrėžiama kaip nusikalstama. Potenciali auka, patyrusi viktimizaciją, ir potencialus nusikaltėlis per padarytą nusikalstamą veiką tam tikra prasme „realizuojasi“. Tikimybė tampa realybe. Aukos turimas viktimiškumas „įgyvendinamas“.

Šio stadijoje galimas atvejis kai potencialus nusikaltėlis kėsindamasis padaryti nusikalstamą veiką, patiria „pasirinktos“ aukos ar kito asmens aktyvų atsaką (baudžiamojame teisėje vadinamą terminu „būtinoji gintis“), kurio išraiška formaliai atitinka baudžiamajame įstatyme numatyto nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymius. Tačiau dėl to, kad besiginantysis šiuos atsakomuosius veiksmus atlieka gindamasis ar gindamas kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsिनimosi, jis dėl padarytos veikos baudžiamąją tvarką neatsako⁴², išskyrus atvejį jei jis peržengia būtinosios ginties ribas⁴³. Taigi šiuo atveju išskirtinos dvi situacijos: 1)

⁴² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 28 str. 1 d., 2 d. // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741

⁴³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 28 str. 3 d. // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741

situacija, kai potencialus nusikaltėlis tampa ir nusikaltėliu ir auka (tačiau ne nusikaltimo auka, kadangi būtinoji gintis yra jokių būdu ne nusikalstama veika, o asmens teisė), o potenciali auka žalos nepatiria arba patiria, tačiau dėl pasipriešinimo mažesnę (nors galimi ir kitokie atvejai) žalą; 2) situacija, kai potencialus nusikaltėlis tampa ir nusikaltėliu ir nusikaltimo auka, o potenciali auka tampa nusikaltėliu.

3. *Laikotarpis po nusikalstamos veikos padarymo (postviktiminė nusikaltėlio ir aukos interakcijos stadija).*

Šios nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos stadijos metu sprendžiama daugybė klausimų. Visų pirma sprendžiamas veikos juridinio įvertinimo klausimas, t.y. pradedamas ikiteisminis tyrimas, nusikaltėlis atlikus tam tikrus procesinius aktus įgauna procesinį įtariamojo statusą, nusikaltimo auka, nustačius, kad patyrė atitinkamos žalos, ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar teisėjo procesiškai įformintu sprendimu pripažįstama nukentėjusiuoju ir pan. Taip pat sprendžiami klausimai, susiję su pagalbos suteikimu nusikaltimo aukai, šalių konflikto sprendimu, aukos rehabilitacija, nusikaltėlio resocializacija, viktimologine prevencija ir t.t.⁴⁴ Svarbus nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio elgesys po nusikaltimo, kaip pasikeitė jų gyvenimai, kokia žala padaryta nusikalstama veika ir pan.

Svarbu ir tai, kaip nusikaltimo auka ketina spręsti kilusį konfliktą. Nusikaltimo auka gali kreiptis į teisėsaugos ir kitas institucijas prašydama suteikti atitinkamą pagalbą, o taip pat gali bandyti ir „atsiskaityti“ su skriaudiku pati. Taigi šioje stadijoje galima nusikaltėlio ir jo aukos inversija iš keršto, kai nusikaltimo auka siekianti „atkurti“ subjektyviai suvokiamą teisingumą, už padarytą nusikaltimą padaro nusikalstamą veiką nusikaltėlio atžvilgiu ir pati tampa nusikaltėliu.

Nagrinėjant nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakciją yra išskiriama:

1. vidinė interakcijos pusė ir
2. išorinė interakcijos pusės.

Išorinę interakcijos pusę sudaro tai, kas vizualiai apčiuopiama, ką galima stebėti iš šalies: laikas, aplinka, asmenų veiksmai. Vidinę interakcijos pusę sudaro asmens psichologiniai išgyvenimai, mintys, pojūčiai, reakcijos – visa tai kas objektyviai sunkiai matoma ir fiksuojama, tačiau jų jaučia ir išgyvena interakcijos šalis.

Psichinį žmogaus gyvenimą sudaro daugybė įvairiausių psichinių reiškinių, kurie pagal jų pastovumą gali būti skirstomi į:

⁴⁴ Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija: viktimologinis aspektas. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. P 24.

1. Trumpalaikius reiškinius (atskiras jausmas, pojūtis, mintis ir pan.);
2. Psichines būsenas (nuotaikos, nuovargis, atbukimas ir pan.);
3. Asmens savybės (pastovūs bruožai) (protas, energija, valia, išsiblaškyimas ir pan.).

Pirmųjų dviejų grupių reiškiniai gali tiesiogiai veikti, individui darant konkretų nusikaltimą.

Bendras dėsningumas yra tai, kad kiekvienas vidinis nusikaltimo mechanizmo veiksnys savo ruožtu veikiamas vieno ar kelių aplinkos veiksnių, kuri sudaro visą veiksnių grandinę, nulemiančią nusikaltimo padarymą.

Nusikaltėlio ir nusikaltimo aukos interakcijos tyrimas negali būti atsietas nuo visuomenėje egzistuojančių ekonominių, socialinių, politinių, kultūrinių, teisinių bei psichologinių veiksnių, sudarančių tam tikrą kriminogeninį – viktimogeninį foną. Būtent šiame fone pasireiškia subjektyvūs bei objektyvūs viktimogeniniai veiksniai, darantys įtaką asmens viktimizacijos procesams⁴⁵.

Analizuojant veiksnius, daugiau ar mažiau įtakojančius asmenų viktimizaciją, negalime neatsižvelgti ir į kitų asmenų vienokį ar kitokį poveikį nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio tarpusavio santykiams. Šis poveikis gali pasireikšti tiek dar iki nusikalstamos veikos padarymo, tiek darant nusikaltimą, tiek ir po nusikalstamos veikos padarymo. Šis „pašalinių asmenų“ poveikis gali būti labai įvairaus pobūdžio: tie skatinti konfliktinę situaciją tarp asmenų, tiek ją malšinti. Tiriant nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakciją kitų asmenų poveikį ir šio poveikio reikšmę asmenų tarpusavio santykiams yra sudėtinga nustatyti.

Nagrinėjant nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakciją, kaip tam tikrą sąveikos sistemą, išskiriamos⁴⁶:

1. uždara (latentinė) sąveikos sistema (kai nėra atitinkamos sąveikos su išorine supančia aplinka (aplinkiniais asmenimis), t.y. nevyksta keitimasis informacija, interakcijos šalys valingai arba nevalingai atsiskiria, siekia maksimaliai atsiramoti nuo aplinkinių poveikio) ir
2. atvira (akivaizdi) sąveikos sistema (aktyvi ne tik aukos ir nusikaltėlio, bet ir juos supančios aplinkos sąveika, vykstanti informacijos kaita, egzistuojantis abipusis grįžtamasis ryšys).

⁴⁵ Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija: viktimologinis aspektas. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. P 21.

⁴⁶ Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija: viktimologinis aspektas. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. P 25.

Išskirtos sąveikos sistemos yra ribinės, kiekvienu atveju galimos sistemos su įvairiais uždarumo – atvirumo laipsniais.

Taigi apibendrintai galime teigti, kad nusikaltimo ir aukos ir nusikaltėlio interakcija – tai dviejų ar daugiau asmenų dinaminė tarpusavio sąveika iki nusikalstamos veikos padarymo, nusikalstamos veikos darymo metu ir po nusikalstamos veikos padarymo.

3. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija turinių nusikaltimų srityje Lietuvoje

Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse yra daugiau nei du šimtai straipsnių, kuriuose išvardintos įvairios nusikalstamos veikos, už kurių padarymą gresia tame pačiame baudžiamajame įstatyme nurodytos pasekmės. Šios nusikalstamos veikos gali būti rūšiuojamos remiantis įvairiais pagrindais: remiantis nusikalstamos veikos objektu (nusikaltimai Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai; nusikaltimai žmogaus gyvybei; nusikaltimai žmogaus sveikatai; nusikaltimai žmogaus laisvei; nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui; nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turinėms teisėms ir turiniams interesams ir t.t.), remiantis nusikalstamų veikų pavojingumo laipsniu ir pobūdžiu (nusikalstamos veikos, nesudarančios didelio pavojaus, nesunkūs nusikaltimai, apysunkiai nusikaltimai, sunkūs nusikaltimai), remiantis kaltės forma (neatsargūs ir tyčiniai) ir pan.

Baudžiamosios teisės teorijoje nurodoma, kad pagal nusikalstamos veikos pobūdį bei sukeltas pasekmes nusikalstamos veikos skirstomos į turinius, smurtinius ir kitus nusikaltimus⁴⁷. Prie turinių nusikaltimų priskiriami vagystė, plėšimas, turto prievartavimas, sukčiavimas, turto pasisavinimas, turto išvaistymas, turto sunaikinimas ar sugadinimas ir t.t.

Turtiniai nusikaltimai visame pasaulyje sudaro didžiąją visų nusikaltimų dalį. Lietuvoje situacija analogiška: šie nusikaltimai skaičiuojant nuo 1990 m. sudaro 3/4 - 4/5 viso nusikalstamumo. Vien tik vagystės 1990-1991 m. sudarė apie 2/3 visų nusikaltimų, 1992 m. – 3/4, 1993-1996 m. – 2/3, 1997-2003 – 3/5, o 2004-2005 apie 1/2 visų nusikaltimų. Tuo tarpu plėšimų dalis nusikaltimų struktūroje žymiai mažesnė: 1990 – 1993 m. – apie 1/100, 1994-2005 – apie 5/100 visų nusikaltimų. Kitų turinių nusikaltimų lyginamoji dalis dar mažesnė.⁴⁸

Nagrinėjant nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakciją svarbu išsiaiškinti, kokia nusikaltusių asmenų ir nusikaltimų aukų santykių specifika pastaraisiais metais egzistuoja nusikalstamume Lietuvoje, kokie ir kiek nusikaltusių asmenų ir nusikaltimų aukų socialiniai, demografiniai ir kiti duomenys sutampa, o kokie ir koku mastu skiriasi, kokie ryšiai tarp nusikaltėlių ir jų aukų egzistuoja ir pan. Šiam tikslui pasinaudosime Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos pateikta statistine informacija apie nusikalstamumą Lietuvoje 2004 – 2005 metais.

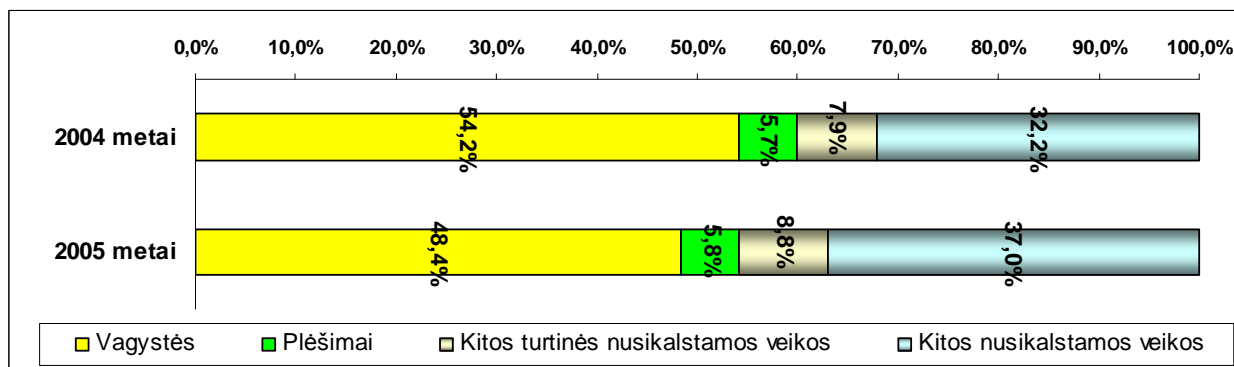
⁴⁷ Baudžiamoji teisė - bendroji dalis. Vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 2003. P 123.

⁴⁸ <http://www.nplc.lt/stat/stat.htm>; prisijungimo laikas: 2006-08-15.

2004 m. Lietuvoje užregistruota 93419 nusikalstamų veikų (84136 nusikaltimai ir 9283 baudžiamieji nusižengimai): vagysčių padaryta 50672 (44176 nusikaltimai ir 6496 baudžiamieji nusižengimai), plėšimų – 5323, kitų turtinių nusikalstamų veikų (nusikalstamų veikų, kvalifikuojamų pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 181 str. (turto prievartavimas), 182 str (sukčiavimas), 183 str. (turto pasisavinimas), 184 str. (turto iššvaistymas), 186 str. (turtinės žalos padarymas apgaule), 187 (turto sunaikinimas ar sugadinimas)) – 7387⁴⁹.

2005 m. Lietuvoje užregistruota iš viso 89815 nusikalstamų veikų (82074 nusikaltimai ir 7751 baudžiamieji nusižengimai): vagysčių padaryta 43473 (38821 nusikaltimai ir 4652 baudžiamieji nusižengimai), plėšimų – 5206, kitų turtinių nusikalstamų veikų (nusikalstamų veikų, kvalifikuojamų pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 181 str. (turto prievartavimas), 182 str (sukčiavimas), 183 str. (turto pasisavinimas), 184 str. (turto iššvaistymas), 186 str. (turtinės žalos padarymas apgaule), 187 (turto sunaikinimas ar sugadinimas)) – 7926⁵⁰.

1 grafikas. Nusikalstamos veikos Lietuvoje 2004-2005 metais.

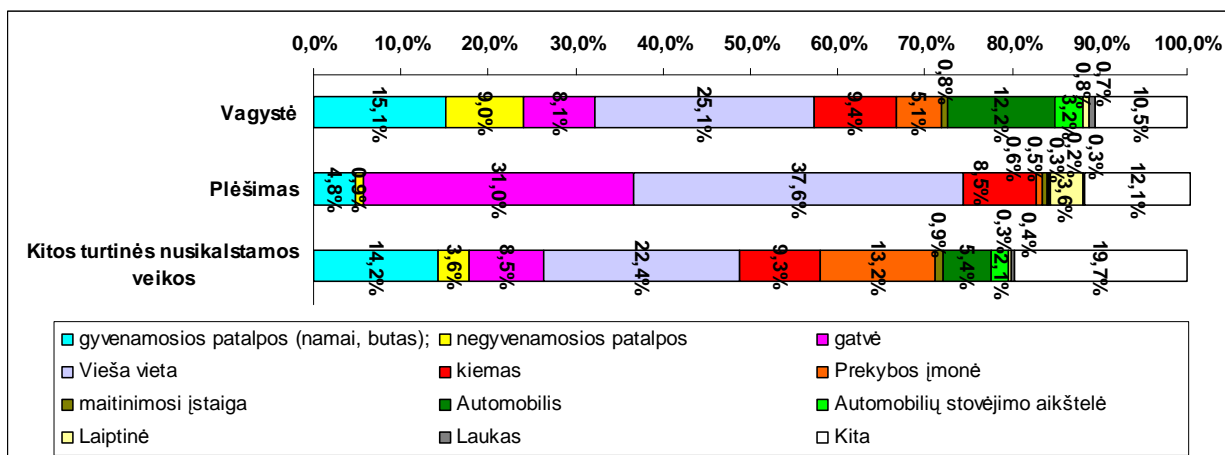

Taigi, kaip matome grafike, nusikalstamų veikų skaičius ir procentinis pasiskirstymas 2004 metais ir 2005 metais labai panašus: vagystės sudarė apie 1/2 visų nusikalstamų veikų, plėšimai – 1/20, kitos turtinės nusikalstamos veikos (turto prievartavimai, sukčiavimai, turto pasisavinimai, turto iššvaistymai, turtinės žalos padarymai apgaule, turto sunaikinimai ar sugadinimai) – 1/13 – 1/11 visų nusikalstamų veikų.

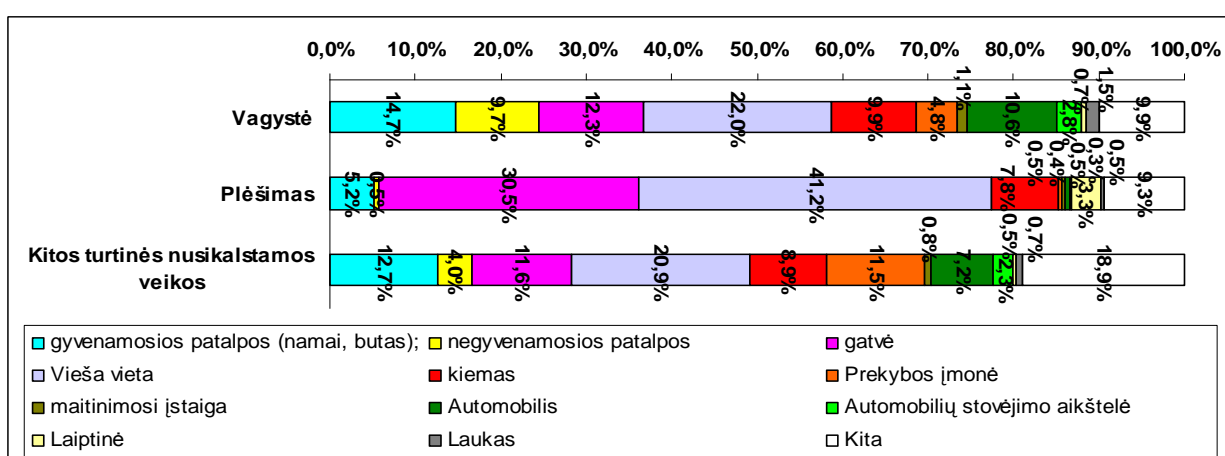
⁴⁹http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/h2004_file.phtml?metai=2004&menuo=12&ff=1Z&fnr=1; prisijungimo laikas: 2006-08-15.

⁵⁰http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2005&menuo=12&ff=1Z&fnr=1; prisijungimo laikas: 2006-08-15.

2 grafikas. Turtinių nusikalstamų veikų, padarytų 2004 metais, vieta.

3 grafikas. Turtinių nusikalstamų veikų, padarytų 2005 metais, vieta.

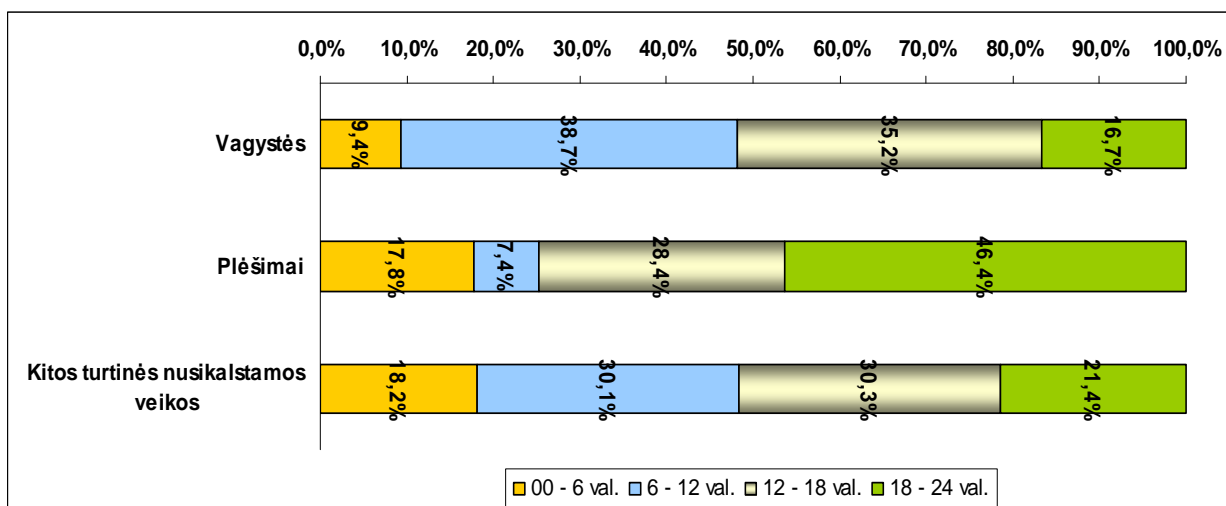

Kaip pateikta 2-3 grafikuose, 1/5 – 1/4 visų vagysčių yra padaroma viešoje vietoje, 1/12 (2004 metais) - 1/8 (2005 metais) - gatvėse⁵¹. Apie 1/4 vagysčių padaroma patalpose: gyvenamosiose patalpose (namuose, butuose, poilsio namuose, viešbučiuose, bendrabučiuose ir pan.) padaroma apie 3/20 visų vagysčių, o negyvenamosiose – apie 1/10. Taip pat paplitę tokios vagysčių vietos, kaip prekybos įmonės (parduotuvės, prekybos centrai, spaudos kioskai ir pan.) ar vagystės automobilių stovėjimo aikštelėse.

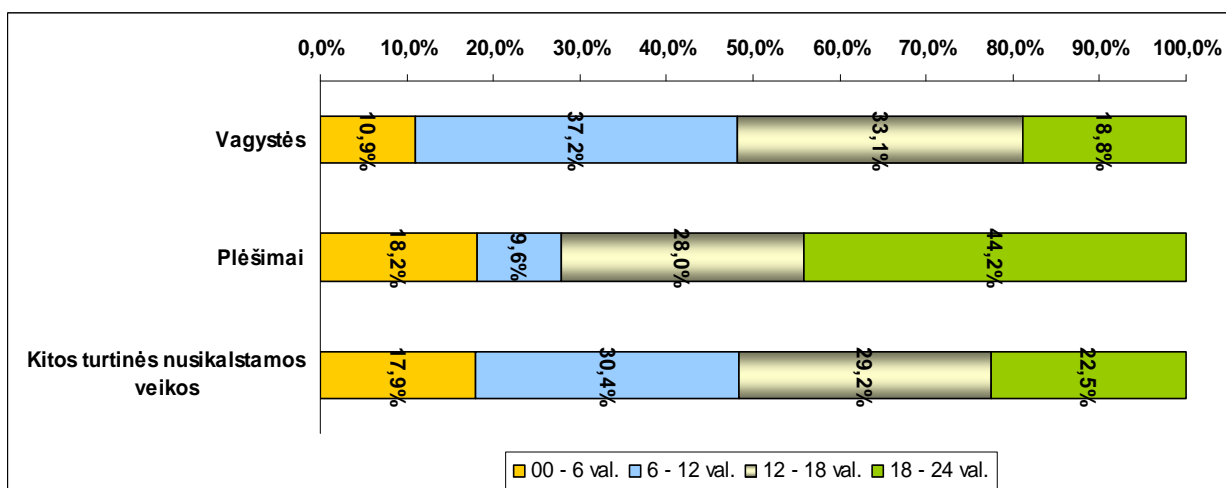
Kalbant apie plėšimus pastebėtina, kad beveik 2/5 jų padaroma viešose vietose ir beveik 1/3 – gatvėse; apie 1/10 plėšimų padaroma kieme, 1/30 – namo laiptinėje. Galima sakyti, jog plėšimas – viešai daroma veika (viešumas turi du aspektus – tai ne tik dažniausiai viešose vietose daroma nusikalstama veika, tačiau ir veika, kuriai visuomet būdingas nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio „kontaktas“).

⁵¹ Pastebėtina, jog pateikiant statistinius duomenis apie nusikalstamų veikų vietą, „viešosios vietos“ išskyrimas yra ginčytinas: juk tokios vietos kaip „gatvė“, „maitinimosi įstaiga“ ir pan. taip pat yra ne kas kita, o viešosios vietos.

4 grafikas. Turtinių nusikalstamų veikų, padarytų 2005 metais, laikas⁵².

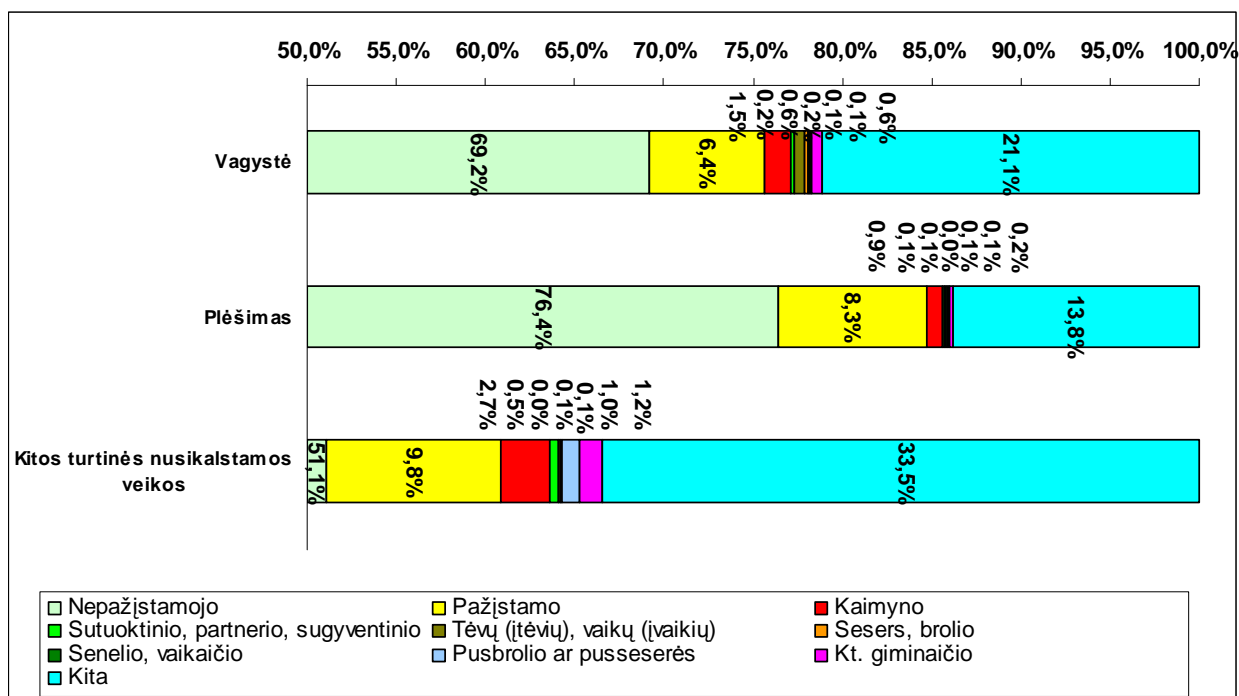
5 grafikas. Turtinių nusikalstamų veikų, padarytų 2005 metais, laikas.

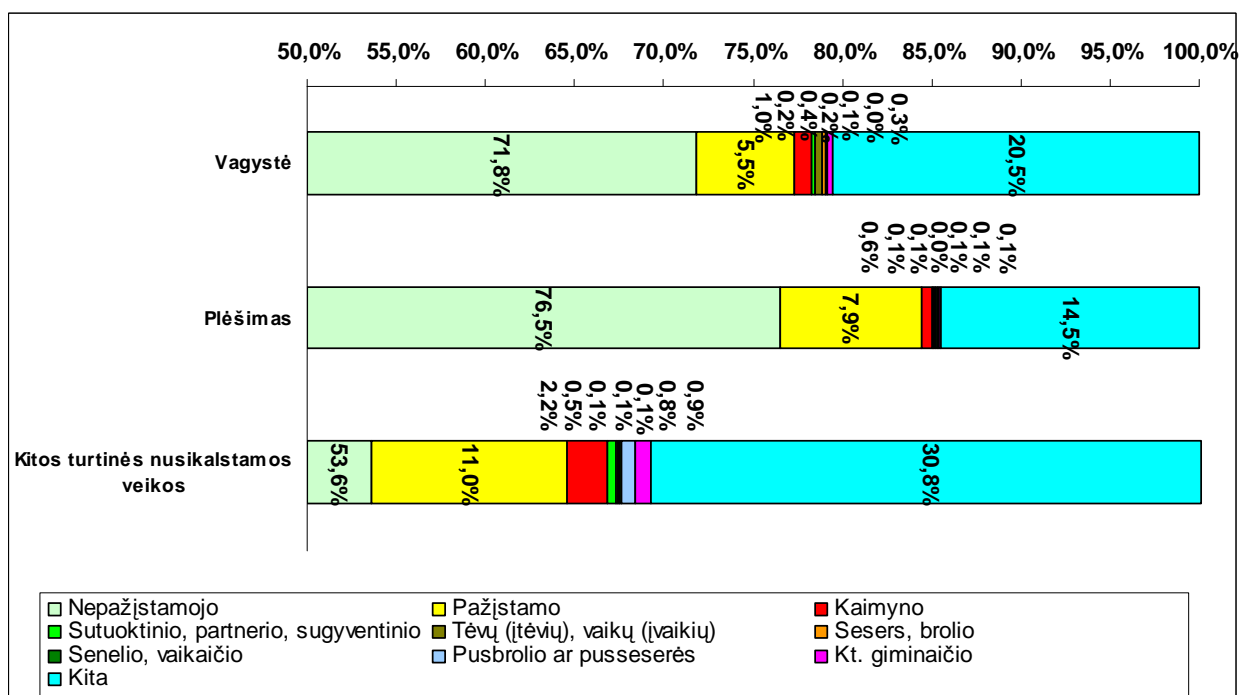
Statistinių duomenų analizė parodė, kad Lietuvoje 1/10 visų vagysčių ir beveik 1/5 plėšimų padaroma laiku nuo vidurnakčio iki 6 val. ryto. 2/5 visų vagysčių padaroma nuo 6 val. ryto iki vidurdienio, o plėšimų santykinė dalis šiuo paros laiku yra žymiai mažesnė – vos 1/14 - 1/12 dalis. Daugiausiai plėšimų, t.y. kiek mažiau nei 1/2 visų plėšimų, padaroma laiku nuo 6 val. vakaro iki vidurnakčio. Taigi plėšimai – ne tik dažniausiai viešose vietose, tačiau ir daugiausiai „vėlesniu“ paros laiku daromi nusikaltimai.

⁵² Pažymėtina, kad apibendrinant statistinius duomenis apie turtinių nusikalstamų veikų laiką, neįtraukti duomenys apie atvejus, kai nusikalstamos veikos laikas nenustatytas.

6 grafikas. 2004 metų nusikaltimų aukos nukentėjo nuo:

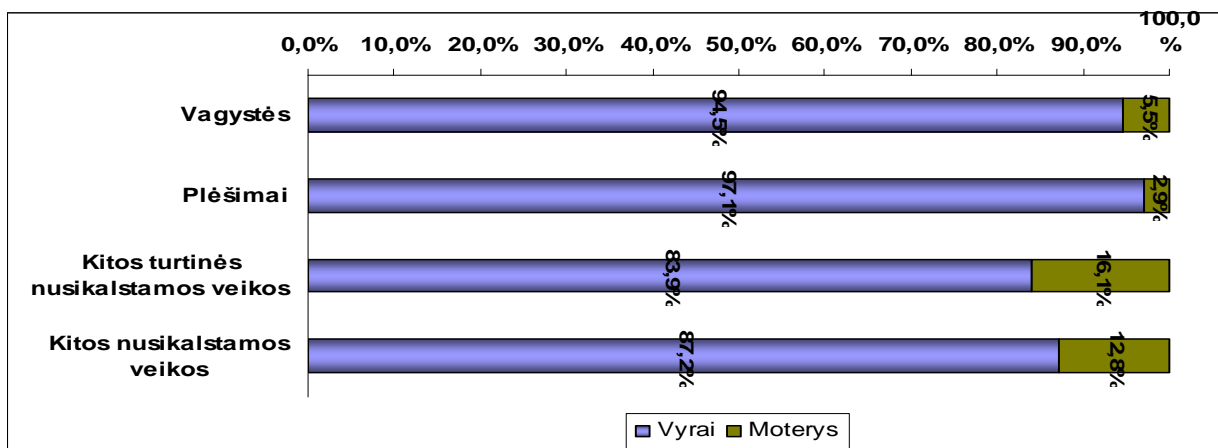

7 grafikas. 2005 metų nusikaltimų aukos nukentėjo nuo:

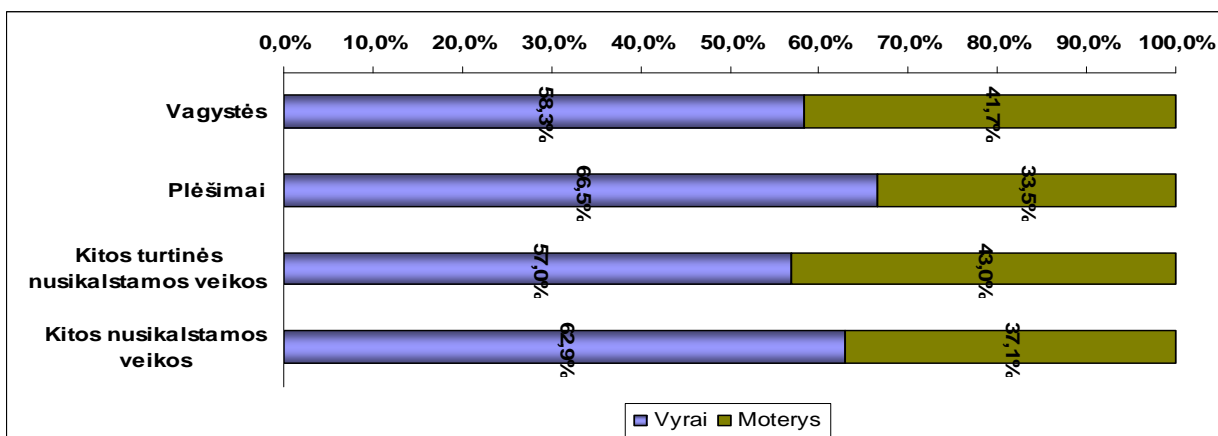
Kaip pateikta grafike apie 7/10 visų vagysčių atvejų Lietuvoje 2004-2005 metais nusikaltimų aukos nukentėjo nuo nepažįstamo asmens, tačiau apie 1/20 atvejų nusikaltimo auka iki vagystės padarymo pažinojo savo būsimą skriaudiką; vos 1 – 1,5 proc. atvejų vagystės auką ir nusikaltėlių siejo kaimynystės ryšiai ir tiek pat atvejų - šeiminiai, partnerystės ar giminystės ryšiai. Plėšimų atvejais, lyginant su vagystėmis, daugiau nusikaltimo aukų ir nusikaltėlių (apie 3/4) iki nusikalstamos veikos padarymo nepažinojo vienas kito, tačiau taip pat daugiau atvejų nusikaltimo auką ir nusikaltėlių iki nusikalstamos veikos siejo kokia nors „pažintis“.

8 grafikas. Asmenų, padariusių nusikalstamas veikas 2004 metais, lytis.

Kaip pateikta grafike, daugumą nusikalstamų veikų padaro vyrai: vyrai padaro beveik 95 proc. visų vagysčių, dar didesni skaičiai (97 proc.) visų plėšimų ir daugiau nei 4/5 kitų turtinių nusikalstamų veikų (turto prievartavimų, sukčiavimų, turto pasisavinimų, turto iššvaistymų, turtinės žalos padarymų apgaule, turto sunaikinimų ar sugadinimų).

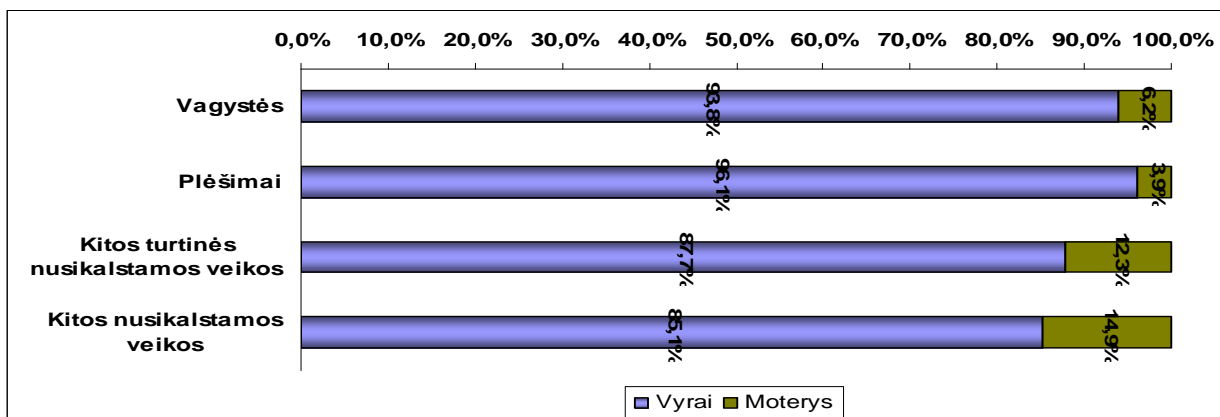
9 grafikas. 2004 metų nusikalstamų veikų aukų lytis.

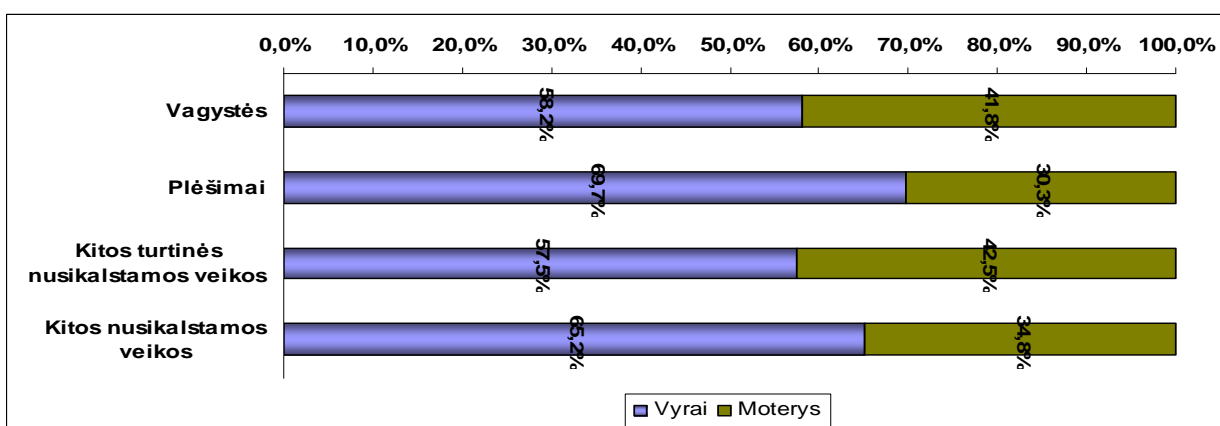
Statistinių duomenų analizė parodė, kad nusikalstamų veikų aukomis tampa žymiai didesnis procentas moterų, lyginant su moterų – nusikaltėlių skaičiumi, tačiau vyrai vis tiek pusantro karto dažniau tampa vagysčių, kitų turtinių nusikalstamų veikų (turto prievartavimų, sukčiavimų, turto pasisavinimų, turto iššvaistymų, turtinės žalos padarymų apgaule, turto sunaikinimų ar sugadinimų) ir du kartus dažniau tampa plėšimų aukomis nei moterys.

2005 metais asmenų, padariusių nusikalstamas veikas, ir nusikalstamų veikų aukų pasiskirstymas pagal lytį, lyginant su 2004 metais, mažai kuo pakito (žr. 10-11 grafikus):

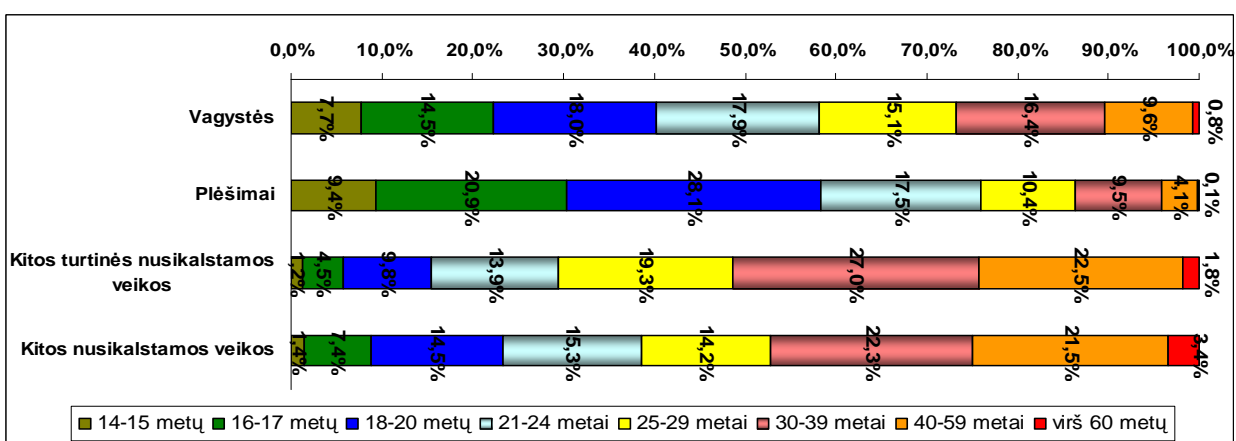
10 grafikas. Asmenų, padariusių nusikalstamas veikas 2005 metais, lytis.

11 grafikas. 2005 metų nusikalstamų veikų aukų lytis.

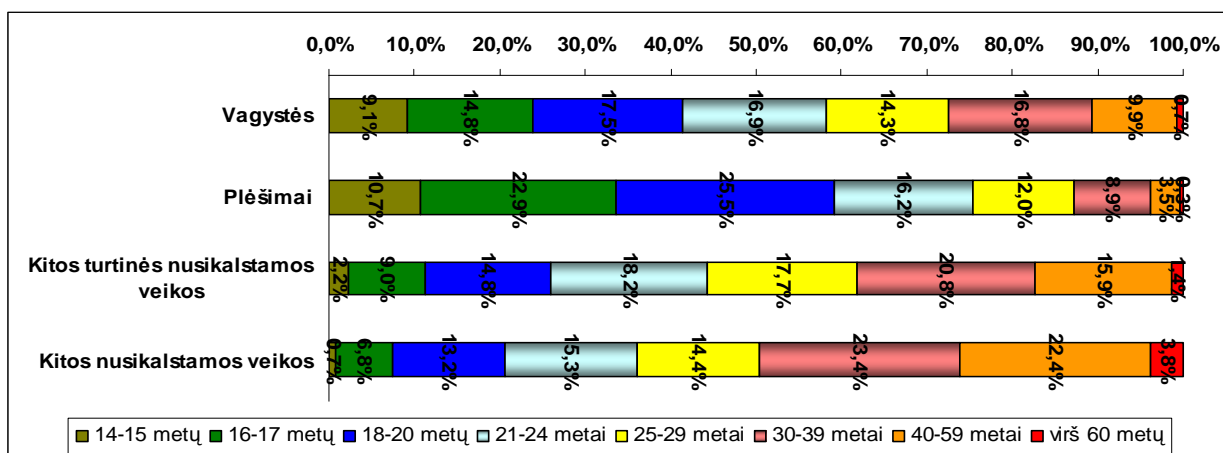
12 grafikas. Nusikaltėlių amžius nusikalstamos veikos padarymo metu 2004 metais.

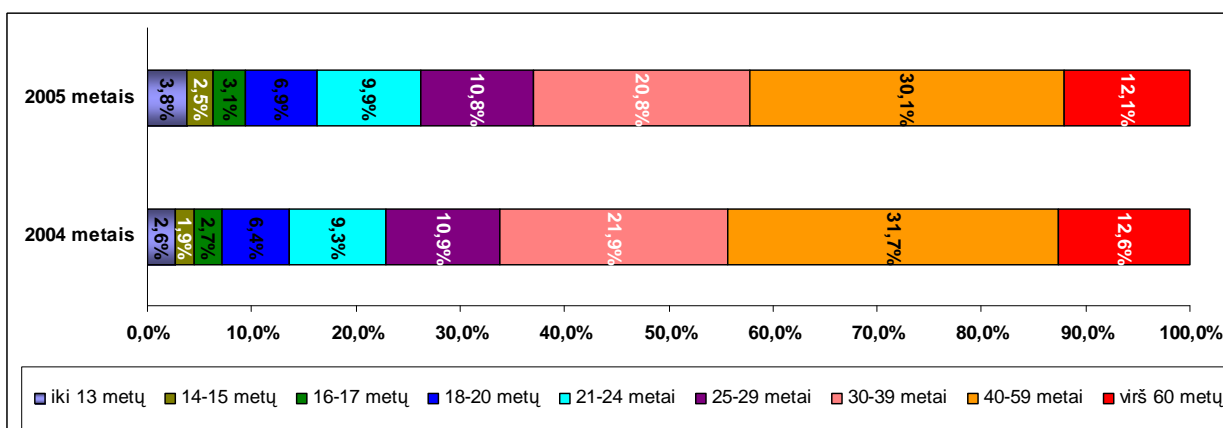
Išanalizavus statistinę informaciją, matome (žr. 12 grafiką), jog Lietuvoje asmenys iki 25 metų amžiaus padaro 3/5 visų vagysčių ir 3/4 plėšimų, tuo tarpu kitų turtinių nusikalstamų veikų šie asmenys padaro mažiau – kiek mažiau nei trečdali. Reikia pastebėti, jog tarp kitų turtinių nusikalstamų veikų minėto amžiaus asmenų kriminalinis aktyvumas ryškus turto prievartavimuose ir turto sunaikinimuose bei sugadinimuose, tuo tarpu nusikalstamai pasisavinant turtą ar turtą iššvaistant didesnis vyresnių asmenų kriminalinis aktyvumas.

2005 metais nusikaltėlių nusikalstamos veikos darymo metu procentinis pasiskirstymas pagal amžių panašus kaip ir 2004 metais:

13 grafikas. Nusikaltėlių amžius nusikalstamos veikos padarymo metu 2005 metais.

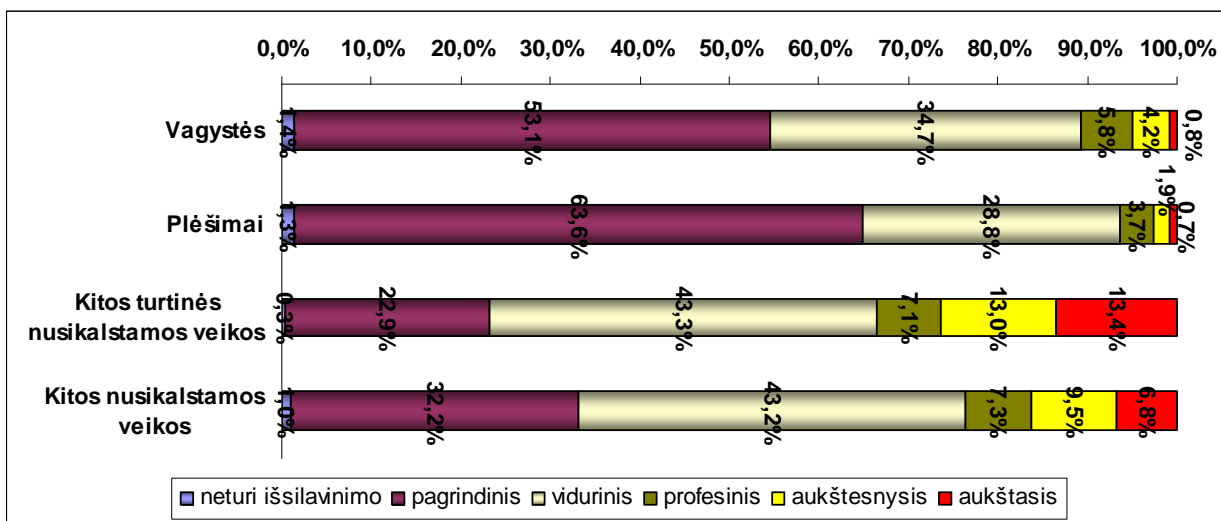

14 grafikas. Asmenų, nukentėjusiųjų nuo nusikalstamų veikų, amžius 2004-2005 metais.

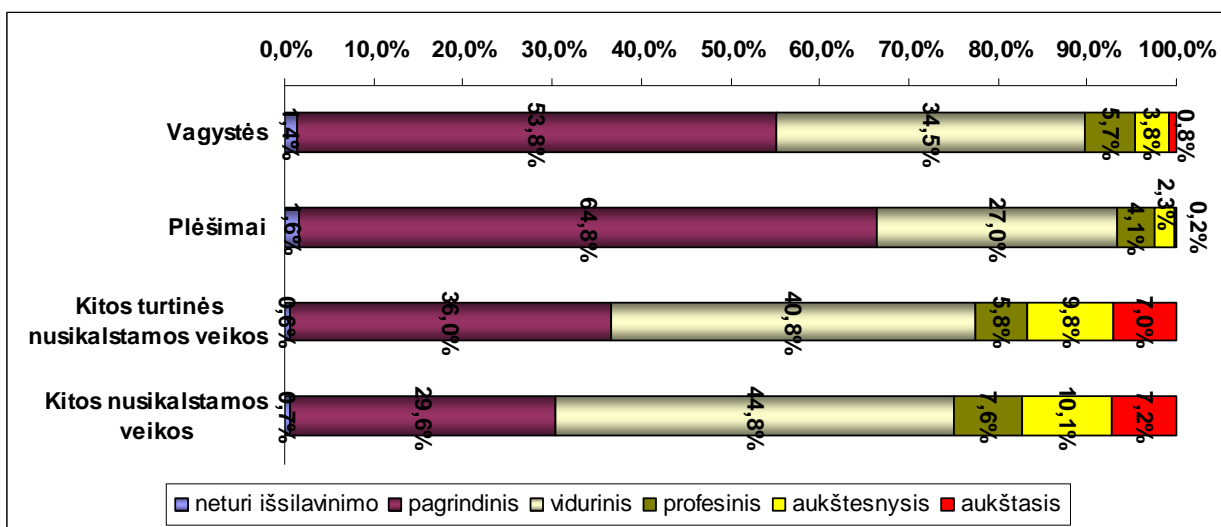
Analizuodami statistinę informaciją apie nusikaltimo aukų amžių pastebėsime, jog Lietuvoje asmenys nusikaltimų aukomis tampa labai įvairaus amžiaus: iki 20 metų (imtinai) asmenys sudaro kiek mažiau nei 1/8 visų nusikalstamų veikų aukų; 21-40 metų asmenys – daugiau nei 2/5, 40-59 metų asmenys – apie 1/3, o virš 60 metų – 1/8.

15 grafikas. Asmenų, padariusių nusikalstamas veikas 2004 metais, išsilavinimas.

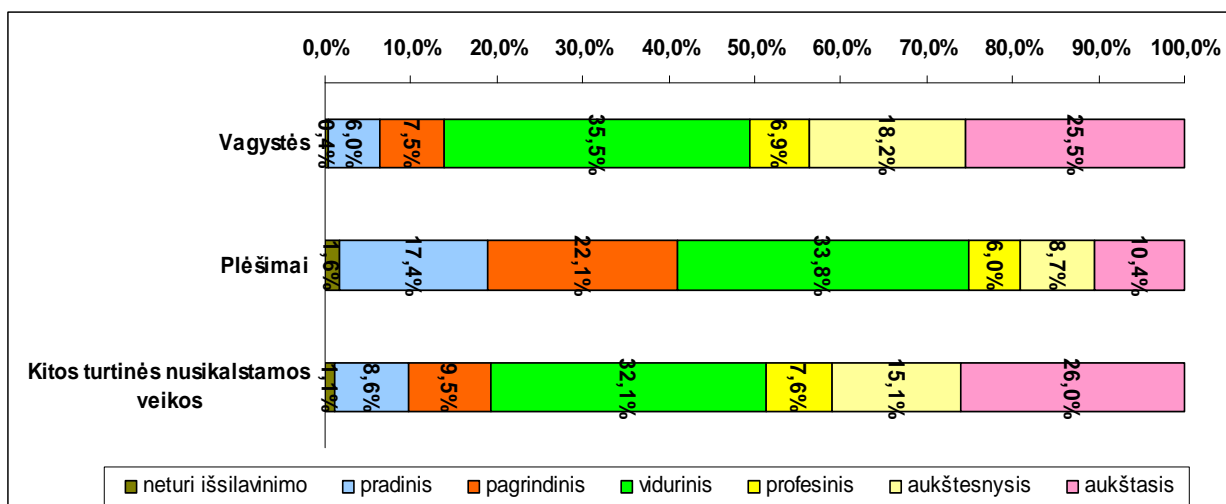
Kaip pateikta 10 ir 11 grafikuose, daugumą nusikalstamų veikų padaro asmenys, turintys pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą. Kalbant apie turtines nusikalstamas veikas, reikia pastebėti, kad asmenys, turintys aukštąjį ir aukštesnįjį išsilavinimą, žymiai dažniau daro tokius turtinius nusikaltimus kaip turto iššvaistymas ar pasisavinimas. Neabejotina, jog šio išsilavinimo asmenų kriminalinis aktyvumo aukštesnis lygis susijęs su jų darbine veikla ir pareigomis.

16 grafikas. Asmenų, padariusių nusikalstamas veikas 2005 metais, išsilavinimas.

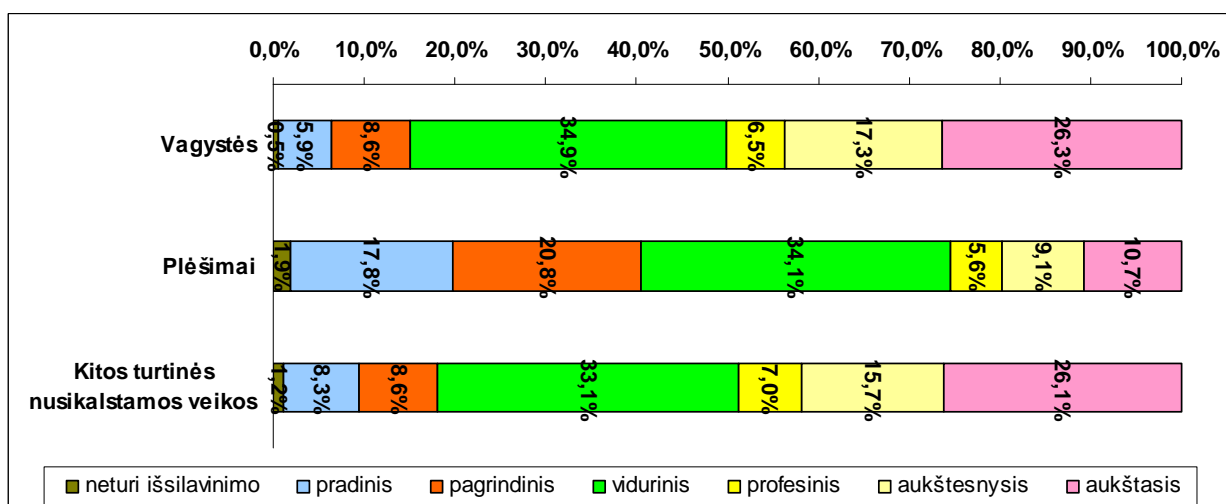

Išanalizavus statistinius duomenis, matome, jog 2005 metais, asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą, lyginant su 2004 metais, dažniau darė plėšimus ir beveik dvigubai rečiau kitas turtines nusikalstamas veikas (t.y. turto prievartavimus, sukčiavimus, turto pasisavinimus, turto iššvaistymus, turtinės žalos padarymus apgaule, turto sunaikinimus ar sugadinimus).

17 grafikas. 2004 m. nusikaltimo aukų išsilavinimas.

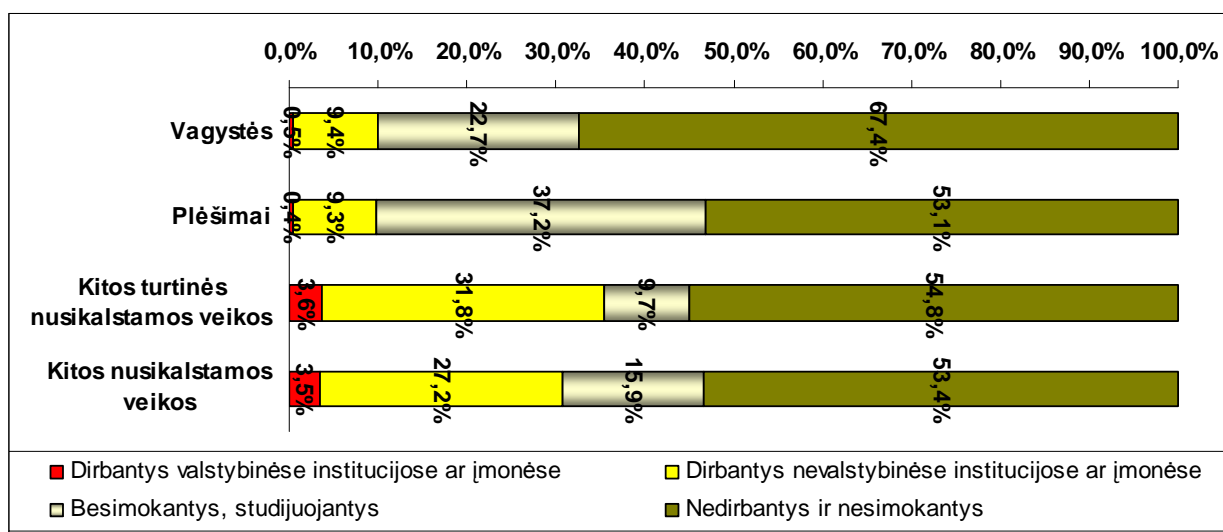

18 grafikas. 2004 m. nusikaltimo aukų išsilavinimas.

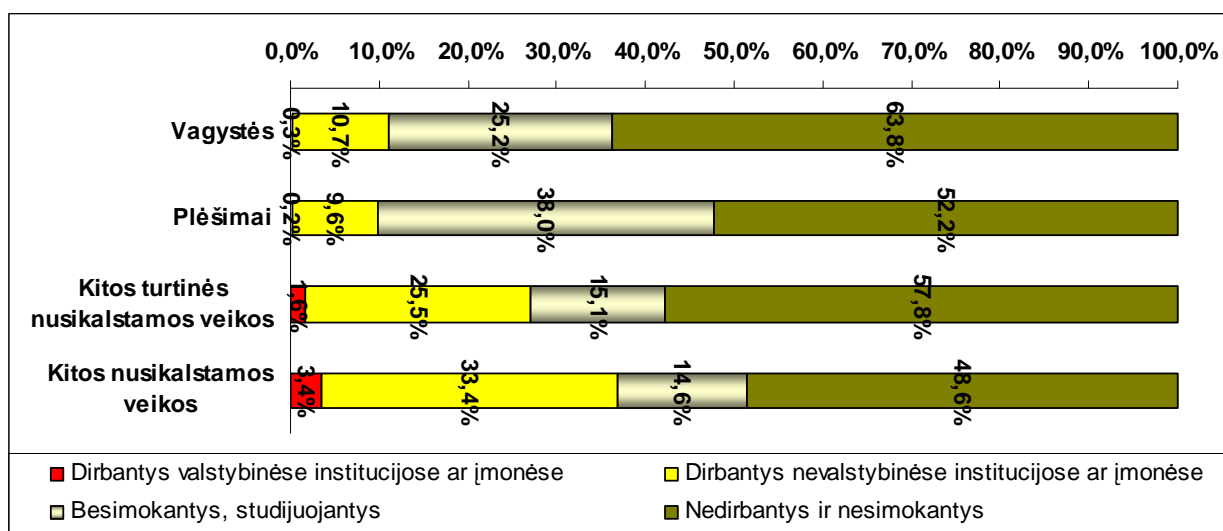

Kaip pateikta 18 grafike, daugiau nei 1/4 visų vagysčių aukų Lietuvoje yra asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą, tačiau dažniausiai aukomis tampa vidurinį išsilavinimą turintys asmenys (daugiau nei 1/3 visų atvejų). Plėšimų atvejais aukštąjį išsilavinimą turinčių aukų santykinis skaičius yra mažesnis (apie 1/10 asmenų), tačiau dažniau, lyginant su vagystėmis, plėšimų atvejais aukomis tampa asmenys, turintys pradinį ir pagrindinį išsilavinimą.

19 grafikas. Asmenų, padariusių nusikalstamas veikas 2004 metais, užimtumas.

20 grafikas. Asmenų, padariusių nusikalstamas veikas 2005 metais, užimtumas.

Kaip pateikta 13 ir 14 grafikuose, tik 1/10 dalis asmenų, padariusių vagystę ar plėšimą, dirbo. Tik 2-4 proc. visų dirbančiųjų vagystę ar plėšimą padariusių asmenų nusikalstamos veikos padarymo metu dirbo valstybinėse institucijose ar įmonėse.

Tarp dirbančiųjų nevalstybinėse įmonėse ar institucijose beveik 3 proc. asmenų vagystės metu dirbo įmonių vadovais arba buvo įmonių savininkais, tarp plėšimus padariusių asmenų įmonių vadovų ar savininkų procentinis skaičius kiek mažesnis – apie 2 proc.; kitų turtinių nusikalstamų veikų atvejais net 1/4 visų nusikalstamą veiką padariusių privačiose institucijose dirbančių asmenų dirbo įmonių vadovais arba buvo tų įmonių savininkais.

2/3 visų besimokančių ar studijuojančių vagystes padariusių asmenų mokėsi bendrojo lavinimo mokyklose, 1/4 - profesinėse mokyklose (2005 m. – 1/5), 1/27 –

aukštesniojoje ar aukštojoje mokykloje (2005 m. – 1/22), o 1/12 – kitoje mokymo įstaigoje (2005 m. – 1/10).

Plėšimų atvejais 3/5 visų besimokančių ar studijuojančių nusikaltėlių mokėsi bendrojo lavinimo mokyklose, 1/4 - profesinėse mokyklose, 1/15 (2005 m. – 1/22) – aukštesniojoje ar aukštojoje mokykloje, ir 1/15 (2005 m. – 1/12)– kitoje mokymo įstaigoje.

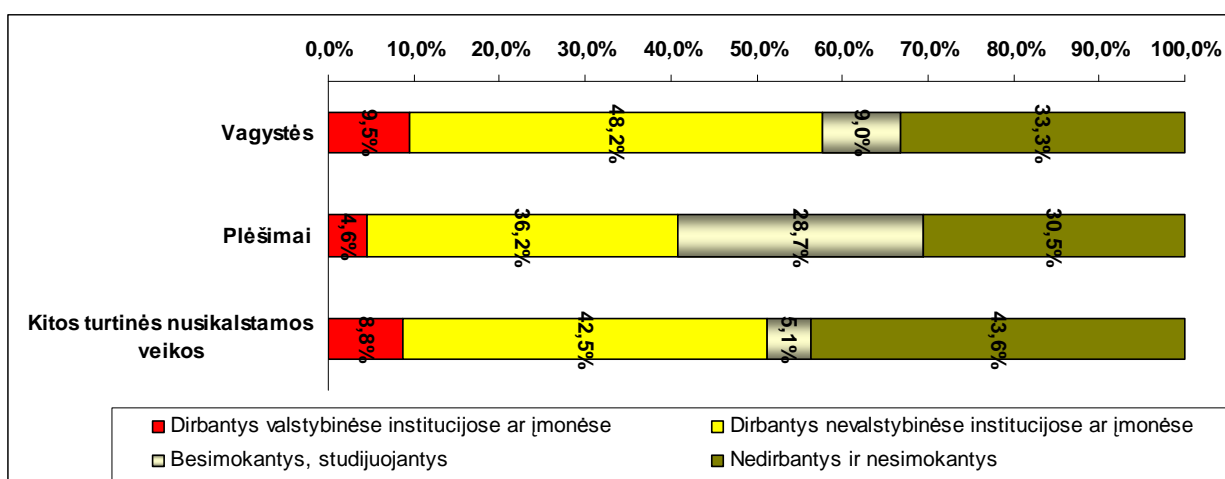
1/4 nedirbančių ir nesimokančių vagystes padariusių nusikaltėlių yra iki 20 metų amžiaus, daugiau nei 2/5 – 21-30 metų amžiaus ir kiek daugiau nei 1/4 - (2005 m. – mažiau nei 1/3) asmenys nuo 31 iki 50 metų amžiaus.

Beveik 2/5 nedirbančių ir nesimokančių plėšimus padariusių nusikaltėlių yra iki 20 metų amžiaus, 2/5 – 21-30 metų amžiaus ir 2/11 (2005 m. – 1/6)- asmenys nuo 31 iki 50 metų amžiaus.

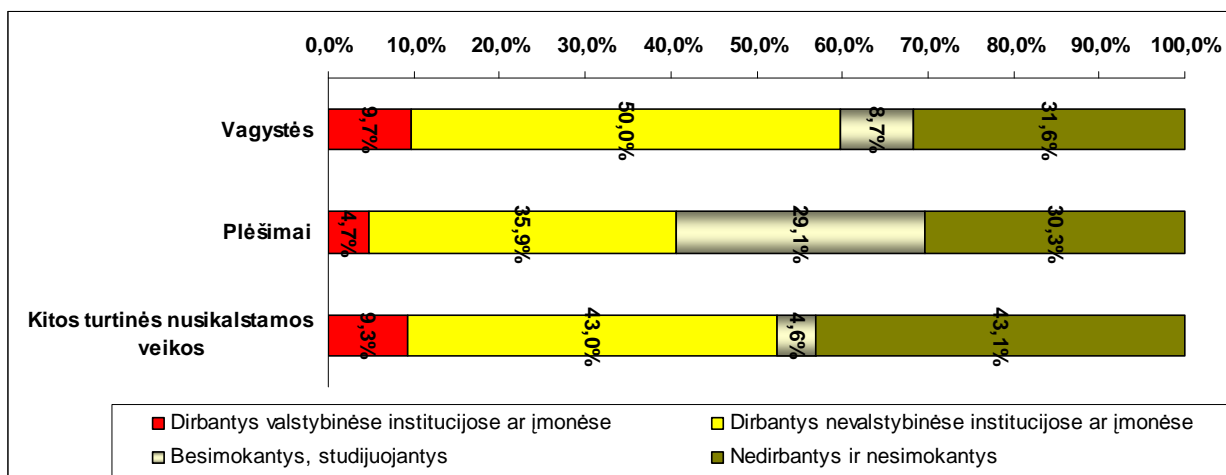
Kitų turtinių nusikalstamų veikų (t.y. turto prievartavimų, sukčiavimų, turto pasisavinimų, turto iššvaistymų, turtinės žalos padarymų apgaule, turto sunaikinimų ar sugadinimų) atvejais iki 20 metų amžiaus asmenys sudaro 13 proc. (2005 m. – 20 proc.) visų nedirbančių nusikalstamą veiką padariusių asmenų, 2/5 – asmenys nuo 21 iki 30 metų amžiaus ir tokia pati dalis (2005 m. – mažiau nei 1/3) - asmenys nuo 31 iki 50 metų amžiaus.

Kitų turtinių nusikalstamų veikų (t.y. turto prievartavimų, sukčiavimų, turto pasisavinimų, turto iššvaistymų, turtinės žalos padarymų apgaule, turto sunaikinimų ar sugadinimų) atvejais 1/2 mokėsi bendrojo lavinimo mokyklose, profesinėse mokyklose – 1/3, aukštesniojoje ar aukštojoje mokykloje – 1/10, ir 1/15 – kitoje mokymo įstaigoje.

21 grafikas. 2004 m. nusikaltimo aukų užimtumas.

22 grafikas. 2005 m. nusikaltimo aukų užimtumas.

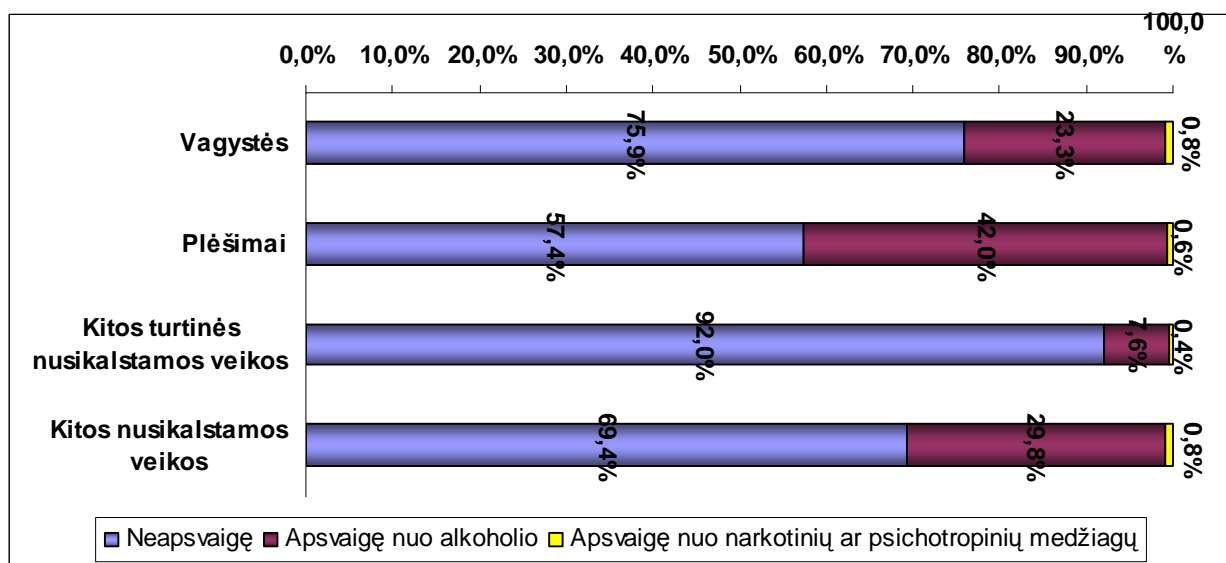

Statistinių duomenų analizė parodė, kad beveik 3/5 visų vagysčių aukų yra dirbantys asmenys: 1/10 vagysčių aukų dirba valstybinėse institucijose ar įstaigose pareigūnais, tarnautojais; apie pusę visų vagysčių aukų dirba privačiose įmonėse. Apie 1/10 visų privačiose įmonėse dirbančių vagysčių aukų dirba įmonių vadovais.

Tarp plėšimų aukų dirbančiųjų asmenų dalis yra kiek mažesnė – apie 2/5 (apie 1/20 asmenų dirba valstybinėse institucijose ar įstaigose, o daugiau nei 1/3 - privačiose įmonėse). Vadovais privačiose institucijose dirba apie 1/20 plėšimų aukų.

„Nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų“ aukų grupei priskirtini bedarbiai (registruoti ir neregistruoti darbo biržose), nesimokantys nesulaukę darbinio amžiaus paaugliai, neįgalūs asmenys, pensininkai ir kt. asmenys.

23 grafikas. Nusikaltėlių būklė nusikalstamos veikos metu 2004 metais.

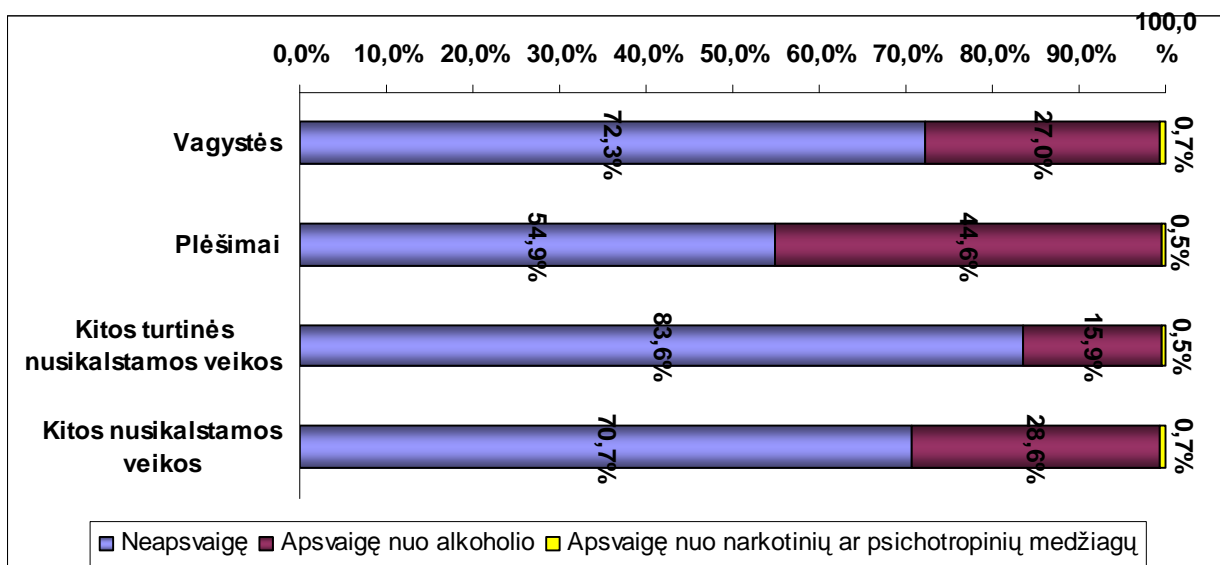

Kaip matome grafike ¼ visų vagystes padariusių asmenų buvo apsvaigę: dauguma asmenų svaiginosi alkoholiu, tačiau beveik 1 proc. asmenų svaiginosi narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. Plėšimus padarę asmenys buvo apsvaigę dar dažniau – daugiau

nei 2/5 asmenų buvo apsvaigę. Kitų turtinių nusikalstamų veikų (t.y. turto prievartavimų, sukčiavimų, turto pasisavinimų, turto iššvaistymų, turtinės žalos padarymų apgaule, turto sunaikinimų ar sugadinimų) atvejais apsvaigusiu asmenų nusikalstamos veikos darymo metu skaičius mažesnis, t.y. apsvaigę buvo 2/25 visų asmenų.

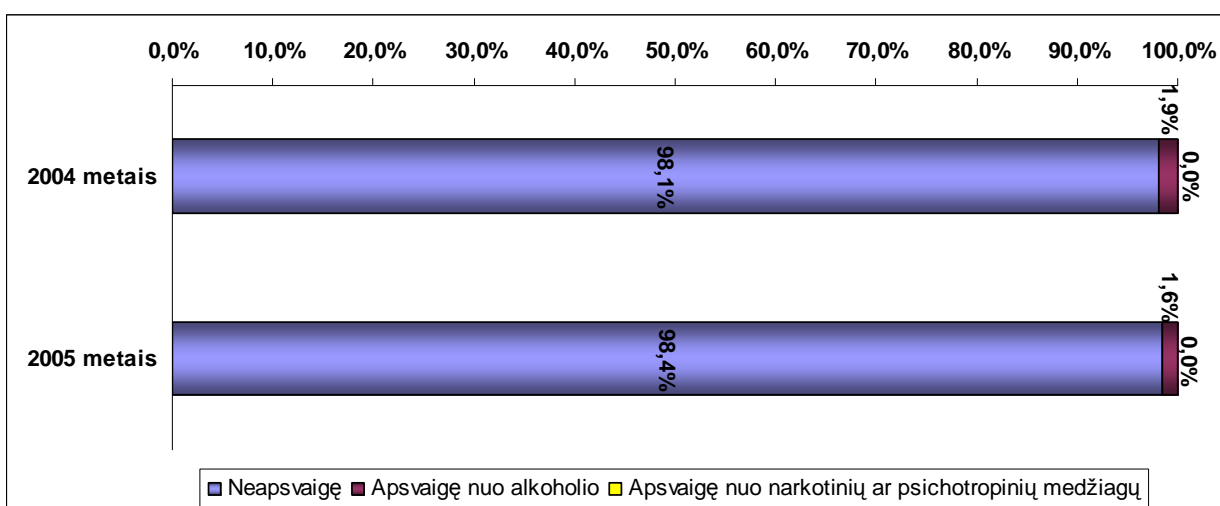
2005 metais nusikalstamos veikos darymo metu apsvaigusiu asmenų procentinis skaičius mažai kuo pakito, nors galime pastebėti, kad kitų turtinių nusikalstamų veikų (t.y. turto prievartavimų, sukčiavimų, turto pasisavinimų, turto iššvaistymų, turtinės žalos padarymų apgaule, turto sunaikinimų ar sugadinimų) atvejais apsvaigusiu asmenų skaičius, lyginant su 2004 metais, padidėjo dvigubai:

24 grafikas. Nusikaltėlių būklė nusikalstamos veikos metu 2005 metais.

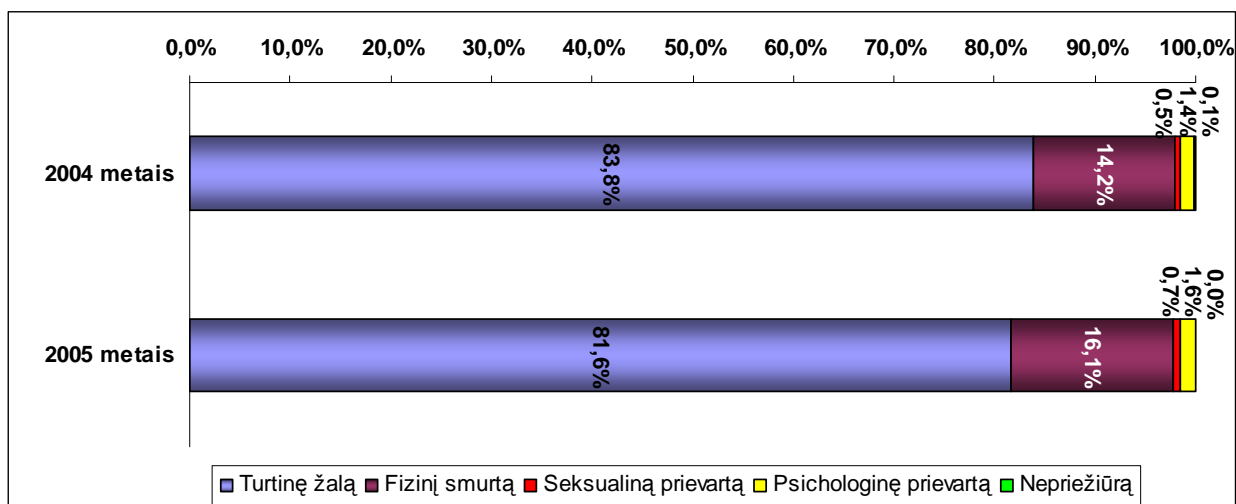

Apsvaigusiu aukų nusikalstamos veikos darymo metu, kaip parodyta 17 grafike, yra labai nedidelė dalis – apie 2 proc. Absoliuti dauguma apsvaigusiu aukų svaiginosi alkoholiniais gėrimais ir pasitaikė tik pavieniai atvejai, kai auka buvo apsvaigusi nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų:

25 grafikas. Aukų būklė nusikalstamos veikos metu.

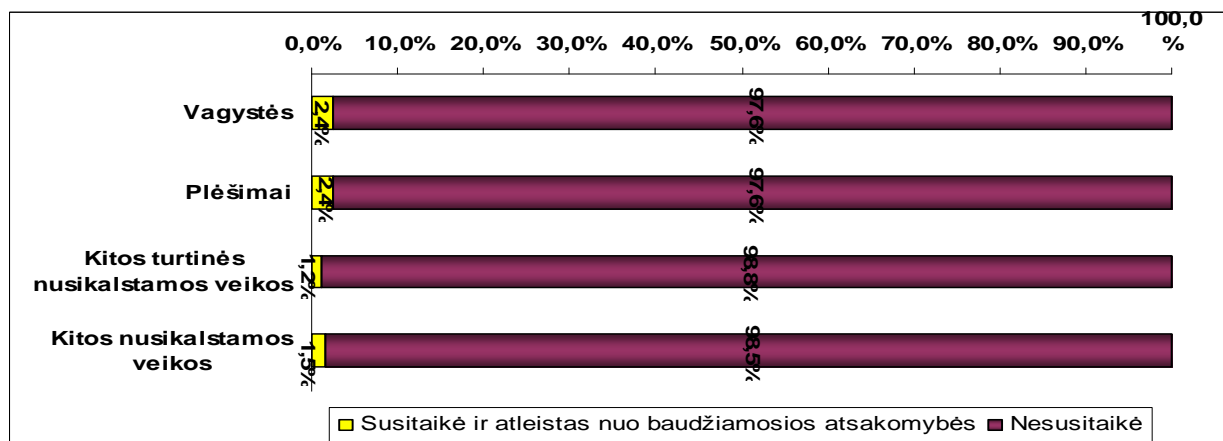

26 grafikas. Nusikaltimų aukų patirta žala

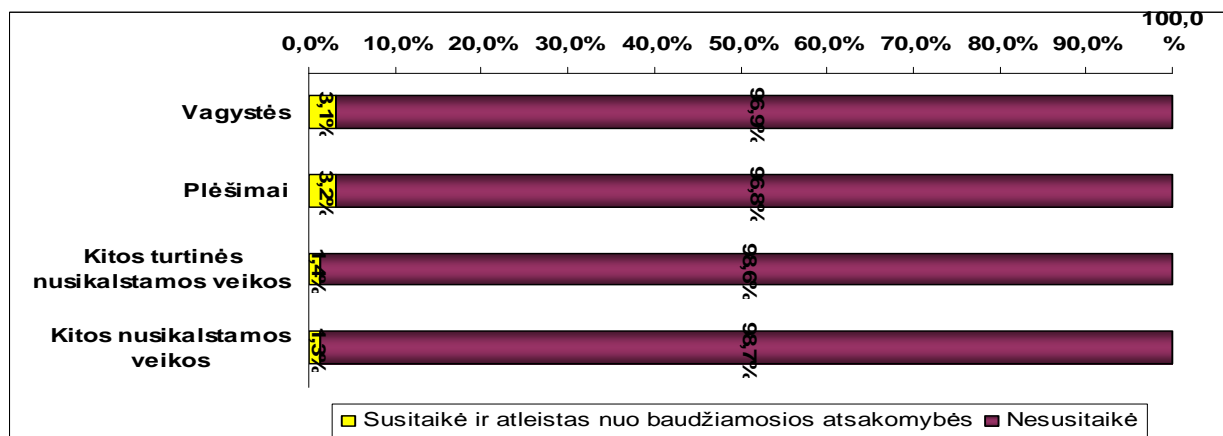

Statistinių duomenų analizė parodė, kad daugiau nei 4/5 visų nusikalstamų veikų aukų patiria turtinę žalą, 1/7 – 1/6 – fizinį smurtą ir apie 2 proc. kitokio pobūdžio žalą – seksualinę prievartą, psichologinę prievartą ar nepriežiūrą.

27 grafikas. Susitaikę ir atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės asmenys 2004 metais.

28 grafikas. Susitaikę ir atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės asmenys 2005 metais.

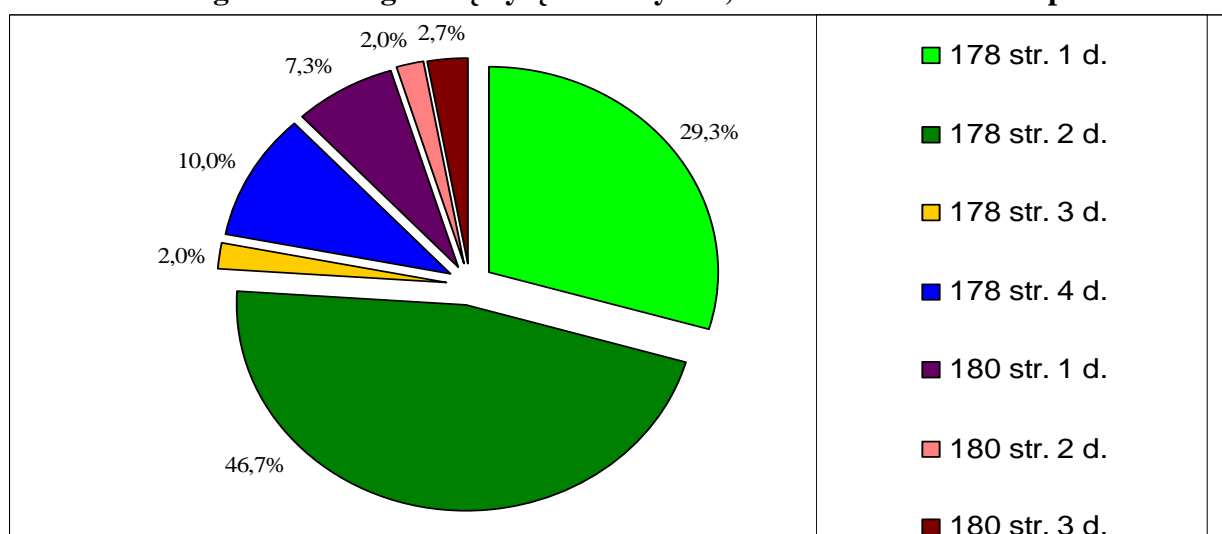
Kaip matome grafike, tik labai maža dalis nusikaltusių asmenų susitaiko su aukomis ir yra atleidžiami nuo baudžiamosios atsakomybės: 2004 metais susitaikė vos 1/40 dalis asmenų vagysčių ir plėšimų atvejais ir dar mažesnė dalis visų kitų nusikalstamų veikų atvejais. 2005 metais susitaikiusių asmenų procentinis skaičius buvo šiek tiek didesnis.

Išsamiam nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos atskleidimui vien tik statistinių duomenų analizės pagrindu paremtas tyrimas nėra pakankamas – reikalingas konkrečių atvejų nagrinėjimas, atskleidžiant ne tik išorinę, tačiau ir vidinę interakcijos pusę. Autoriaus atlikto tyrimo metu gauti duomenys pateikiami ir aprašomi kitame, t.y. ketvirtajame magistro baigiamojo darbo skyriuje.

4. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos turtinių nusikaltimų srityje tyrimas ir jo rezultatai

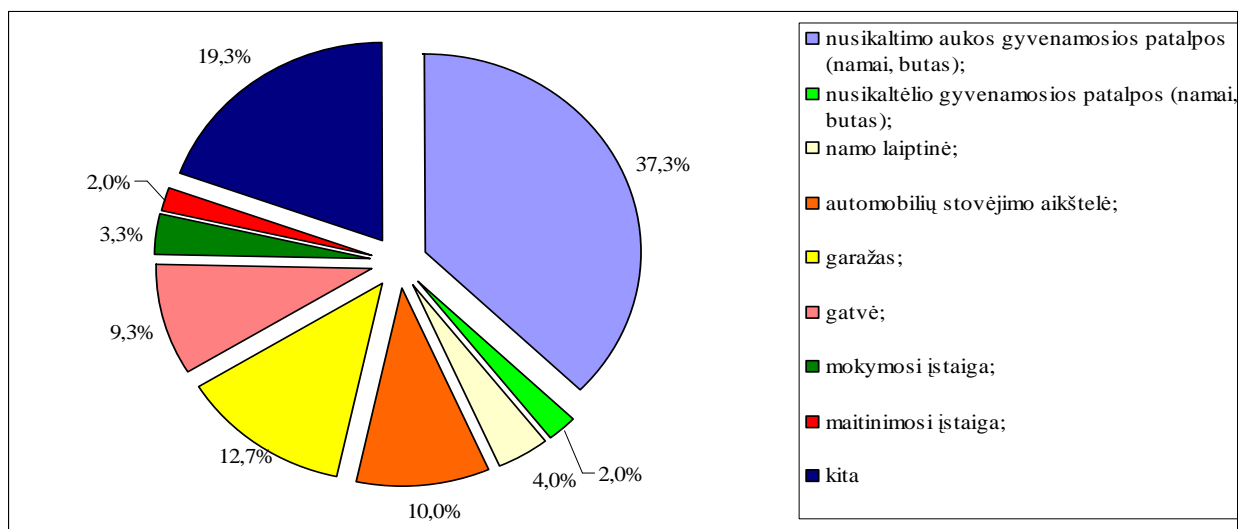
Tyrimui atlikti atsitiktine tvarka buvo atrinkta šimtas penkiasdešimt 2003-2006 m. Rokiškio rajono apylinkės teisme išnagrinėtų bylų. Buvo analizuoti bylose esantys duomenys apie auką, nusikaltėlį, jų interakciją, taip pat apie nusikalstamos veikos padarymo laiką, vietą ir t.t. Siekiant gauti subjektyvaus pobūdžio duomenis, t.y. duomenis apie tai, ką jaučia, mąsto suvokia ir pan. nusikaltėlis ir nusikaltimo auka, buvo apklausta nusikalstamų veikų aukos bei nusikalstamos veikos įvykdė asmenys.

29 grafikas. Nagrinėtų bylų išskirstymas, remiantis LR BK straipsniu.

Beveik devynis dešimtadalius visų nagrinėtų turtinių nusikalstamų veikų sudarė įvairios vagystės, o vienas dešimtadalis – plėšimai. Apie pusę visų nagrinėtų nusikalstamų veikų sudaro nusikalstamos veikos, kvalifikuojamos pagal LR BK 178 str. 2 d. – vagystės iš patalpų (9/10) ir automobilių vagystės (1/10) (kišenvagysčių tarp tirtų bylų nepasitaikė). 1/10 visų nusikalstamų veikų sudaro vagystės, kurių dalyko vertė viršija 1 MGL dydžio sumą, tačiau neviršija 3 MGL – baudžiamieji nusižengimai. Didelės vertės turto vagysčių tarp tyrime atsitiktine tvarka atrinktų bylų pasitaikė vos 2 proc.

30 grafikas. Turtinių nusikaltimų vieta.

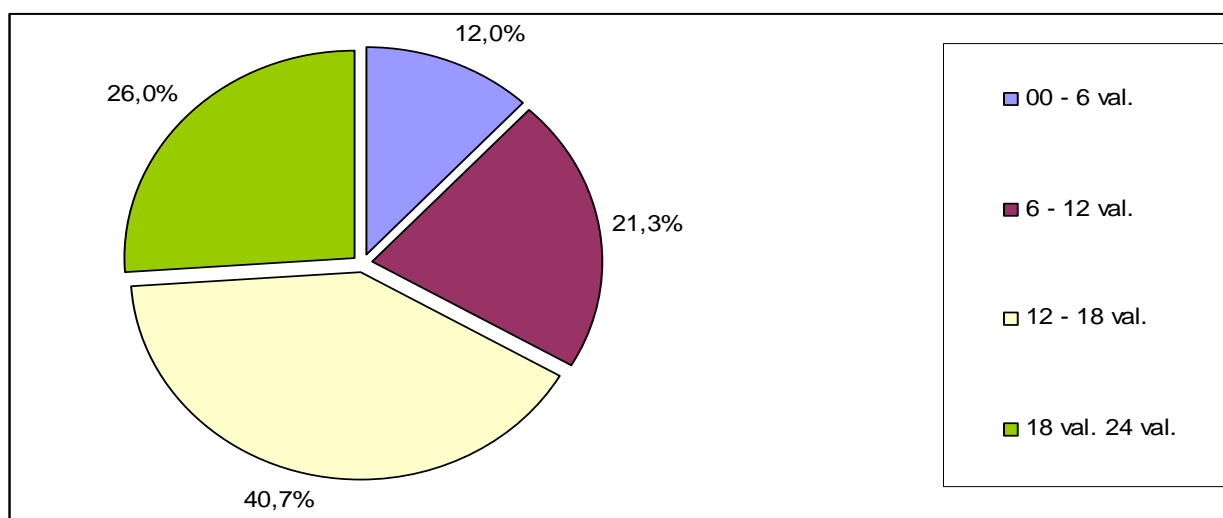

Beveik 2/5 nusikalstamų veikų buvo padarytos nusikaltimo aukos gyvenamosiose patalpose: butuose, individualiuose namuose, kaimo sodybose. Pažymėtina, kad plėšimų, įvykdytų aukos gyvenamosiose patalpose, dalis yra maža: tarp tyrimui atrinktų bylų pasitaikė vos vienas atvejis, kai nusikaltimo auka buvo apiplėšta savo bute.

„Populiaros“ vagysčių vietos – garažas, automobilių stovėjimo aikštelė ar gatvė. Iš garažo vagiami labai įvairūs daiktai – degalai, įvairūs buityje naudojami prietaisai, tačiau automobiliai iš garažo vagiami retai (tyrimo metu užfiksuotas vienas automobilio vagystės atvejis iš garažo).

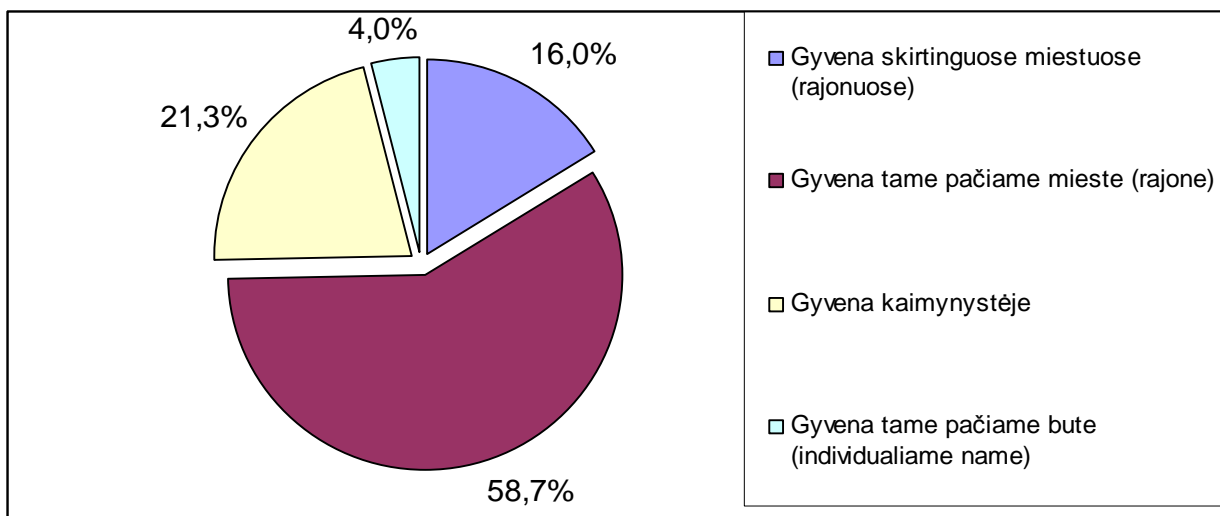
Automobilių stovėjimo aikštelėje gana paplitusios automagnetolų bei asmeninių daiktų iš automobilių vagystės. Kitos vagysčių bei plėšimų vietos – parduotuvės, spaudos kioskai, mobiliojo ryšio paslaugas teikiančios bendrovės ir t.t. Tačiau dauguma plėšimų (apie 3/4) buvo įvykdyta gatvėje.

31 grafikas. Turtinių nusikaltimų laikas.

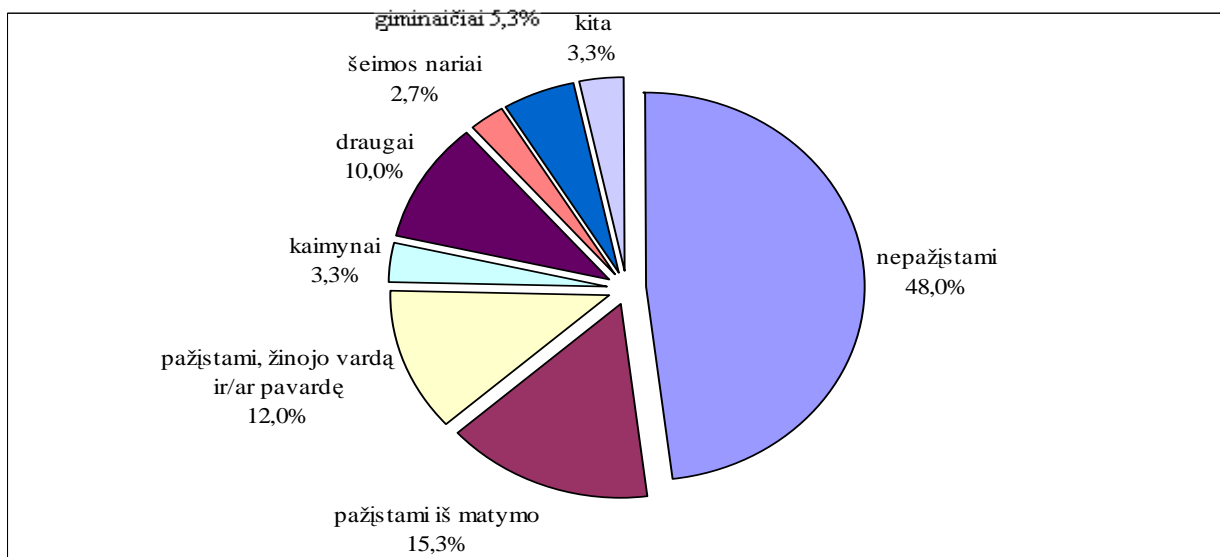
Turtinių nusikalstamų veikų tyrimo metu gautų duomenų analizė parodė, kad 2/5 turtinių nusikaltimų padaroma laiku nuo 12 iki 18 valandos. Nuo 18 val. iki vidurnakčio padaroma daugiau nei ketvirtadalis visų nusikalstamų veikų, o nuo vidurnakčio iki 6 valandos – 1/8. Nuo 6 val. iki pietų padaroma penktadalis nusikaltimų. Reikia atkreipti dėmesį į laiko ir nusikalstamos veikos vietos priklausomumą – dauguma vagysčių iš aukos gyvenamųjų patalpų (buto, individualaus namo) padaroma nuo 9 iki 16 val., t.y. tuo laiku, kai auka ar jos šeimos nariai būna darbe. Tuo tarpu vagystės iš garažų, automobilių stovėjimo aikštelių daromos daugiau tamsiu paros metu – iki 6 val. Beveik 3/4 plėšimų buvo padaryta po 18 val.

32 grafikas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio gyvenamoji vieta.

3/5 visų turtinių nusikaltimų atvejų nusikaltimo auka ir nusikaltėlis gyvena tame pačiame mieste ar rajone; 1/5 atvejų – nusikaltimo auka ir nusikaltėlis gyvena kaimynystėje, o 1/25 – tame pačiame būste – bute ar individualiame name. Skirtinguose miestuose ar rajonuose gyvena tik 3/20 asmenų.

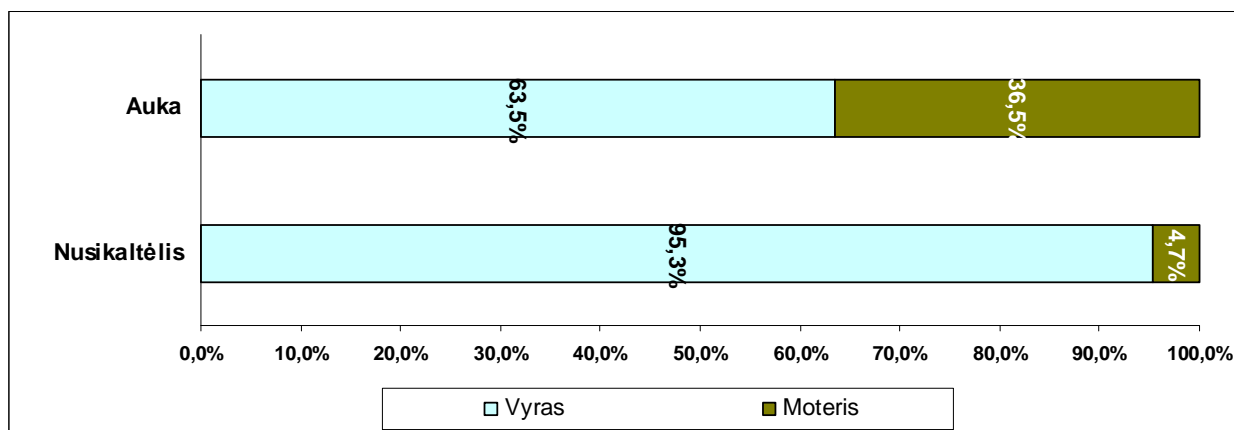
33 grafikas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio tarpusavio ryšiai.

Tyrimo duomenų analizė parodė, kad apie 60 proc. tirtų turtinių nusikaltimų atveju nusikaltimo auka ir nusikaltėlis iki nusikalstamos veikos padarymo nebuvo pažįstami arba buvo menkai pažįstami (t.y. buvo tik kelis kartus matę vienas kitą, tačiau nei vardo nei kitų to asmens duomenų nežinojo). Apie 1/8 atvejų nusikaltimo auka buvo pažįstami, žinojo vardą, pavardę ar pravardę, tačiau artimesnių ryšių nepalaikydavo, o daugiau kaip 1/5 turtinių nusikaltimų atveju nusikaltimo auką ir nusikaltėlį saistė įvairūs ryšiai: kaimynystės, draugystės, šeiminiai, giminystės ir pan. Tarp kitų ryšių atvejų minėtini darbiniai ryšiai ar bendras laisvalaikio praleidimo būdas (pvz., pasitaikė atvejai, kai ir nusikaltimo auka ir nusikaltėlis laisvalaikį praleisdavo tame pačiame sporto klube, aludėje ir pan.).

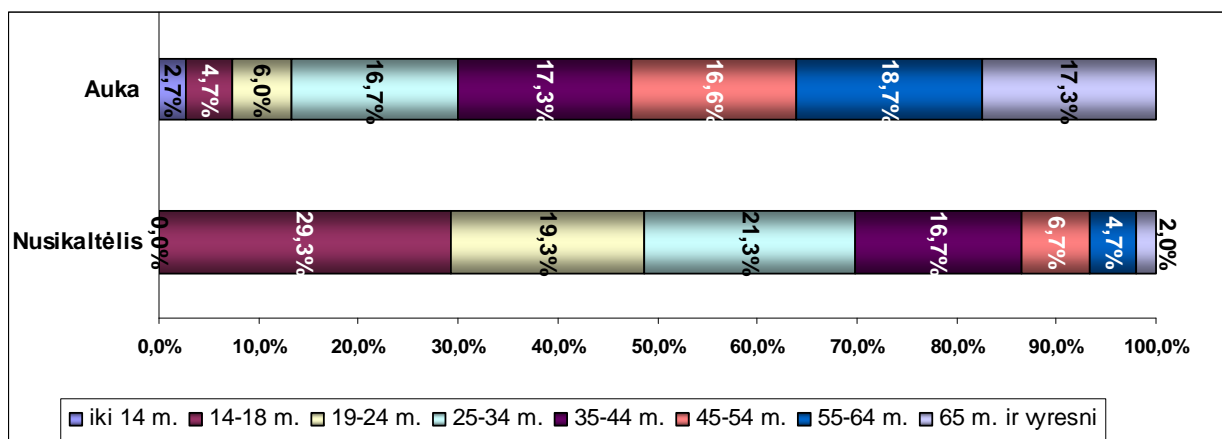
Pastebėtina, jog „artimi“ aukai asmenys – šeimos nariai ar giminaičiai – vagystės objektu dažniausiai renkasi pinigus ar vertybes, kurios yra gana greitai parduodamos – papuošalus, buitines priemaisus. Be to „artimi“ asmenys dažnai vagia tik dalį rasto turto, t.y. jiems niekas netrukdo pavogti visus pinigus, papuošalus ar daugumą buitinių prietaisų, tačiau jie pagrobia tik dalį. Manytina, kad taip nusikaltėlis tikisi likti nepastebėtas, o be to susidaro savęs pateisinimo galimybė – „vogė tik tiek, kiek tuo metu jam reikėjo“.

34 grafikas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio lytis.

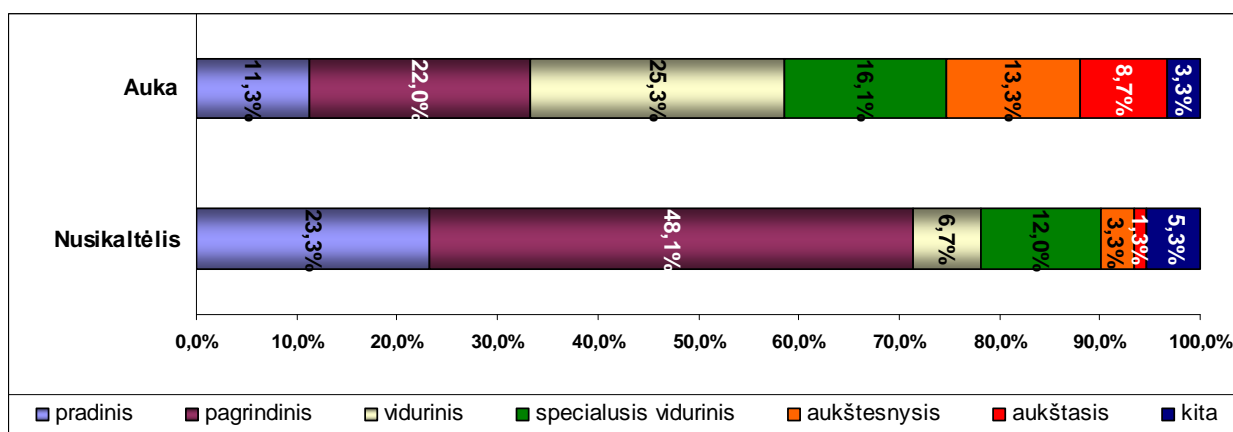
Turtinių nusikaltimų analizė parodė, kad daugumą turtinių nusikalstamų veikų daro vyrai (19/20). Vyrai taip pat du kartus dažniau nei moterys tampa ir turtinių nusikalstamų veikų aukomis. Pastebėtina, kad moterų vaidmuo nusikalstamose veikose dažniausiai esti pagalbinio pobūdžio, t.y. vagystėje ar plėšime dalyvauja kartu su vyriškos lyties asmenimis.

35 grafikas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio amžius.

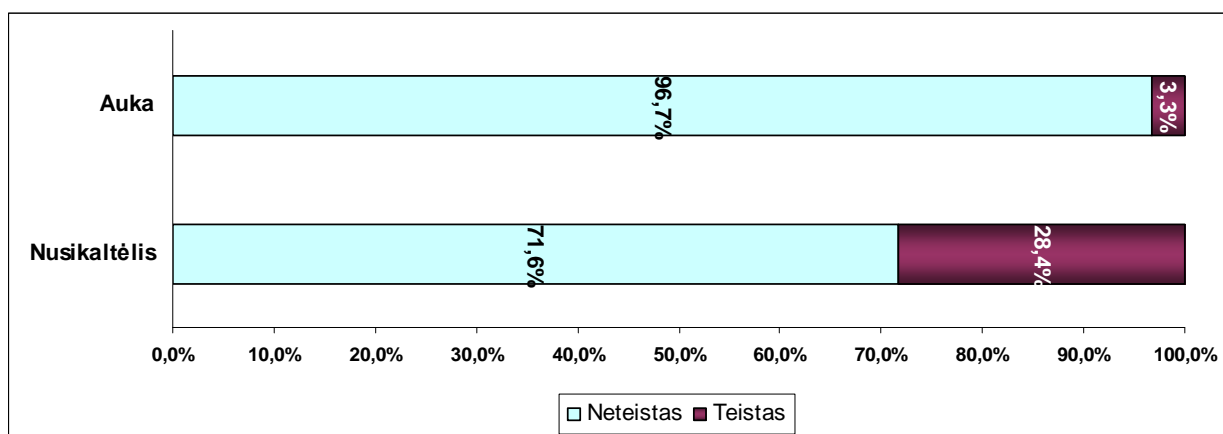
Kaip matome grafike, daugiausiai turtinių nusikalstamų veikų padaro jauni asmenys: amžiui didėjant nusikalstamų veikų procentinis skaičius mažėja ir virš 62 m. amžiaus asmenys yra labai mažai kriminališkai aktyvūs. Tuo tarpu aukų amžius yra labai įvairus, tačiau 3/5 visų aukų sudaro 35-64 metų amžiaus asmenys. Manytina, kad šio amžiaus grupės asmenų didesnis viktimiškumas susijęs su tuo, kad būtent tokie asmenys ir turi daugiausia įvairaus nusikaltėlius „viliojančio“ turto.

36 grafikas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio išsilavinimas.

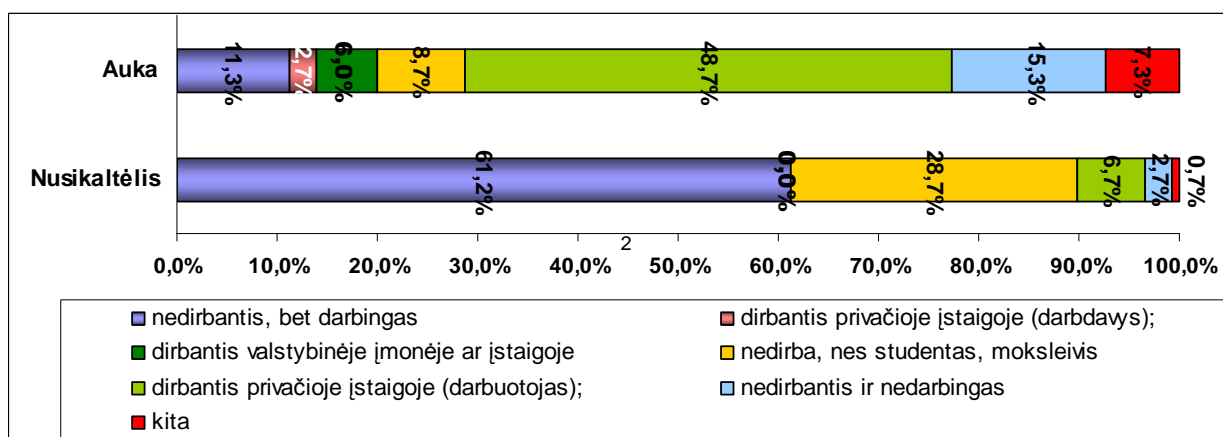
Tyrimo metu surinktų duomenų analizė parodė, kad daugiausiai turtinių nusikalstamų veikų padaro asmenys, turintys pagrindinį ir pradinį išsilavinimą (reikia atkreipti dėmesį, kad nemažai nusikalstamą veika padariusių asmenų, turinčių pradinį išsilavinimą šiuo metu mokosi vidurinėje ar specialiojoje vidurinėje mokykloje). Tuo tarpu apie pusę nusikaltimo aukų turi vidurinį išsilavinimą, o ketvirtadalis – aukštesnįjį ar aukštąjį. Taigi akivaizdus turtinių nusikaltimų ir nusikaltėlio išsilavinimo stokos ryšys.

37 grafikas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio teistumas iki nusikalstamos veikos padarymo.

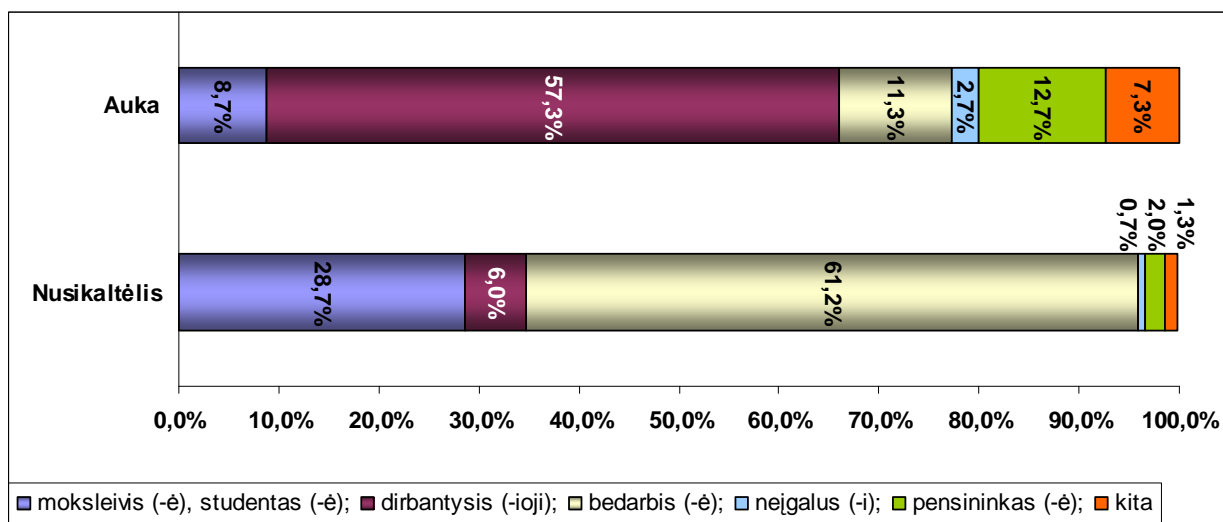
Kaip pateikta grafike, apie ketvirtadalis turtinges nusikalstamos veikas padariusių asmenų jau iki šios nusikalstamos veikos buvę teisti, o tarp nusikaltimo aukų teistų asmenų skaičius mažas – vos 3,3 procento. Pažymėtina, kad tarp teistų nusikaltėlių dauguma buvo asmenys, anksčiau taip pat padarę turtingą nusikaltimą (kai kurie net kelis), o asmenų, kurie prieš tai buvo teisti už smurtinio nusikaltimo padarymą buvo vos keletas.

38 grafikas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio darbinė veikla.

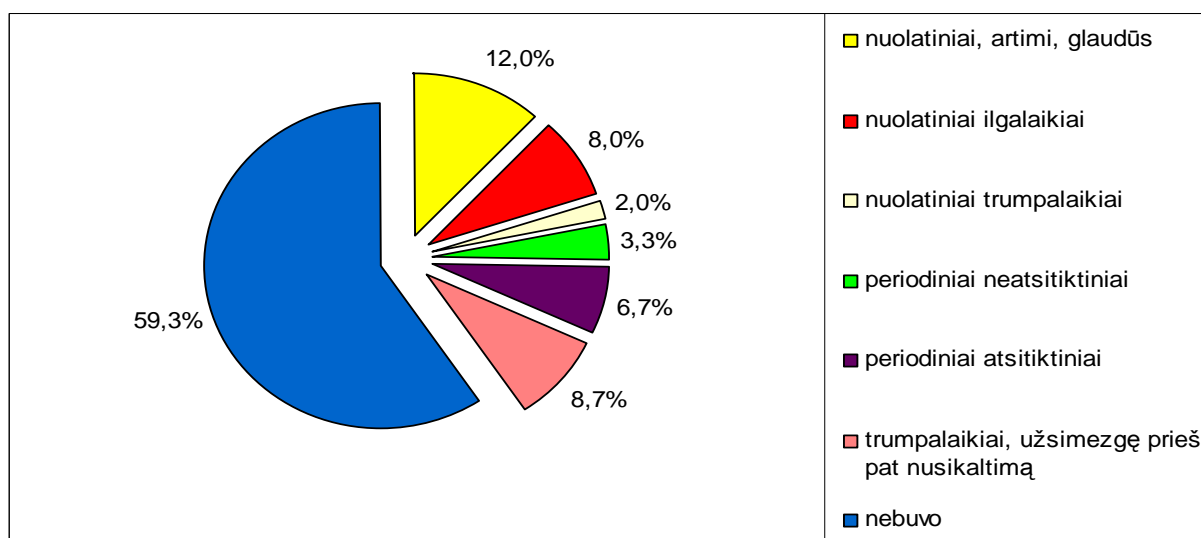
Išanalizavus tyrimo metu gautus duomenis paaiškėjo, jog 9/10 visų atvejų nusikalstamą veiką padarę asmenys yra niekur nedirbantys asmenys: 61,2 proc. niekur nedirbantys, tačiau darbingi, o 28,7 proc. nedirbantys dėl to, kad šiuo metu mokosi ar studijuoja. Tuo tarpu tarp aukų nedirbančių asmenų skaičius santykinai nedidelis: dauguma aukų dirba privačiose (50,4 proc.) ar valstybinėse (6 proc.) struktūrose. Dauguma atvejų, pažymėtų kaip „kiti“ – situacijos kai asmuo dirba savame didesniame ar mažesniame kaimo ūkyje.

39 grafikas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio visuomeninis vaidmuo.

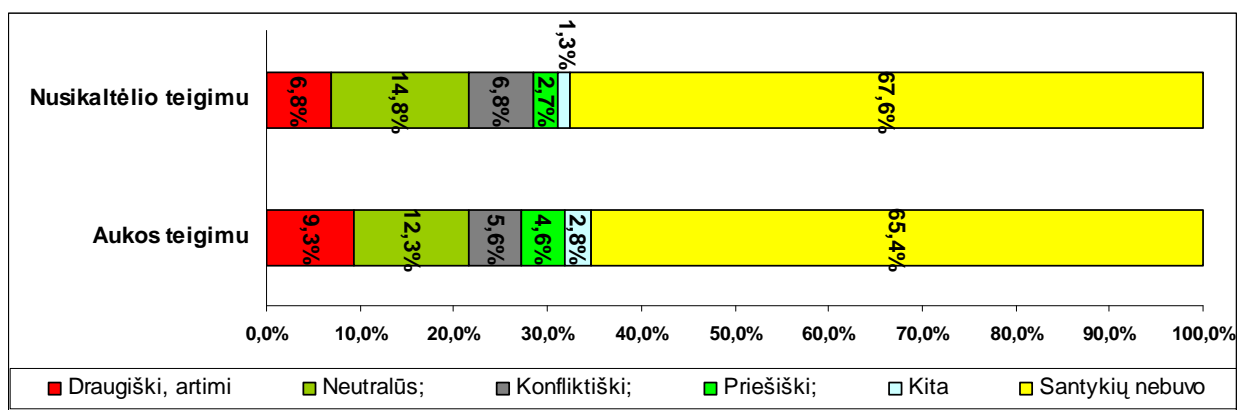
Kaip matome grafike didžioji dalis nusikalstamą veiką padariusių asmenų yra niekur nedirbantys asmenys, 28,7 proc. – moksleiviai ar studentai, o dirbantys asmenys sudaro kiek daugiau nei 1/20 dalį. Tuo tarpu nukenčia nuo nusikalstamų veikų priešingai – daugiau nei pusė dirbantys asmenys, o bedarbių dalis santykinai maža – kiek daugiau nei 1/10.

40 grafikas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio santykių pobūdis iki nusikalstamos veikos

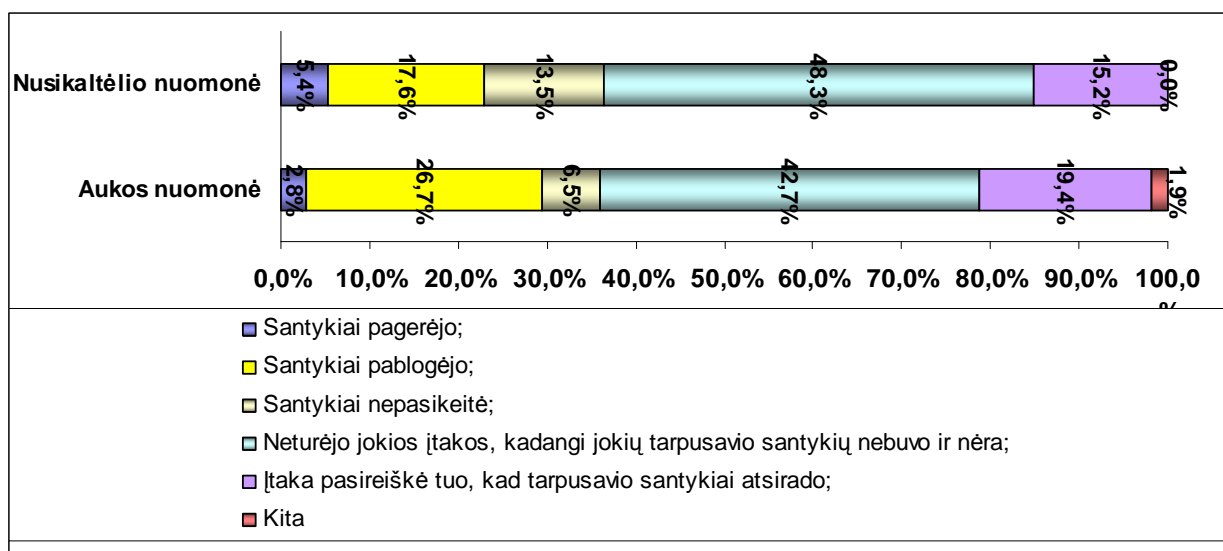
Tyrimo metu išsiaiškinta, jog 3/5 nusikaltimo aukų ir nusikaltėlių iki nusikaltimo padarymo nepalaikė jokių tarpusavio santykių; tarpusavio santykių nebūta dėl to, kad asmenys paprasčiausiai nepažinojo vienas kitą arba pažinojo menkai. Tarp kitų 2/5 asmenų būta įvairaus pobūdžio santykių (žr. 4 grafikas) jau iki nusikalstamos veikos padarymo, tačiau apie 1/10 visų asmenų šie santykiai užsimezgė tik prieš pat nusikalstamą veiką.

41 grafikas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio tarpusavio santykiai iki nusikalstamos veikos padarymo.

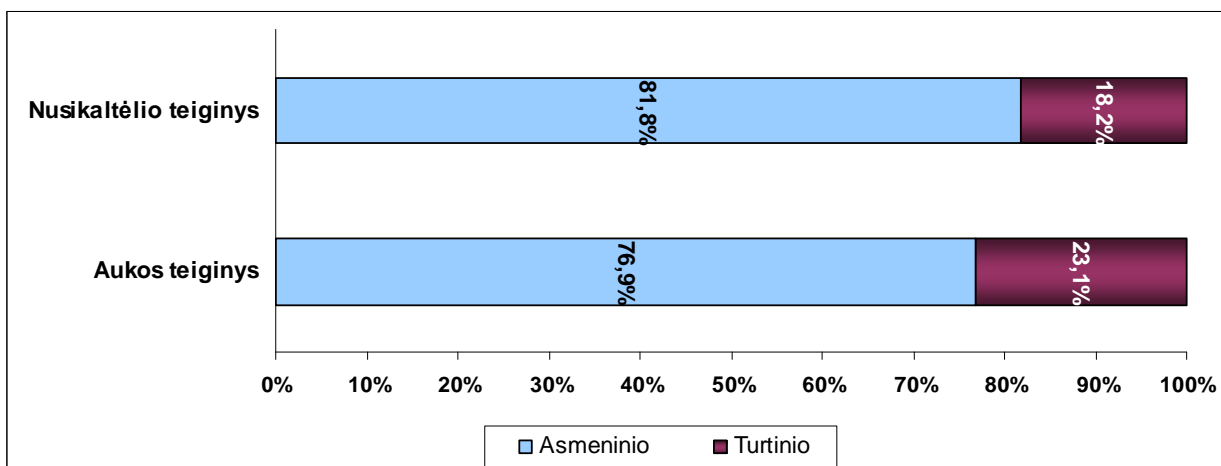
Apklausus nusikalstamos veikos aukas ir nusikaltėlius paaiškėjo, jog 6,8 proc. apklaustų nusikaltėlių ir 9,3 proc. nusikaltimo aukų iki pat nusikalstamos veikos buvusius santykius laiko artimais, šiltais, draugiškais, o apie 1/10 aukų ir nusikaltėlių buvusius santykius laiko neigiamo pobūdžio – konfliktiškais ar priešiškais. Kiek daugiau nei 1/10 asmenų teigia, kad tarpusavio santykiai iki nusikalstamos veikos nors ir buvo, tačiau jie buvo neutralaus pobūdžio, t.y. nei draugiški, nei konfliktiški ar priešiški.

42 grafikas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio santykių pokyčiai po nusikalstamos veikos.

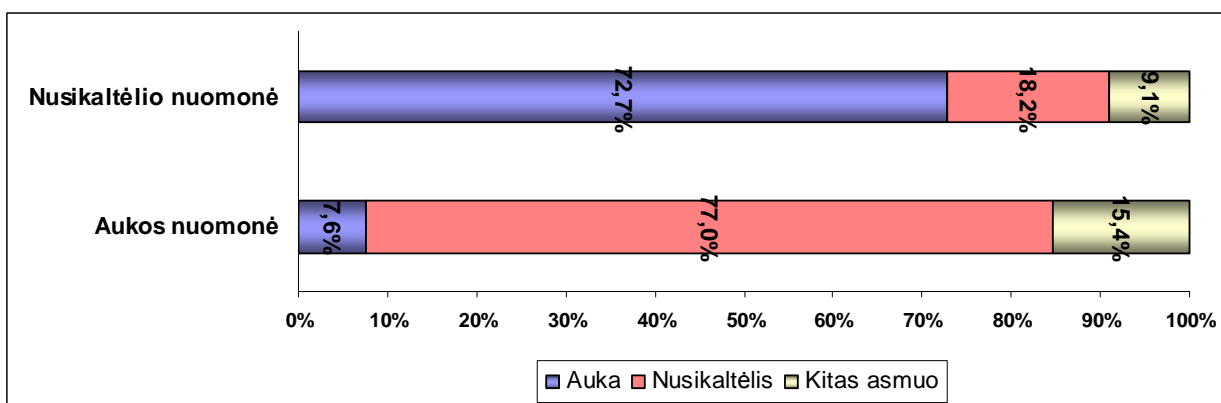
Asmenų apklausa parodė, kad labai mažos dalies šalių tarpusavio santykiai po nusikalstamos veikos padarymo pagerėjo, 1/5 (nusikaltėlio nuomone) – 1/4 (aukos teigimu) atvejų interakcijos šalių santykius nusikalstamos veikos padarymas pablogina. 13,5 proc. nusikaltėlių ir 6,5 proc. aukų teigia, kad tarpusavio santykiai nepasikeitė, o 15,2 proc. nusikaltėlių ir 19,4 proc. aukų teigia, kad dėl nusikalstamos veikos padarymo tarpusavio santykiai atsirado.

43 grafikas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio konflikto iki viktiminio įvykio pobūdis.

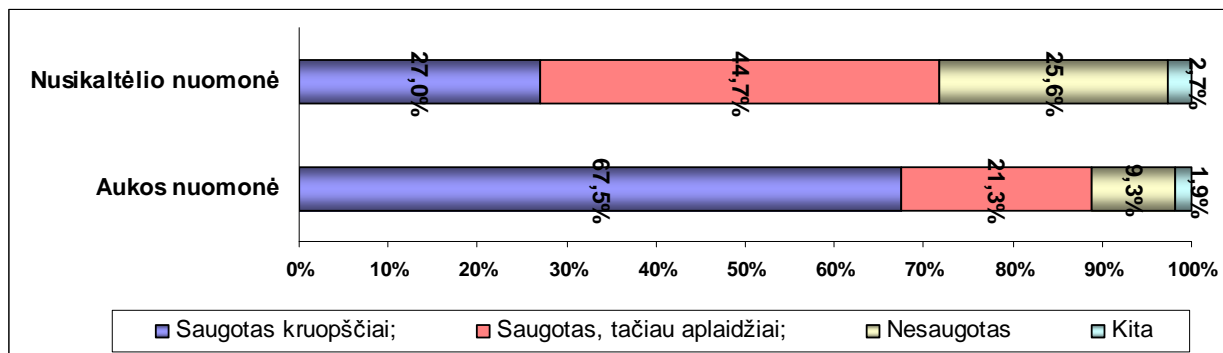
Tyrimo duomenų analizė parodė, kad 3/20 visų nagrinėtų turtinių nusikalstamų veikų atvejų tarp nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio dar iki nusikalstamos veikos padarymo buvo konfliktų. Apie 4/5 minėtų atvejų nusikaltimo aukos ir nusikaltėliai šiuos tarp jų buvusius konfliktus apibūdina kaip asmeninio pobūdžio ir tik 1/5 – turtinio pobūdžio.

44 grafikas. Konflikto tarp nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio „iniciatorius“.

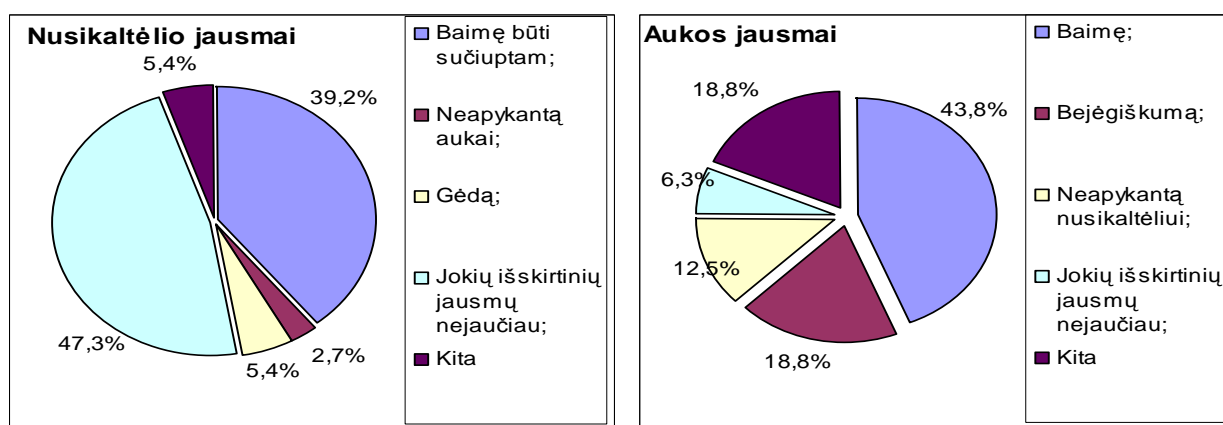
Dauguma nusikaltimo aukų kaip tarp jo ir nusikaltėlio buvusio konflikto iniciatorių įvardija nusikaltėlį, o nusikaltėliai – auką. Apie 1/10 asmenų kaip tarp nusikaltėlio ir nusikaltimo aukos buvusio konflikto iniciatorių nurodo trečiąjį asmenį. Tačiau beveik penktadalis nusikaltėlių ir 1/10 aukų prisipažino, kad tarp jų buvusių konfliktų kaltininkas yra jis pats.

45 grafikas. Nusikaltimo dalyko apsaugos lygis.

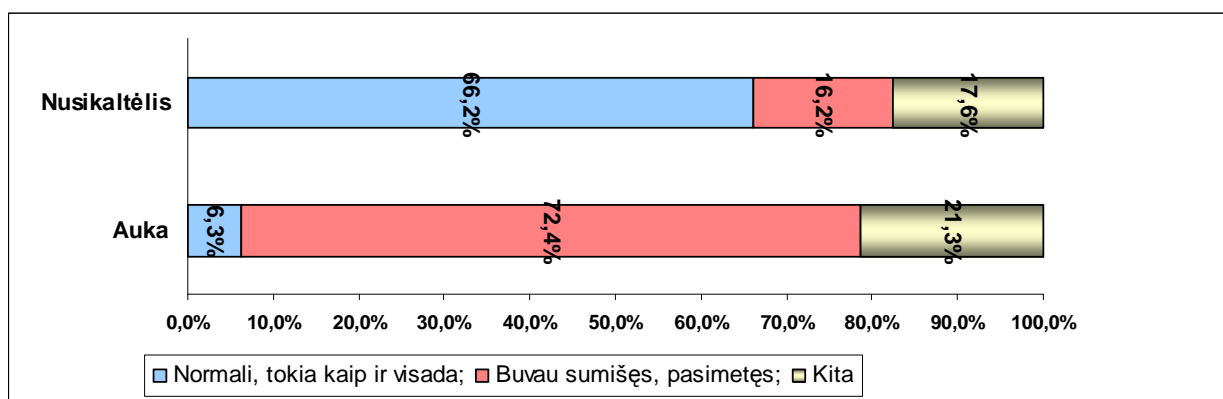
2/3 nusikaltimo aukų ir tik 1/3 nusikaltėlių teigia, jog turtas, kuris buvo pavogtas ar atimtas plėšimo būdu, buvo saugotas kruopščiai, o beveik pusė nusikaltėlių ir tik 1/5 aukų teigia, kad turtas buvo saugotas, tačiau aplaidžiai. Ketvirtadalis nusikaltėlių ir dešimtadalis aukų teigia, kad turtas visiškai nebuvo saugotas. Reikia pastebėti, kad tarp nesaugotų turto objektų buvo tokių, kurių reali kokia nors papildoma apsauga vargu ar galima, pvz. medžiai nusikaltimo aukai priklausančiame miške, šienas laukuose, karpiai ir kitos žuvys tvenkinyje, kurie randasi gana toli nuo aukos gyvenamosios vietovės.

46 grafikas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio jausmai nusikalstamos veikos metu.

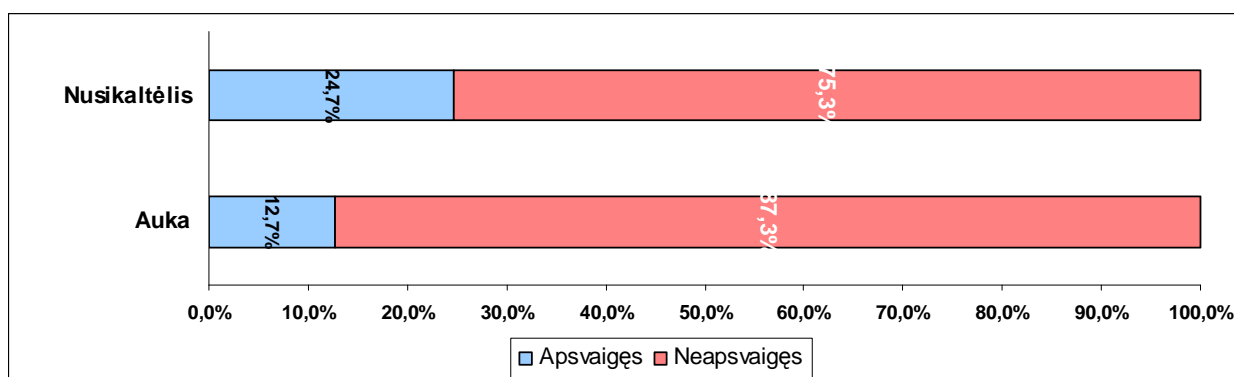
Apklausius asmenis apie jų „vidinę“ būseną nusikalstamos veikos metu, paaiškėjo, jog 2/5 nusikaltėlių nusikalstamos veikos metu jautė baimę, kad jų daroma veika bus atskleista, o 2/5 aukų, kurios matė kaip nusikalstama veika buvo daroma, jautė baimę patirti kokias nors sunkias pasekmes. Plėšimų metu baimę jautė 4/5 visų nusikaltimo aukų, kitas penktadalis pripažino, jog jautėsi bejėgiais. Vagysčių atvejų daugiau aukų jaučia neigiamus jausmus, nukreiptus į nusikaltėlį (neapykantą).

47 grafikas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio emocinė būklė nusikalstamos veikos metu.

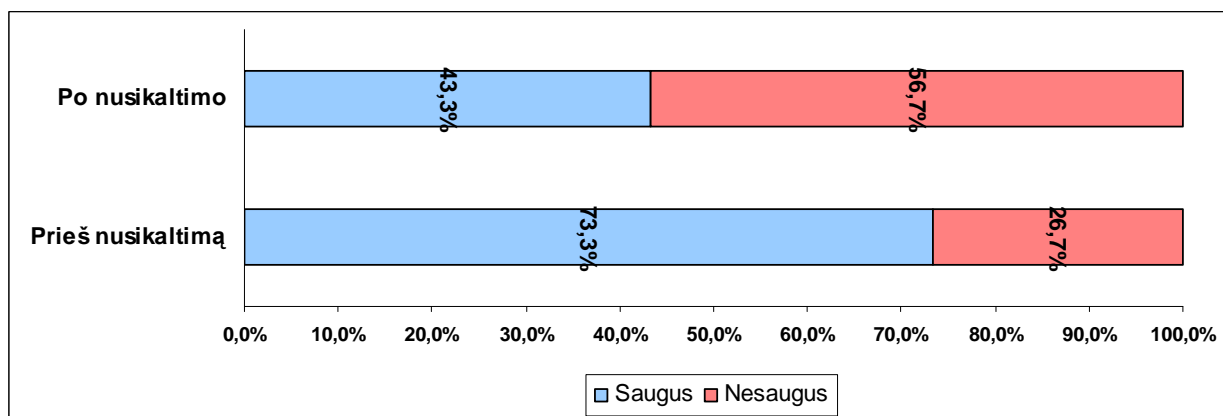
Analizuojant interakcijos šalių emocinę būklę nusikalstamos veikos metu, asmenų atsakymai parodė, kad 4/5 aukų, mačiusių kaip vykdoma nusikalstama veika, buvo sumišę ar pasimetę, o 2/3 nusikaltėlių teigė, kad jų emocinė būsena buvo normali, tokia kaip ir visada.

48 grafikas. Interakcijos šalių būsena viktiminio įvykio metu.

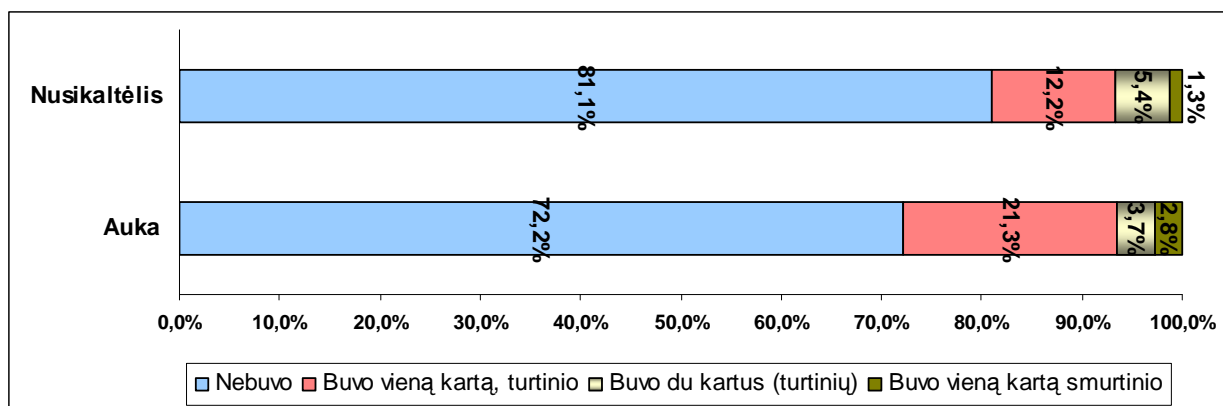
Grafike pateikti duomenys rodo, kad kas ketvirtas nusikaltėlis nusikalstamos veikos metu buvo apsvaigęs, o nusikaltimo auka – tik kas dešimta. Asmenys svaiginosi alkoholiu, tačiau 2 procentai nusikaltėlių buvo apsvaigę nuo narkotinių medžiagų.

49 grafikas. Aukos saugumo jausmo pokyčiai po nusikalstamos veikos.

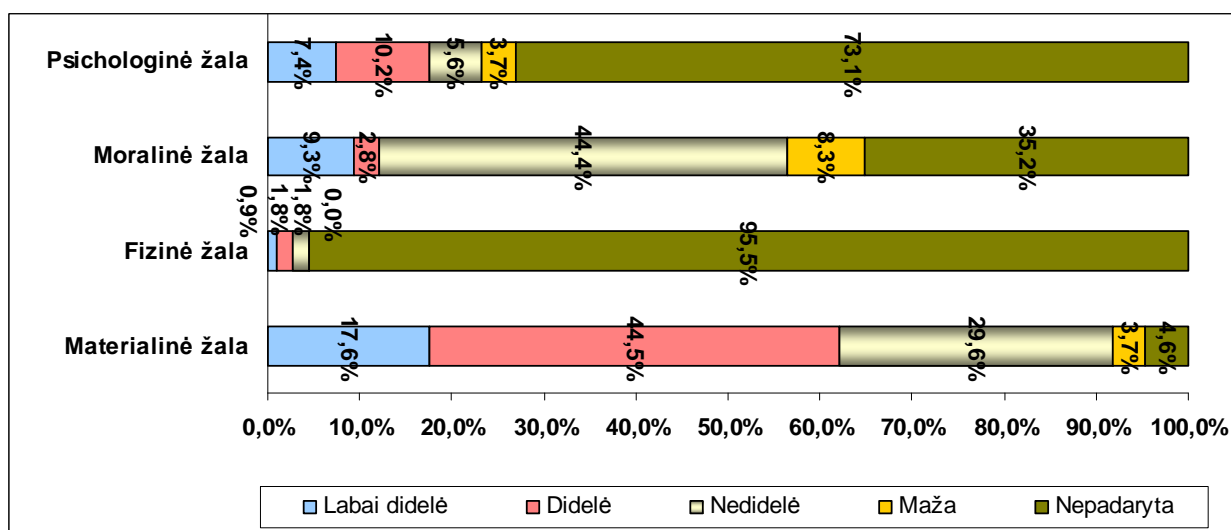
Aukų apklausos rodo, jog nusikalstama veika turėjo didelę įtaką asmenų saugumo jausmui – prieš nusikalstamą veiką saugiais jautėsi 3/4 aukų, o po nusikalstamos veikos padarymo – mažiau nei pusė.

50 grafikas. Asmenų buvimas aukomis per 5 m.

Grafike pateikti duomenys rodo, kad daugiau nei ketvirtadalis aukų ir penktadalis nusikaltėlių per pastaruosius penkerius metus jau yra buvę nusikaltimų aukomis, o kai kurie – net du kartus. Nei vienas apklaustas asmuo nebuvo daugiau kaip du kartus nukentėjęs nuo smurtinio nusikaltimo.

51 grafikas. Nusikaltimų aukų patirtos žalos įvertinimas.

Analizuojant aukos ir nusikaltėlio interakciją svarbu išsiaiškinti, kaip nusikaltimo aukos vertina joms nusikalstama veika padarytą žalą. Apklausus turtinių nusikaltimų aukas paaiškėjo, jog 19/20 aukų buvo padarytą įvairaus dydžio materialinė žala: apie pusė visų aukų žalą įvardija kaip didelę, kiek mažiau kaip trečdalis – kaip nedidelę, o apie 3/20 aukų teigia, kad joms buvo padaryta labai didelė materialinė žala. Fizinė žala buvo padaryta vos 5 proc. turtinių nusikaltimų aukų. Labai didelę moralinę ir psichologinę žalą teigia patyrę atitinkamai 9,3 ir 7,4 proc. aukų, didelę – atitinkamai 2,8 ir 10,2 proc. aukų, o mažą – atitinkamai 8,3 ir 3,7 proc. aukų.

Išvados

1. Nusikaltėlio ir aukos interakcija – tai sąveika tarp asmenų, pasireiškianti visuomenėje
2. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija nagrinėtina kompleksiskai, tame tarpe ir iš aukos ir iš nusikaltėlio pozicijų.
3. Nusikalstama veika gali būti analizuojama įvairiais aspektais. Vienas iš jų - per nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio sąveiką visuomenėje.
4. Analizuojant nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakciją, nusikaltimo auka nagrinėjamas ne kaip pasyvus nusikalstamos veikos objektas, tačiau kaip atliekantis tam tikrą vaidmenį nusikalstamos veikos genezėje subjektas. Santykis tarp nusikaltėlio ir nusikaltimo aukos išreiškiamas ne kaip „subjektas-objektas“, o kaip „subjektas-subjektas“.
5. Sąveika tarp nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio gali būti labai įvairi, tiek akivaizdi, tiek išoriškai „užslėpta“ ir sunkiai nustatoma.
6. Sąlygiškai išskirtinos trys nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos stadijos:
 - a) laikotarpis iki nusikalstamos veikos padarymo (ikiviktiminis laikotarpis);
 - b) nusikalstamos veikos darymo stadija (viktimizacijos laikotarpis);
 - c) laikotarpis po nusikalstamos veikos padarymo (postviktimizacinė nusikaltėlio ir aukos interakcijos stadija).
7. Nagrinėjant nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakciją analizuotina:
 - a) vidinė interakcijos pusė ir
 - b) išorinė interakcijos pusės.
8. Nusikaltėlio ir nusikaltimo aukos interakcija neatsiejama nuo visuomenėje egzistuojančių ekonominių, socialinių, politinių, kultūrinių, teisinių bei psichologinių veiksnių.
9. Išanalizavus turtinių nusikalstamų veikų tyrimo metu gautus duomenis darytinos išvados, kad:
 - a) Apie 2/5 turtinių nusikalstamų veikų Rokiškio mieste ir rajone padaromos nusikaltimo aukos gyvenamose patalpose: butuose, individualiuose namuose, kaimo sodybose. Plėšimų, įvykdytų aukos gyvenamosiose patalpose, dalis yra maža;
 - b) apie 60 proc. tirtų turtinių nusikaltimų atveju nusikaltimo auka ir nusikaltėlis iki viktiminio įvykio nebuvo pažįstami arba buvo menkai pažįstami;
 - c) 3/5 nusikaltimo aukų ir nusikaltėlių iki nusikaltimo padarymo nepalaikė jokių tarpusavio santykių; tarp kitų 2/5 asmenų būta įvairaus pobūdžio santykių jau iki nusikalstamos veikos padarymo, tačiau apie 1/10 visų asmenų šie santykiai užsimezgė tik prieš pat nusikalstamą veiką;

- d) 6,8 proc. apklaustų nusikaltėlių ir 9,3 proc. nusikaltimo aukų iki pat nusikalstamos veikos buvusius santykius laiko artimais, šiltais, draugiškais ir apie 1/10 aukų ir nusikaltėlių buvusius santykius laiko neigiamo pobūdžio – konfliktiškais ar priešiškais;
- e) 3/20 visų nagrinėtų turtinių nusikalstamų veikų atvejų tarp nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio dar iki nusikalstamos veikos padarymo buvo konfliktų;
- f) apie pusę visų turtinių nusikaltimų atvejų nusikaltimo auka ir nusikaltėlis gyvena tame pačiame mieste ar rajone; 1/5 atvejų – nusikaltimo auka ir nusikaltėlis gyvena kaimynystėje, o 1/20 – tame pačiame būste;
- g) 2/3 nusikaltimo aukų ir tik 1/3 nusikaltėlių teigia, jog turtas, kuris buvo pavogtas ar paimtas plėšimo būdu, buvo saugotas kruopščiai, o ketvirtadalis nusikaltėlių ir dešimtadalis aukų teigia, kad turtas visiškai nebuvo saugotas;
- h) 2/5 nusikaltėlių nusikalstamos veikos metu jautė baimę, kad jų daroma veika bus atskleista, o 2/5 aukų, kurios matė kaip nusikalstama veika buvo daroma, jautė baimę patirti kokias nors sunkias pasekmes;
- i) kas ketvirtas nusikaltėlis nusikalstamos veikos metu buvo apsvaigęs, o nusikaltimo auka – tik kas dešimta;
- j) nusikalstama veika turi didelę įtaką aukos saugumo jausmui;
- k) daugiau nei ketvirtadalis aukų ir penktadalis nusikaltėlių per pastaruosius penkerius metus jau yra buvę nusikaltimų aukomis, o kai kurie – net du kartus;
- l) daugumą turtinių nusikalstamų veikų daro vyrai (19/20), jauni asmenys, turintys pagrindinį ir pradinį išsilavinimą, niekur nedirbantys. Vyrai taip pat du kartus dažniau nei moterys tampa ir turtinių nusikalstamų veikų aukomis. Aukomis tampa įvairaus amžiaus, įvairaus išsilavinimo, dažniausiai dirbantys asmenys;
- m) apklausus turtinių nusikaltimų aukas paaiškėjo, jog 19/20 aukų buvo padaryta įvairaus dydžio materialinė žala, fizinė žala – 1/20 visų aukų, o moralinę ir psichologinę žalą teigia patyrę atitinkamai 2/3 ir 1/4 visų turtinių nusikaltimų aukų.

Panaudota literatūra

I. Norminė literatūra:

A. Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341, Nr. 46.
4. Lietuvos Respublikos Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas. Valstybės žinios. 2005, Nr. 85-3140
5. Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. gruodžio 14 d. nutarimas Nr. I-331 „Dėl teisinės sistemos reformos metmenų ir jų įgyvendinimo“. Valstybės žinios. 1993. Nr. 70.
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 197 „Dėl nusikaltimų asmeninei (privatinei) nuosavybei prevencijos ir jų kontrolės gerinimo". http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=7795&p_query=&p_tr2= Prisijungta: 2006-05-05.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimas Nr. 12 „Dėl nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005-2006 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“. Valstybės žinios. Žin., 2005, Nr. 6-158
8. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2003 04 02, Nr. 32-1318
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. kovo 30 d. nutarimas Nr. 314 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 metų veiklos ataskaitos pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“. Valstybės žinios. 2006 04 04 Nr.37-1316; 2006 04 08 Nr.39 (atitaisymas).

B. Tarptautiniai teisės aktai

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Valstybės žinios. 2000, Nr. 96-3016).
2. Déclaration des principes fondamentaux de justice relatifs aux victimes d'abus de pouvoir. Résolution N°40-34 adopté par l'Assemblée Générale de l'O.N.U.

3. Convention européenne relative au dédommagement des victimes d'infractions violentes. <http://cm.coe.int>
4. Recommandation N°R(85)4 du Comité des ministres aux Etats membres sur la violence au sein de la famille. Adopté par le Comité des Ministres le 26 mars 1985.
5. Charte des services d'aide aux victimes et de médiation.
6. Recommandation N°R(85)11 adopté le 28 juin par le Comité des ministres sur La position de la victime dans le cadre du droit pénal et de la procédure penale.

II. Specialioji literatūra:

A. Literatūra lietuvių kalba

1. Ancelis P. Dėmesingumas nusikaltimo aukai kaip prielaida kuriant atvirą visuomenę. Teisinės valstybės link // Jurisprudencija: mokslo darbai. Vilnius, 2000. T 15 (7).
2. Ancelis P., Juzukonis S. Nukentėjusiojo sąvoka Lietuvos ir kitų valstybių baudžiamajame procese. // Jurisprudencija: mokslo darbai. Vilnius, 2002, T. 35 (27).
3. Babachinaitė G., Bondzinskaitė I., Dvilaitis V. ir kt. (red. G.Babachinaitė). Nusikaltimų aukų socialinė situacija ir teisinė apsauga Lietuvoje. Vilnius: Deiva, 1999.
4. Babachinaitė G. Nusikalstamumo prevencijos organizavimo viktimologiniai aspektai. Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000.
5. Babachinaitė G. Saugumo jausmo ir nusikaltimų baimės raida Lietuvoje // Jurisprudencija: mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. T (79).
6. Baudžiamoji teisė - bendroji dalis. Vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 2003.
7. Bluvšteinas J. Kriminologija. Vilnius: Pradai, 1994.
8. Fisanick C.A., Csonka P., Docka P. ir kt. (red. T.Klimas). Šiuolaikinis nusikalstamumas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2002.
9. Galinaitytė J. Individo teisinė socializacija: samprata ir struktūra.// Jurisprudencija: mokslo darbai. Vilnius, 2001. T 20 (12).
10. Giddens A. Sociologija. (vert. J.Markevičienė, D.Masilionis, A.Valantiejus) Vilnius: Poligrafija ir informatika, 2005.
11. Juodkaitė D. „Pagalba nusikaltimų aukoms: mitas ar realybė“.
<http://www.nplc.lt/aukos/publikacijos/liet-zinios-str1.htm>

12. Juodkaitė D. „Ar būtina pagalba nusikaltimų aukoms“.
<http://www.nplc.lt/aukos/publikacijos/lryte-str20040416.htm>
13. Justickis V. Kriminologija. I dalis. Lietuvos teisės universitetas: Vilnius, 2001.
14. Juzukonis S. Nukentėjusiojo teisių apsauga baudžiamajame procese. Daktaro disertacija.
Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.
15. Kiškis A. Nusikalstamumas ir reakcija į jį Lietuvoje: kas pasikeitė po teisinės reformos? // Policijos departamento prie VRM ir Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro Informacinis leidinys Nr. 11. Vilnius, 2005.
16. Kuklianskis S., Juzukonis S. Nukentėjusiojo statuso problema baudžiamajame procese // Jurisprudencija: mokslo darbai. Vilnius, 2001. T. 19 (11).
17. Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2006.
18. Pradel J. Lyginamoji baudžiamoji teisė (vert. Arbačiauskas D., Bieliūnas E., Gulbinas T.).
Vilnius: Eugrimas, 2001.
19. Šulija V. Juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės samprata ir taikymo problemos Lietuvoje // Jurisprudencija: mokslo darbai. Vilnius, 2003. T 41 (33).
20. Uscila R. Nusikaltimo aukos-nusikaltėlio mediacijos instituto samprata, pagrindiniai modeliai ir jų veikimo principai. // Jurisprudencija: mokslo darbai. Vilnius, 2001. T 20 (12).
21. Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacija Skandinavijos šalyse. // Jurisprudencija: mokslo darbai. Vilnius, 2002. T. 29 (21).
22. Uscila R. Aukos ir nusikaltėlio inversija: viktimologinė analizė // Jurisprudencija: mokslo darbai. -Vilnius, 2003. T 47(39).
23. Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija: viktimologinis aspektas. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
24. Uscila R. Nusikaltimų aukų socialinė ir teisinė apsauga Lietuvoje: situacijos vertinimas // Jurisprudencija: mokslo darbai. Vilnius, 2004, T. 59 (51).
25. Uscila R. Nusikaltimų aukų teisių įgyvendinimo Lietuvoje vertinimas (tyrimas) // Teisės problemos. Vilnius, 2004. T 4 (46).
26. Uscila R. Nusikaltimų aukų teisės // Žmogaus teisių įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius: Žmogaus teisių stebėjimo institutas, 2004.
27. Uscila R., Kiškis A. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro 2005 metų viktimologinis tyrimas „Lietuvos gyventojų faktinė nusikalstamų veikų patirtis“ // Teisės problemos. Vilnius, 2005. T 4 (50).

28. Uscila R. Pagyvenusių žmonių viktimizacija Lietuvos kaimuose ir vienkiemiuose: viktimologinė analizė // *Jurisprudencija: mokslo darbai*. Vilnius, 2005. T. 70 (62).
29. Uscila R. Policijos veikla ir žmogaus teisės; Nusikaltimų aukų teisės; Moterų teisės; Pagyvenusių asmenų teisės // *Žmogaus teisių įgyvendinimas Lietuvoje: 2004 apžvalga*. Vilnius: Žmogaus teisių stebėjimo institutas, 2005.
30. Uscila R. Viktimologijos pagrindai. Vilnius: Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, 2005.
31. Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos įdiegimo galimybės Lietuvoje. Vilnius: Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, 2006.
32. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004
33. Tarptautinis viktimologinis tyrimas Lietuvoje 1997 m. Baigiamoji ataskaita. Vilnius: Teisės institutas, 1997.
34. Tarptautinis nusikaltimų aukų tyrimas Vilniuje (Lietuva) 2000. Baigiamoji ataskaita. Vilnius: Teisės institutas, 2001.

B. Literatūra užsienio kalbomis

1. Cario R.. *La médiation penale: centre répression et réparation*. Paris: L'Harmattan, 1997.
2. Cario R. *Victimologie. De l'effraction du lien intersubjectif à la restauration sociale*. Paris: L'Harmattan, 2000.
3. Hentig. *Remarks on the Interaction of Perpetrator and Victim* // *Journal of Criminal Law and Criminology*, 1941.
4. Hentig H. *Criminal and His Victim: Studies in the Sociobiology of Crime The Victim's Contribution to the Genesis of the Crime*. New York, 1948.
5. Lilly J.R., Cullen F.T., Ball R.A. *Criminological theory*. London: Sage Publications, 2002.
6. Римван Д.В. "Криминальная виктимология. Санкт-Петербург: "Питер", 2002.
7. *Криминология* (Под ред. В.Н.Кудрявцева, В.Е.Эминова). Москва: Юристъ, 1995.
8. *Криминология* (Под ред. А.И.Долговой). Москва, 1995.

III. Žodynai

1. Colman A.M. A Dictionary of psychology. New York: Oxford university press, 2003.
2. Leonavičius J. Sociologijos žodynas. Vilnius: „Academia“, 1993.
3. Bendorienė A., Bogušienė V. ir kt. Tarptautinių žodžių žodynas. - Vilnius: Alma littera, 2004;
4. Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas. - Vilnius: Žodynas, 2001.

Santrauka

NUSIKALTIMO AUKOS IR NUSIKALTĖLIO INTERAKCIJA TURTINIŲ NUSIKALTIMŲ SRITYJE

Pagrindinės sąvokos: nusikaltimo auka, nusikaltėlis, interakcija, turтинė nusikalstama veika.

Magistro baigiamojo darbo pirmojoje dalyje „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos turтinių nusikaltimų srityje samprata“ analizuojama nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos teoriniai pagrindai, įvairiais aspektais aprašomas interakcijos turinys, struktūra, stadijos. Pateikiami nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos turтinių nusikaltimų srityje ypatumai visose interakcijos stadijose.

Antrojoje darbo dalyje „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos turтinių nusikaltimų srityje statistika“ autorius pateikia atliktos statistinės informacijos analizės metu gautus duomenis apie nusikaltėlio ir aukos ryšius turтinių nusikalstamų veikų, padarytų 2004-2005 metais, atvejais, taip pat lygina statistinius nusikaltimo aukų ir nusikaltėlių socialinius, demografinius ir kt. duomenis, atskleidamas nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakciją visapusiškai, įvairiais aspektais.

Likusioje magistro baigiamojo darbo dalyje pateikiama autoriaus atlikto nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcijos tyrimo metu gauti duomenys. Tyrimui atlikti atsitiktine tvarka buvo atrinkta šimtas penkiasdešimt 2003-2006 m. Rokiškio rajono apylinkės teisme išnagrinėtų bylų. Išanalizuoti bylose esantys duomenys apie auką, nusikaltėlį, jų interakciją, taip pat apie nusikalstamos veikos padarymo laiką, vietą ir pan. Siekdamas gauti subjektyvaus pobūdžio duomenis, t.y. duomenis apie tai, ką jaučia, mąsto suvokia ir pan. nusikaltėlis ir nusikaltimo auka, autorius apklausė nusikalstamų veikų aukas bei nusikalstamas veikas įvykdžiusius asmenis.

Résumé

L'INTERACTION DE VICTIME D'INFRACTION ET DELINQUANT DANS LES CRIMES CONTRE LES BIENS

Les terms: la victime d'infraction, le délinquant, l'interaction, les crimes contre les biens.

La première partie du Mémoire « La notion d'interaction de victime d'infraction et délinquant dans les crimes contre les biens » comprend une analyse du fondement théorique de l'interaction de victime d'infraction et délinquant, ainsi qu'une description du contenu, de la structure et des stades de l'interaction sur les différents aspects. Les caractères des tous les stades de l'interaction de victime d'infraction et délinquant dans les crimes contre les biens sont y également bien exposés.

Dans la deuxième partie du Mémoire, « La statistique d'interaction de victime de l'infraction et délinquant dans les crimes contre les biens », l'auteur fait une analyse des données statistiques sur les relations entre le délinquant et la victime des infractions contre les biens commis en 2004-2005, ainsi qu'il compare les données sociales, démographiques et les autres donnés statistiques sur les victimes des crimes et les délinquants qui offrent une image riche de l'interaction.

Dans la troisième partie du travail l'auteur présente les résultats de sa recherche sur les données concernant l'interaction de victime d'infraction et délinquant. Cette recherche est fondée sur les cent cinquante affaires prises au sort par l'auteur dont procès avaient eu lieu dans le tribunal de première instance de la ville de Rokiskis pour la période de 2003-2006. Les données sur la victime, le délinquant, leur interaction, ainsi que la date, le lieu etc. d'infraction sont pris en compte. Afin de recevoir une information subjective, c.-à.-d. des renseignements concernant les sentiments, la raison et les perceptions de la victime ainsi que du délinquant, l'auteur les a interrogés.

Priedai

Priedas Nr. 1.

ANKETA

Baudžiamosios bylos dėl turtinių nusikalstamų veikų padarymo (pagal LR BK 178 – 187 str.)
Duomenys apie nusikaltimo auką, nusikaltėlį, nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakciją.

I. LR BK straipsnis (pažymėti straipsnio dalį):

1. 178 str. 1 d., 2 d., 3 d., 4 d.
2. 180 str. 1 d., 2 d., 3 d.;

II. Nusikalstamos veikos padarymo data (įrašyti) 200__ ____ ____;

III. Nusikalstamos veikos padarymo laikas:

1. 24 – 6 val.;
2. 6 – 12 val.;
3. 12 – 18 val.;
4. 18 – 24 val.

IV. Nusikalstama veika:

1. nutrūko rengimosi stadijoje;
2. nutrūko pasikėsinimo stadijoje;
3. baigta (pereiti prie VI klausimo).

V. Nusikalstama veika nebaigta:

1. dėl nusikaltimo aukos aktyvių veiksmų;
2. dėl teisėsaugos institucijų veiksmų;
3. kita (įrašyti) _____.

VI. Nusikalstamos veikos padarymo vieta:

1. Miestas: 2. Kaimas:
 - a. nusikaltimo aukos gyvenamosios patalpos (namai, butas);
 - b. nusikaltėlio gyvenamosios patalpos (namai, butas);
 - c. namo laiptinė;
 - d. automobilių stovėjimo aikštelė;
 - e. garažas;
 - f. gatvė;
 - g. mokymosi įstaiga;
 - h. maitinimosi įstaiga;
 - i. kita (įrašyti) _____.

VII. Bendrininkavimas:

1. nusikalstama veika padaryta nesant bendrininkavimo;
2. nusikalstama veika padaryta bendrininkaujant.

VIII. Nusikalstama veika padaryta (atvirumo-slaptumo aspektu):

1. nesant aukos ir nusikaltėlio tarpusavio kontaktui;
2. esant aukos ir nusikaltėlio tarpusavio kontaktui.

IX. Nusikalstamos veikos fabula (įrašyti)

X. Duomenys apie nusikaltimo auką:

1. Lytis:

- a. vyras;
 - b. moteris.
2. **Amžius:**
- a. iki 14 m.;
 - b. 14 – 18 m.;
 - c. 19 – 24 m.;
 - d. 25 - 34 m.;
 - e. 35 – 44 m.;
 - f. 45 – 54 m.;
 - g. 55 - 64 m.;
 - h. 65 ir vyresni.
3. **Išsilavinimas:**
- a. pradinis;
 - b. pagrindinis;
 - c. vidurinis;
 - d. specialusis vidurinis;
 - e. aukštesnysis;
 - f. aukštasis;
 - g. kita (įrašyti) _____.
4. **Teistumas:**
- a. neteistas (-a);
 - b. teistas (-a), tačiau teistumas išnykęs;
 - c. teistas (-a) ir teistumas neišnykęs;
5. **Darbinė veikla:**
- a. nedirbantis, bet darbingas;
 - b. nedirbantis ir nedarbingas;
 - c. dirbantis valstybinėje įmonėje ar įstaigoje;
 - d. dirbantis privačioje įstaigoje (darbuotojas);
 - e. dirbantis privačioje įstaigoje (darbdavys);
 - f. kita (įrašyti) _____.
6. **Visuomeninis vaidmuo:**
- a. moksleivis (-ė), studentas (-ė);
 - b. dirbantysis (-ioji);
 - c. bedarbis (-ė);
 - d. neįgalus (-i);
 - e. pensininkas (-ė);
 - f. kita (įrašyti) _____.
7. **Šeiminė padėtis:**
- a. vedęs / ištekėjusi;
 - b. nevedęs / neištekėjusi;
 - c. išsiskyręs (-usi);
 - d. našlys (-ė);
 - e. kita (įrašyti) _____.
8. **Gyvenamoji vieta:**
- a. **miestas**
 - i. daugiabutis;
 - ii. bendrabutis;
 - iii. individualus gyvenamasis namas;
 - iv. kita (įrašyti) _____.
 - b. **kaimas**
 - i. vienkiemis;
 - ii. gyvenvietė;

iii. kita (įrašyti) _____.

XI. Duomenys apie asmenį, padariusį nusikalstamą veiką:

1. Lytis:

- a.* vyras;
- b.* moteris.

2. Amžius:

- a.* 14 – 18 m.;
- b.* 19 – 24 m.;
- c.* 25 - 34 m.;
- d.* 35 – 44 m.;
- e.* 45 – 54 m.;
- f.* 55 - 64 m.;
- g.* 65 ir vyresni.

3. Išsilavinimas:

- a.* pradinis;
- b.* pagrindinis;
- c.* vidurinis;
- d.* specialusis vidurinis;
- e.* aukštesnysis;
- f.* aukštasis;
- g.* kita (įrašyti) _____.

4. Teistumas:

- a.* neteistas (-a);
- b.* teistas (-a), tačiau teistumas išnykęs;
- c.* teistas (-a) ir teistumas neišnykęs;

5. Darbinė veikla:

- a.* nedirbantis;
- b.* dirbantis valstybinėje įmonėje ar įstaigoje;
- c.* dirbantis privačioje įstaigoje (darbuotojas);
- d.* dirbantis privačioje įstaigoje (darbdavys);
- e.* kita (įrašyti) _____.

6. Visuomeninis vaidmuo:

- a.* moksleivis (-ė), studentas (-ė);
- b.* dirbantysis (-ioji);
- c.* bedarbis (-ė);
- d.* neįgalus (-i);
- e.* pensininkas (-ė);
- f.* kita (įrašyti) _____.

7. Šeiminė padėtis:

- a.* vedęs / ištekėjusi;
- b.* nevedęs / neištekėjusi;
- c.* išsiskyręs (-usi);
- d.* našlys (-ė);
- e.* kita (įrašyti) _____.

8. Gyvenamoji vieta

a. miestas:

- i.* daugiabutis;
- ii.* bendrabutis;
- iii.* individualus gyvenamasis namas;
- iv.* kita (įrašyti) _____.

b. kaimas:

- i.* vienkiemis;

- ii.* gyvenvietė;
- iii.* kita (įrašyti) _____.

9. Vaidmuo bendrininkaujant:

- a.* Organizatorius;
- b.* Kurstytojas;
- c.* Vykdytojas;
- d.* Padėjėjas;
- e.* Nusikalstama veika padaryta ne bendrininkaujant.

XII. Nusikaltimo auka nusikalstamos veikos darymo metu

1. nebuvo apsvaigusi:

2. buvo apsvaigusi:

- a.* nuo alkoholio;
- b.* nuo narkotinių medžiagų;
- c.* nuo toksinių medžiagų;
- d.* kita (įrašyti) _____.

XIII. Kaltininkas nusikalstamos veikos darymo metu

1. nebuvo apsvaigęs.

2. buvo apsvaigęs:

- a.* nuo alkoholio;
- b.* nuo narkotinių medžiagų;
- c.* nuo toksinių medžiagų;
- d.* kita (įrašyti) _____.

XIV. Nusikaltimo aukos patirta materialinė žala _____ Lt

XV. Nusikaltimo aukos patirta fizinė žala:

- 1.** nepatyrė;
- 2.** sukeltas fizinis skausmas ar sveikata sutrikdyta nežymiai;
- 3.** sveikata sutrikdyta nesunkiai;
- 4.** sveikata sutrikdyta sunkiai.

XVI. Fizinė žala padaryta:

- 1.** suduodant smūgius:
 - a.* rankomis, kojomis;
 - b.* specialiai žaloti pritaikytu daiktu;
 - c.* atsitiktiniu daiktu
- 2.** smaugiant;
- 3.** duriant peiliu ar kitu aštriu daiktu;
- 4.** kita (įrašyti) _____.

XVII. Nusikaltimo aukos patirta moralinė žala:

- 1.** Nepatyrė;
- 2.** Patyrė:
 - a.* įžeidimu;
 - b.* šmeižimu;
 - c.* kita (įrašyti) _____.

XVIII. Duomenys apie nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio tarpusavio santykius iki nusikaltimo padarymo:

1. Ryšių pobūdis:

- a.* nepažįstami;
- b.* pažįstami iš matymo;
- c.* pažįstami, žinojo vardą ir/ar pavardę;
- d.* kaimynai;
- e.* draugai;
- f.* šeimos nariai;
- g.* giminaičiai;

- h.* bendradarbiai;
- i.* sutuoktiniai;
- j.* sugyventiniai / partneriai;
- k.* kita (įrašyti) _____.

2. Priklausomumas:

- a.* priklausomumo nebuvo.
- b.* auka buvo priklausoma nuo nusikaltėlio:
 - i.* ekonomiškai;
 - ii.* tarnybiškai;
 - iii.* kitaip (įrašyti) _____.
- c.* nusikaltėlis buvo priklausomas nuo aukos:
 - i.* ekonomiškai;
 - ii.* tarnybiškai;
 - iii.* kitaip (įrašyti) _____.

3. Santykių pobūdis:

- a.* teigiami;
- b.* neigiami;
- c.* neutralūs;
- d.* nebuvo jokių santykių;
- e.* kita (įrašyti) _____.

4. Santykių tęstinumas:

- a.* nuolatiniai, artimi, glaudūs;
- b.* nuolatiniai ilgalaikiai;
- c.* nuolatiniai trumpalaikiai;
- d.* periodiniai neatsitiktiniai;
- e.* periodiniai atsitiktiniai;
- f.* trumpalaikiai, užsimezge prieš pat nusikaltimą.

XIX. Padaryta žala nusikaltimo aukai:

- 1.* neatlyginta;
- 2.* atlyginta asmens padariusio nusikalstamą veiką:
 - a.* iš dalies;
 - b.* atlyginta visiškai;
- 3.* neatlyginta, tačiau nusikaltėlis su nusikaltimo auka susitarė dėl žalos atlyginimo ar pašalinimo;
- 4.* kita (įrašyti) _____.

XX. Ar nusikaltimo auka pareiškė civilinį ieškinį?

- 1.* taip;
- 2.* ne.

ANKETA

Nusikaltimo aukai

Ši anketa parengta atliekant tyrimą magistriniam darbui tema „Nusikaltėlio ir aukos interakcija turtinių nusikaltimų srityje“. Anketa yra anoniminė, visa gauta informacija bus panaudota mokslinei analizei atlikti. Jūsų nuomonė labai svarbi, todėl prašau atidžiai perskaityti anketos klausimus ir atsakyti į juos. Prie kiekvieno klausimo pažymėkite Jums labiausiai tinkamą variantą arba įrašykite savąjį.

I. Ar pažinojote asmenį, padariusį nusikalstamą veiką, iki nusikalstamos veikos padarymo?

1. Taip;
2. Ne (pereiti prie V klausimo).

II. Kokie buvo Jūsų tarpusavio santykiai iki nusikalstamos veikos padarymo?

1. Draugiški, artimi;
2. Neutralūs;
3. Konfliktiški;
4. Priešiški;
5. Kita (įrašyti) _____;
6. Santykių nebuvo.

III. Kas Jus siejo?

1. Giminytė;
2. Draugystė;
3. Kaimynystė;
4. Darbovietė;
5. Mokykla;
6. Studijos;
7. Kita (įrašyti) _____;
8. Niekas nesiejo.

IV. Kokio pobūdžio buvo jūsų tarpusavio santykiai (santykių trukmės pobūdis)?

1. Nuolatiniai, artimi, glaudūs (kiekvieną dieną)
2. Nuolatiniai ilgalaikiai
3. Nuolatiniai trumpalaikiai
4. Periodiniai neatsitiktiniai
5. Periodiniai atsitiktiniai
6. Trumpalaikiai, užsimezgę prieš pat nusikaltimą

V. Ar buvo tarp Jūsų ir asmens, padariusio nusikalstamą veiką, nesutarimų (konfliktų) iki nusikalstamos veikos padarymo?

1. Taip;
2. Ne;

VI. Kokio pobūdžio nesutarimai (konfliktai) (objekto atžvilgiu) tarp jūsų buvo?

1. Asmeninio
2. Turtinio
3. Kita (įrašyti) _____

VII. Kokio pobūdžio nesutarimai (konfliktai) (laiko ir intensyvumo atžvilgiu) tarp jūsų buvo?

1. Ilgalaikiai stiprėjantys (kumuliatyvūs);
2. Ilgalaikiai silpnėjantys („užsimirštantys“);
3. Ilgalaikiai periodiniai (pasikartojantys);

4. Trumpalaikis vienkartinis konfliktas
 5. Trumpalaikiai, tačiau pasikartojantys
 6. Kita (įrašyti) _____
- VIII. Kas buvo šių nesutarimų „iniciatorius“?**
1. Jūs;
 2. Nusikaltėlis;
 3. Kitas asmuo (įrašyti) _____
- IX. Ar Jūsų konfliktas buvo išspręstas?**
1. Taip;
 2. Ne.
- X. Ar jautėtės saugus iki nusikaltimo padarymo?**
1. Taip;
 2. Ne.
- XI. Ar saugojote savo turtą, esantį nusikaltimo dalyku?**
1. Taip, saugojau kruopščiai;
 2. Taip, tačiau gana aplaidžiai;
 3. Nesaugojau;
 4. Kita (įrašyti) _____
- XII. Ar matėte kaip nusikaltimas buvo daromas?**
1. Taip
 2. ne
- XIII. Ar bandėte sutrukdyti nusikaltimo padarymui?**
1. Taip
 2. ne
- XIV. Kokiais veiksmais tai bandėte padaryti?**
1. Fiziškai priešinausi;
 2. Šaukiausi aplinkinių pagalbos;
 3. Kviečiau policijos pareigūnus;
 4. Kita (įrašyti) _____
- XV. Kokius jausmus jautėte nusikalstamos veikos darymo metu?**
1. Baime;
 2. Bejėgiškumą;
 3. Neapykantą nusikaltėliui;
 4. Jokių išskirtinių jausmų nejaučiau;
 5. Kita (įrašyti) _____
- XVI. Kokia buvo Jūsų emocinė būklė?**
1. Normali, tokia kaip ir visada;
 2. Buvau sumišęs, pasimetęs;
 3. Kita (įrašyti) _____
- XVII. Kokio pobūdžio yra Jūsų tarpusavio santykiai po nusikalstamos veikos padarymo?**
1. Draugiški;
 2. Neutralūs;
 3. Konfliktiški;
 4. Priešiški;
 5. Kita (įrašyti) _____;
 6. Nėra jokių santykių.
- XVIII. Ar turėjo įtakos nusikaltimo padarymas Jūsų su nusikaltėliu tarpusavio santykiams?**
1. Taip, turėjo teigiamos įtakos, santykiai pagerėjo;
 2. Taip, turėjo neigiamos įtakos, santykiai pablogėjo;
 3. Neturėjo jokios įtakos, santykiai nepasikeitė;

4. Neturėjo jokios įtakos, kadangi jokių tarpusavio santykių nebuvo ir nėra;
5. Įtaka pasireiškė tuo, kad tarpusavio santykiai atsirado;
6. Kita (įrašyti) _____.

XIX. Kaip padarytas nusikaltimas Jus paveikė?

1. Man padaryta materialinė žala (kokia pabraukti):
labai didelė, didelė, nedidelė, maža;
2. Man padaryta fizinė žala (kokia pabraukti):
labai didelė, didelė, nedidelė, maža;
3. Man padaryta moralinė žala (kokia pabraukti):
labai didelė, didelė, nedidelė, maža;
4. Man padaryta psichologinė žala (kokia pabraukti):
labai didelė, didelė, nedidelė, maža;

XX. Ar jaučiatės saugus po nusikaltimo padarymo?

1. Taip;
2. Ne.

XXI. Kiek esate patenkintas (-a) Jūsų bylos (iš) nagrinėjimu teisėsaugos institucijose?

1. Visiškai patenkintas;
2. Iš dalies patenkintas;
3. Nepatenkintas;
4. Kita (įrašyti) _____

XXII. Ar esate buvęs nusikaltimo auka per pastaruosius 5 m. be šio atvejo?

1. Taip, vieną kartą;
2. Taip, du kartus;
3. Daugiau nei du kartus.

XXIII. Kokio pobūdžio nusikaltimų auka esate buvęs?

1. Turtinio;
2. Smurtinio;
3. Ir turtinio, ir smurtinio;
4. Kita (įrašyti) _____

ANKETA

Asmeniui, padariusiam nusikalstamą veiką

Ši anketa parengta atliekant tyrimą magistriniam darbui tema „Nusikaltėlio ir aukos interakcija turtinių nusikaltimų srityje“. Anketa yra anoniminė, visa gauta informacija bus panaudota mokslinei analizei atlikti. Jūsų nuomonė labai svarbi, todėl prašau atidžiai perskaityti anketos klausimus ir atsakyti į juos. Prie kiekvieno klausimo pažymėkite Jums labiausiai tinkamą variantą arba įrašykite savąjį.

- I. Ar pažinojote nusikaltimo auką iki nusikalstamos veikos padarymo?**
 1. Taip;
 2. Ne.
- II. Kokie buvo Jūsų tarpusavio santykiai iki nusikalstamos veikos padarymo?**
 1. Draugiški;
 2. Normalūs;
 3. Konfliktiški;
 4. Priešiški;
 5. Kita (įrašyti) _____;
 6. Nebuvo jokių santykių.
- III. Kas Jus siejo?**
 1. Giminystė;
 2. Draugystė;
 3. Kaimynystė;
 4. Darbovietė;
 5. Mokykla;
 6. Studijos;
 7. Kita (įrašyti) _____
 8. Niekas nesiejo
- IV. Kokio pobūdžio buvo jūsų tarpusavio santykiai(santykių trukmės pobūdis)?**
 1. Nuolatiniai, artimi, glaudūs
 2. Nuolatiniai ilgalaikiai
 3. Nuolatiniai trumpalaikiai
 4. Periodiniai neatsitiktiniai
 5. Periodiniai atsitiktiniai
 6. Trumpalaikiai, užsimezge prieš pat nusikaltimą
- V. Ar buvo tarp Jūsų ir aukos nesutarimų (konfliktų) iki nusikalstamos veikos padarymo?**
 1. Taip;
 2. Ne;
- VI. Kokio pobūdžio nesutarimai (konfliktai) (objekto atžvilgiu) tarp jūsų buvo?**
 1. Asmeninio
 2. Turtinio
 3. Kita (įrašyti) _____
- VII. Kokio pobūdžio nesutarimai (konfliktai) (laiko ir intensyvumo atžvilgiu) tarp jūsų buvo?**
 1. Ilgalaikiai stiprėjantys (kumuliatyvūs);
 2. Ilgalaikiai silpnėjantys („užsimirštantys“);
 3. Ilgalaikiai periodiniai (pasikartojantys);
 4. Trumpalaikis vienkartinis konfliktas
 5. Trumpalaikiai, tačiau pasikartojantys
 6. kita (įrašyti) _____

- VIII. Kas buvo šių nesutarimų „iniciatorius“?**
1. Jūs;
 2. Auka;
 3. Kitas asmuo (įrašyti) _____
- IX. Ar Jūsų konfliktas buvo išspręstas?**
1. Taip;
 2. Ne
- X. Ar buvo saugojamas turtas, esantis nusikaltimo dalyku?**
1. Taip, kruopščiai;
 2. Taip, tačiau gana aplaidžiai;
 3. Nebuvo;
 4. Kita (įrašyti) _____.
- XI. Kokios priežastys Jus paskatino padaryti nusikaltimą?**
1. Bloga mano materialinė padėtis;
 2. Blogi mano įpročiai;
 3. Neigiami jausmai aukai;
 4. Kita (įrašyti) _____.
- XII. Kokius jausmus jautėte nusikalstamos veikos darymo metu?**
1. Baime būti sučiuptam;
 2. Neapykantą aukai;
 3. Gėdą;
 4. Jokių išskirtinių jausmų nejaučiau;
 5. Kita (įrašyti) _____
- XIII. Kokia buvo Jūsų emocinė būklė?**
1. Normali, tokia kaip ir visada;
 2. Buvau sumišęs, pasimetęs;
 3. Kita (įrašyti) _____.
- XIV. Kokio pobūdžio yra Jūsų tarpusavio santykiai po nusikaltimo padarymo?**
1. Draugiški
 2. Normalūs
 3. Konfliktiški
 4. Priešiški
 5. Kita (įrašyti) _____
 6. Nėra jokių santykių
- XV. Ar turėjo įtakos nusikaltimo padarymas Jūsų su nusikaltimo auka tarpusavio santykiams?**
1. Taip, turėjo teigiamos įtakos, santykiai pagerėjo
 2. Taip, turėjo neigiamos įtakos, santykiai pablogėjo
 3. Neturėjo jokios įtakos, santykiai nepasikeitė
 4. Neturėjo jokios įtakos, kadangi jokių tarpusavio santykių nebuvo ir nėra
 5. Įtaka pasireiškė tuo, kad tarpusavio santykiai atsirado;
 6. Kita (įrašyti) _____
- XVI. Kiek esate patenkintas (-a) Jūsų bylos (iš) nagrinėjimu teisėsaugos institucijose?**
1. Visiškai patenkintas
 2. Iš dalies patenkintas
 3. Nepatenkintas
 4. Kita (įrašyti) _____
- XVII. Ar esate pats buvęs nusikaltimo auka per pastaruosius 5 m.?**
1. Taip, vieną kartą;
 2. Taip du kartus;
 3. Daugiau nei du kartus.
- XVIII. Kokio pobūdžio nusikaltimų auka esate buvęs?**

1. Turtinio;
2. Smurtinio;
3. Ir turtinio, ir smurtinio;
4. Kita (įrašyti) _____